ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

Ἐκκλησιαστική

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2016 – ΤΕΥΧΟΣ 330

ΙΕΡΑ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΚΥΠΡΟΥ

Ἡ θεραπεία τῆς λήθης ἤ ξαναβρίσκοντας τήν ἐσχατολογική μας ταυτότητα.

Πρωτ. Ἠλία Κουτραφούρη

Σελ. 250

Ἡ ἐσχατολογική προσμονή καί ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ στή διδασκαλία καί τήν πράξη τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀνέστη Κεσελόπουλου

Σελ. 255

Ἡ περί ἐσχάτων διδασκαλία τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου.

Διακόνου Μιχαήλ Νικολάου

Σελ. 260

ΑΦΙΕΡΩΜΑ: ΠΡΟΣΔΟΚΩ ΑΝΑΣΤΑΣΙΝ ΝΕΚΡΩΝ ΚΑΙ ΖΩΗΝ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ ΑΙΩΝΟΣ

«... ἔρχομαι ταχύ·
... ναί ἔρχου, Κύριε Ἰησοῦ»
Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κ.κ. Χρυσοστόμου Β΄
Σελ. 245

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ Εκκλησιαστική

ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΕΝΤΥΠΟ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΚΑΤΗΧΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ **ΙΕΡΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΚΥΠΡΟΥ**

Ἰανουάριος - Ἀπρίλιος 2016

Ἔτος 9ο

Τεῦχος 33ο

ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ «ΜΕΛΙΣΣΑ»
570 21 Ἀσπροβάλτα - Θεσσαλονίκης
Τηλ.: (+30) 2397023313
E-mail: melissa@melissaprint.com

Διεύθυνση: Τ.Κ. 21130
1502 Λευκωσία
Τηλ.: (+357) 22554600
Τηλεομοιότυπο (Fax):
(+357) 22554774
Ἠλεκτρονική διεύθυνση (E-mail):
diafot@cy.net

Ἐξώφυλλο: «Ἡ Δευτέρα Παρουσία», Φραγκιᾶ Καβερτζᾶ. Ἀπό τό ψηφιοποιημένο ἀρχεῖο τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βενετίας.

Ὀπισθόφυλλο: Ἀπόσπασμα ἀπό τό βιβλίο τοῦ π. Ἀλεξάνδρου Σμέμαν, *Πιστεύω*, ἐκδ. Ἀκρίτας, Ἀθήνα 2003, σ. 127-128.
Ἡ εἰκόνα ἀποτελεῖ τμήμα τῶν τοιχογραφιῶν ἀπό τόν Καθεδρικό Ναό τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου στήν Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Κύπρου.

Περιεχόμενα

**ΑΦΙΕΡΩΜΑ:
ΠΡΟΣΔΟΚΩ ΑΝΑΣΤΑΣΙΝ ΝΕΚΡΩΝ
ΚΑΙ ΖΩΗΝ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ ΑΙΩΝΟΣ**

«...Ἔρχομαι ταχύ· ...ναί ἔρχου, Κύριε Ἰησοῦ»
Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κ.κ. Χρυσοστόμου Β΄ 245

Ἡ θεραπεία τῆς λήθης
Πρωτ. Ἠλία Κουτραφούρη.....250

Ἡ ἐσχατολογική προσμονή καί ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ στή διδασκαλία καί τήν πράξη τῆς Ἐκκλησίας
Ἀνέστη Κεσελόπουλου 255

Ἡ περί ἐσχάτων διδασκαλία τοῦ ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου
Διακ. Μιχαήλ Νικολάου.....260

Περί αἰωνιότητος - Ἁγίου Πορφυρίου Καυσοκαλυβίτου
ἐπιμ. Σάββα Παρῆ 266

ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ - ΕΡΜΗΝΕΙΑ Κ.Δ.

Ἀπόστολος Ἑσπερινοῦ Μ. Σαββάτου
Ἀρχιμ. Γρηγορίου Μουσουρούλη 268

Εὐαγγέλιο Κυριακῆς Γ΄ Νηστειῶν
Πρωτ. Γεωργίου Ἀντωνίου.....272

ΥΜΝΟΛΟΓΙΑ

«Ὤ ποία ὥρα τότε καὶ ἡμέρα φοβερά ὅταν καθίσῃ ὁ Κριτὴς ἐπὶ θρόνου φοβεροῦ»
Πρωτ. Μιχαὴλ Βοσκοῦ 274

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Ὁ ἀββᾶς Δωρόθεος μιλᾶ γιά τόν θεῖο φόβο
ἐπιμ. Πρωτ. Κωνσταντίνου Κ/νου.....281

Ἀγάπη δρόμος μετ' ἐμποδίων
Νίκης Τρακοσιῆ 286

Ἡ σημασία τῆς καρδιακῆς καθαρότητας στήν πνευματική ζωή
Ἀντώνιου Χαραλάμπους 291

Ἡ ὀλιγάρκεια καί ἡ στέρηση στή ζωή τοῦ Ἀλέξανδρου Παπαδιαμάντη
Χρυσόστομου Μελῆ 296

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Σελίδες ἀπό τήν ἱστορία τῆς ἐν Κύπρῳ Ἐκκλησίας
Χρίστου Χατζημιχαήλ.....303

ΙΣΤΟΡΙΑ

Τά νιάτα πάντα στίς ἐπάλξεις
Εὐδόκιου Δημητρίου.....308

ΜΝΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΕΣ

Ὁδοιπορικό στούς ἀρχαιολογικούς χώρους καί στά ἐκκλησιαστικά μνημεῖα τῆς κατεχόμενης Ἀκανθοῦς
Χριστόδουλου Χ΄Χριστοδούλου 317

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΜΙΚΡΟΥΣ ΜΑΣ ΦΙΛΟΥΣ

Δέν ἦρθε τό τέλος τοῦ κόσμου...
Ἑλένης Ἀναστασίου.....323

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Βιβλιοπαρουσίαση
«Τό Σφράγισμα τοῦ Χριστοῦ»....325

Ἀφιέρωμα

Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν
καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

«... ἔρχομαι ταχύ· ... ναί ἔρχου, Κύριε Ἰησοῦ» (Ἀποκ. κβ΄, 20)

Μακαριωτάτου
Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου
κ.κ. Χρυσοστόμου Β΄

Ἡ σύντομη ἀλλά τόσο παρήγορη καί ἐλπιδοφόρα στιχομυθία, μεταξύ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καί τῆς Ἁγίας Του Ἐκκλησίας, τήν ὁποία θέσαμε ὡς ἐπικεφαλίδα τοῦ παρόντος ἄρθρου, ἀποτελεῖ τήν κατακλεῖδα τοῦ βιβλίου τῆς Ἀποκαλύψεως καί ταυτόχρονα ὁλόκληρης τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Ὁ Κύριος, τόν ὁποῖον ὁ προχριστιανικός κόσμος ἐναγώνιος περίμενε ἐπί αἰῶνες ὡς Μεσσία καί Λυτρωτή, πού θά ἐγκαθιστοῦσε στή γῆ τή Βασιλεία Του, τήν Ἐκκλησία, τώρα νικητής καί θριαμβευτής ὑπόσχεται στήν ἀγαπημένη Του Νύμφη ὅτι θά ἔρθει καί πάλιν, ὄχι ὅπως τήν πρώτη φορά ἀφανής καί ταπεινός, ἀλλά ἔνδοξος καί λαμπρός, ἀδιαμφισβήτητος νικητής καί βασιλιάς αἰώνιος, ὅπως παρουσίασε τόν ἑαυτό του καί τήν αἰώνια Βασιλεία Του μέσα ἀπό τίς εἰκόνες καί τούς συμβολισμούς τοῦ προφητικοῦ βιβλίου τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Καί ἡ Ἐκκλησία καθώς ἀκούει μέσα στίς ἀτραπούς τῆς ἱστορίας τά βήματα τοῦ ἐρχομένου Κυρίου, συγκλονισμένη ἀπό τήν Κυριακή ὑπόσχεση, ἀπαντᾶ ὁλόψυχα στόν θεῖο Νυμφίο της: «ἀμήν, ναί ἔρχου, Κύριε Ἰησοῦ». Ἀμήν· ναί, ἔλα, Κύριε Ἰησοῦ. Ἡ Ἐκκλησία τήν περιμένει μέ λαχτάρα, μέ χαρά ἀλλά καί μέ φόβο τήν ἐκ νέου ἔλευση τοῦ Χριστοῦ στόν κόσμο.

Μέ χαρά μέν, διότι τήν ἡμέρα ἐκείνη θά τεθεῖ τέρμα στά κακά, πού ἐπικρατοῦν στή γῆ· καί ὁ Κύριος, ὁ αἰώνιος Κριτής, θά βασιλεύει πλέον αἰωνίως, ἀφοῦ θέσει τούς ἐχθρούς του «ὑποπόδιον τῶν ποδῶν» του[1]. Τότε «ἐν τῷ ὀνόματί» του «πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων καί ἐπιγείων καί καταχθονίων καί πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσηται, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστός εἰς δόξαν Θεοῦ πατρός»[2]. Τότε στό ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ θά γονατίσουν ταπεινά καί θά τόν προσκυνήσουν λατρευτικά καί οἱ ἄγγελοι στόν οὐρανό καί οἱ ἄνθρωποι στή γῆ καί οἱ ψυχές τῶν νεκρῶν στά καταχθόνια· ἀκόμη καί αὐτά τά δαιμονικά ὄντα, πού εἶναι στά καταχθόνια, μέ τρόμο θά ὑποκλιθοῦν μπροστά στό μεγαλεῖο Του. Ἡ χαρά ὅμως μέ τήν ὁποία περιμένει ἡ Ἐκκλησία τή Δευτέρα Παρουσία συνυφαίνεται μέ τόν φόβο· καί τοῦτο διότι ἡ ἡμέ-

1. Ματθ. κβ΄, 44.
2. Φιλιπ. β΄, 10-11.

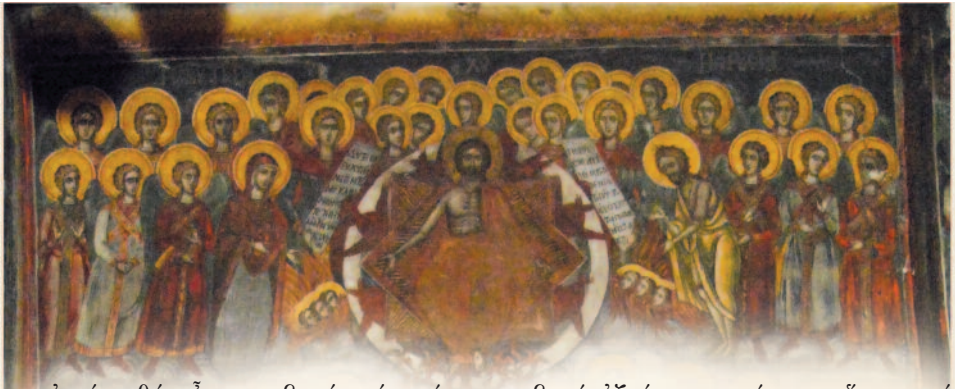

ρα ἐκείνη θά εἶναι φοβερή γιά τούς ἁμαρτωλούς ἀνθρώπους. Γιά τούς ἀνθρώπους πού ἔζησαν καί πέθαναν ἀμετανόητοι, μέ σύντροφο τήν ἁμαρτία.

Ἡ Ἐκκλησία δέν φοβεῖται τή Δευτέρα Παρουσία, τήν προσδοκᾶ μέ ἅγια καί ἱερά συναισθήματα. Μάλιστα προσεύχεται γι' αὐτή τήν ἡμέρα πού εἶναι ἡ βαθειά νοσταλγία της καί ἡ ἔντονη προσδοκία γιά τό μέλλον της, τό ὁποῖο ὅλο καί πλησιάζει. Αὐτή τή βεβαιότητα τῆς Δευτέρας Παρουσίας καί τήν ἔντονη προσδοκία της ἡ Ἐκκλησία τήν ἀντλεῖ ἀπό τήν ἴδια τήν Ἁγία Γραφή καί τήν Παράδοσή της. Πλῆθος τέτοιων διαβεβαιώσεων τοῦ Θεοῦ ὑπάρχουν στά θεόπνευστα κείμενα τῆς Ἁγίας Γραφῆς.

Στήν Παλαιά Διαθήκη, καί εἰδικώτερα στά βιβλία τῶν Προφητῶν, ὅταν προφητεύεται ἡ πρώτη παρουσία τοῦ Χριστοῦ πάνω στή γῆ, «ἀφήνεται νά νοηθεῖ ὅτι αὐτή προεικονίζει καί προτυπώνει τή Δευτέρα Του παρουσία»[3]. Ἡ πιό χαρακτηριστική προφητεία τῆς Δευτέρας Παρουσίας, στίς σελίδες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, εἶναι ἐκείνη τοῦ ὁράματος τοῦ προφήτη Δανιήλ. Ὁ μεγάλος αὐτός ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ στό φοβερό, ἐξαίσιο ταυτόχρονα ὅμως καί συγκλονιστικό ὅραμά του κάμνει λεπτομερή περιγραφή τῆς Δευτέρας Παρουσίας καί τῆς κρίσης πού θά τήν ἀκολουθήσει[4]. Στό συγκεκριμένο ὅραμά του ὁ ἄνδρας τῶν ἐπιθυμιῶν τοῦ πνεύματος ὁμιλεῖ «μέ τόν καθαρό λόγο τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων καί μέ τή σαφήνεια τῆς διδασκαλίας τῶν ἀποστόλων, παρά μέ τόν αἰνιγματικό λόγο τῶν Προφητῶν. Διότι αὐτά τά ὁποῖα λέγει ὁ Κύριος στά Εὐαγγέλια[5] καί οἱ Ἀπόστολοι Πέτρος καί Παῦλος στίς ἐπιστολές τους[6], αὐτά διδάσκει καί ὁ προφήτης Δανιήλ, καθώς μιλάει προφητικά γιά τή Δευτέρα παρουσία τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, τόν ὁποῖο σαφῶς ἀποκαλεῖ "υἱόν ἀνθρώπου", διότι μέ τήν ἐνανθρώπησή του ἀνέλαβε τήν ἀνθρώπινη φύση, ὅπως καί πάλι οἱ ἱεροί ἑρμηνευτές ἐξηγοῦν»[7].

Στήν Καινή Διαθήκη ἤδη ἀπό τήν ἐπί τοῦ ὄρους ὁμιλία, ὅταν ὁ Κύριος κάμνει ἀναφορά στούς κληρονόμους τῆς Βασιλείας τῶν οὐρανῶν, τονίζει ὅτι «ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ» -τῆς Κρίσεως- κατά τήν ὁποία πολλοί θά διαμαρτυρηθοῦν γιατί δέν θά εἰσέλθουν σ' αὐτήν, θά τούς ἀπαντήσει ὅτι δέν τούς ἀναγνωρίζει ὡς ἰδικούς Του, διότι τά χαρί-

3. Ἀρχιμ. Ἀστ. Χατζηνικολάου, *Μέλλουσα κρίση καί αἰωνιότητα*, σ. 18.
4. Δανιήλ ζ΄, 9-14.
5. Ματθ. κδ΄, 30.
6. Α΄ Θεσ. δ΄, 16-17· Β΄ Πέτρ. γ΄, 10-11.
7. *Ἡ Παλαιά Διαθήκη*, τ. 20ός, ἔκδ. «Ο ΣΩΤΗΡ», σ. 222-227.

σματά Του τά χρησιμοποίησαν ἐγωϊστικά[8]. Οἱ παραβολές τῶν δέκα παρθένων, τῶν ζιζανίων, τῶν ταλάντων καί τῆς σαγήνης ἀναφέρονται ἐπίσης στήν ἡμέρα τῆς Κρίσεως πού θά ἀκολουθήσει τό τέλος τοῦ κόσμου[9]. Ἀλλά καί οἱ ἄγγελοι, πού ἦσαν παρόντες κατά τήν ἔνδοξη Ἀνάληψη τοῦ Χριστοῦ, εἶπαν στούς Μαθητές πού παρακολουθοῦσαν ἔκπληκτοι τή θεοπρεπῆ ἐκείνη εἰκόνα, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ καί τήν κατακλεῖδα τῆς Καινῆς Διαθήκης: «ἄνδρες Γαλιλαῖοι, τί ἑστήκατε ἐμβλέποντες εἰς τόν οὐρανόν; οὗτος ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθείς ἀφ' ὑμῶν εἰς τόν οὐρανόν, οὕτως ἐλεύσεται, ὅν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτόν πορευόμενον εἰς τόν οὐρανόν»[10].

Πότε ὅμως θά ἔλθει ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου; Τό ἐρώτημα αὐτό ἀπασχόλησε τούς πιστούς ἤδη ἀπό τά χρόνια τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἀλλά καί αὐτούς τούς ἴδιους τούς ἁγίους Ἀποστόλους. Οἱ δώδεκα, κατά τήν ὥρα τῆς τελευταίας ἐπικοινωνίας πού εἶχαν μέ τόν Χριστό, λίγο πρίν τήν ἔνδοξη Ἀνάληψή Του στούς οὐρανούς, τόν ἐρώτησαν: «εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τήν βασιλείαν τοῦ Ἰσραήλ;», γιά νά λάβουν ἀπό τά δεσποτικά χείλη τήν ἀπάντηση: «οὐκ ἔστιν ὑμῶν γνῶναι χρόνους ἢ καιρούς οὓς ὁ πατήρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ»[11]. Δέν ἀνήκει σέ σᾶς καί δέν εἶναι δικό σας δικαίωμα νά γνωρίσετε τά χρόνια ἤ τούς ὁρισμένους μῆνες καί τίς ἡμέρες, τά ὁποῖα ὁ Πατήρ κράτησε στήν ἀποκλειστική ἐξουσία του.

Ἄγνωστος λοιπόν καί ἀπό αὐτούς ἀκόμη τούς ἀγγέλους εἶναι ὁ χρόνος τῆς Δευτέρας Παρουσίας τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ[12]· παρά ταῦτα ὅμως ὁ Κύριος δέν ἄφησε τούς Μαθητές Του καί τήν Ἐκκλησία Του σέ τέλεια ἄγνοια ὡς πρός τό μεγάλο θέμα τῆς ἐκ νέου ἔλευσής Του στή γῆ. Μία ἀπό τίς τελευταῖες ἡμέρες τῆς ἐπίγειας ζωῆς του, βγαίνοντας ἀπό τόν ναό τοῦ Σολομῶντος, καθώς οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι θέλησαν νά τοῦ δείξουν τά οἰκοδομήματα τοῦ ἱεροῦ πού ἦταν πολύ ὡραῖα καί ἐντυπωσιακά, πῆρε ἀφορμή γιά νά τούς προετοιμάσει γιά τό μεγάλο αὐτό γεγονός παρουσιάζοντάς τους τά σημεῖα, πού θά προηγηθοῦν τῆς ἔνδοξης ἐπανόδου Του στή γῆ καί τῆς κρίσης πού θά τήν ἀκολουθήσει. Τά σημεῖα αὐτά ἀναφέρονται στά ἱερά εὐαγγέλια: Ματθ. κδ΄, 1-44· Μάρκ. ιγ΄, 1-37· Λουκ. κα΄, 5-36, καθώς καί στίς ἐπιστολές τοῦ Παύλου καί τοῦ Πέτρου, στίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων α΄, 6-11 καί στήν Ἀποκάλυψη, ὅπου μπορεῖ κάθε πιστός νά τά ἀναζητήσει.

* * *

Ἐπειδή ἡ Δευτέρα Παρουσία τοῦ Κυρίου συμπίπτει μέ τή συντέλεια τοῦ κόσμου, στή συνέχεια τοῦ ἄρθρου μας θά ἀναφερθοῦμε στό ἐξίσου σημαντικό αὐτό θέμα.

Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος βεβαιώνει ὅτι τήν ἡμέρα ἐκείνη, ἡ ὁποία «ἥξει ὡς κλέ-

8. Ματθ. ζ΄, 21-23.
9. Ματθ. κε΄, 1-13, 14-30· ιγ΄, 24-30.
10. Πράξ. α΄, 11.
11. Πράξ. α΄, 6-7.
12. Ματθ. κδ΄, 36.

πτης ἐν νυκτί», θά ἔλθει ξαφνικά σάν τόν κλέφτη μέσα στή νύχτα, οἱ «οὐρανοί ροιζηδόν παρελεύσονται, στοιχεῖα δέ καυσούμενα λυθήσονται καί ἡ γῆ καί τά ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται»[13]. Οἱ οὐρανοί μέ βοή καί πάταγο τρομερό θά ἐξαφανισθοῦν, ἐνῶ τά οὐράνια σώματα θά διαλυθοῦν στή φωτιά· καί ἡ γῆ καί ὅλα τά ἔργα πού ἔγιναν πάνω σ' αὐτήν θά κατακαοῦν. Σύμφωνα δέ μέ τόν ποιητή τοῦ 101ου ψαλμοῦ οἱ οὐρανοί θά καταστραφοῦν καί θά χάσουν τό σημερινό τους σχῆμα... ὅλος ὁ κόσμος σάν ἔνδυμα θά παλιώσει. Ὁ δέ Κύριος, σάν ἐξωτερικό ροῦχο πού φοροῦν οἱ ἄνθρωποι, θά τούς γυρίσει, θά τούς περιτυλίξει καί θά ἀλλάξουν μορφή· ὅλος ὁ κόσμος θά γίνει καινούργιος[14]. Ὅπως εἶχε τή δύναμη νά δημιουργήσει τόν ἀόρατο καί ὁρατό κόσμο ἀπό τό μηδέν, ἔτσι καί μέ νέο δημιουργικό πρόσταγμα θά ἀνακαινίσει τά πάντα· θά τούς δώσει νέα μορφή. Τό ὑποσχέθηκε στόν προφήτη τῆς Καινῆς Διαθήκης: «Ἰδού καινά ποιῶ πάντα»[15], τοῦ εἶπε.

Ὁ ἱερός Αὐγουστῖνος συμφωνώντας μέ τούς Πατέρες τῆς Ἀνατολῆς λέγει ὅτι «μετά τήν κρίσιν ὁ οὐρανός οὗτος καί ἡ γῆ θά παύσουν νά ὑφίστανται, ὅταν ἐμφανισθοῦν ὁ νέος οὐρανός καί ἡ νέα γῆ. Ὁ κόσμος θά διέλθῃ διά τῆς μεταβολῆς καί ὄχι διά τῆς ἐκμηδενίσεως ὅλων τῶν πραγμάτων»[16]. Ἀναφερόμενος δέ στόν ἁγιογραφικό λόγο «παράγει τό σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου»[17] σημειώνει ὅτι αὐτό τό ὁποῖο «παράγεται», φεύγει καί ἀλλάζει εἶναι ἡ μορφή καί ὄχι ἡ φύση. Σχολιάζοντας ἐπίσης τόν λόγο τῆς Ἀποκαλύψεως «καί εἶδον καινόν οὐρανόν καί γῆν καινήν· ὁ γάρ πρῶτος οὐρανός καί ἡ πρώτη γῆ ἀπῆλθον»[18] παρατηρεῖ: «Τότε ἡ ὄψις τοῦ κόσμου θά μεταβληθῇ εἰς λίμνην πυρός, ὅπως εἶχεν ἤδη μεταβληθῇ κατά τόν κατακλυσμόν εἰς ὕδωρ». Ἔτσι μετά τή μεταβολή αὐτή «ὁ ἀνακαινισθείς κόσμος θά εὑρεθῇ εἰς τέλειον συναρμονισμόν μετά τῶν ἀνακαινισθέντων ἀνθρώπων ὡς πρός τά ἄφθαρτα σώματά των»[19].

Ὁ Ὅσιος Συμεών ὁ νέος Θεολόγος παρατηρεῖ ὅτι ἡ κτίση «ἐπειδή ἐπαλαιώθη καί κατεμολύνθη ἀπό τάς ἁμαρτίας μας, θέλει διαλυθῇ ἀπό τόν δημιουργόν Θεόν μέ φωτίαν, ἤγουν θέλει ξαναχωνευθῇ, καί θέλει γένῃ καινούργια, καί λαμπροτέρα ἀσυγκρίτως ἀπό αὐτήν ὁποῦ φαίνεται τώρα»[20].

Ἡ συντέλεια καί ἡ ἀνακαίνιση τοῦ κόσμου, λοιπόν, θά γίνουν μέ φωτιά τήν ὁποία θά ἐξαπολύσει τό παντοδύναμο χέρι τοῦ Θεοῦ. Κατά τήν ἡμέρα τοῦ Κυρίου τά οὐράνια σώματα θά διαλυθοῦν διά τῆς καύσεως, καί ἡ γῆ καί τά ἔργα πού θά ὑπάρχουν σ' αὐτήν θά κατακαοῦν[21]· καί τότε ἡ θεία Παντοδυναμία

13. Β΄ Πέτρ. γ΄, 10.
14. Ψαλμ. 101, 26-27.
15. Ἀποκ. κα΄, 5.
16. Αὐγουστίνου, *Ἡ Πολιτεία τοῦ Θεοῦ*, Βιβλ. XX, κεφ. 14, 16.
17. Α΄ Κορ. ζ΄, 31.
18. Ἀποκ. κα΄, 1.
19. Αὐγουστίνου, ὅ.π.
20. Συμεών νέου Θεολόγου, *Ἅπαντα*, σ. 212.
21. Β΄ Πέτρ. γ΄, 13 καί Ἀποκ. κα΄, 21.

καί Πανσοφία θά βάλει στή θέση τῶν παλαιῶν «καινούς οὐρανούς καί γῆν καινήν». Πολῖτες τοῦ νέου αὐτοῦ κόσμου θά εἶναι οἱ «λελυτρωμένοι παρά Κυρίου». Στόν καινούργιο κόσμο τοῦ Θεοῦ δέν θά ἔχουν θέση οἱ «κύνες καί φαρμακοί καί πόρνοι καί φονεῖς καί εἰδωλολάτραι καί πᾶς φιλῶν καί ποιῶν τό ψεῦδος»[22]. Μακριά ἀπό τόν νέο κόσμο τοῦ Θεοῦ, τή Βασιλεία του, θά μείνουν οἱ ἀδιάντροποι ὅπως τά σκυλιά ἄνθρωποι καί οἱ μάγοι καί οἱ φονιάδες καί οἱ εἰδωλολάτρες καί καθένας πού ἀγαπᾶ καί διαπράττει τήν ἀπάτη καί τήν πλάνη τῆς ἁμαρτίας.

Ὁ ἅγιος Συμεών ὁ νέος Θεολόγος μιλώντας πάλι γιά τόν καινούργιο κόσμο, πού θά μείνει στήν αἰωνιότητα, παρατηρεῖ ὅτι «ὅλη ἡ κτίσις ἀφοῦ ἀνακαινισθῇ καί γένῃ ὅλη πνευματική, θέλει γένῃ κατοικητήριον ἄϋλον, ἄφθαρτον, ἄτρεπτον, παντοτεινόν καί νοερόν. Καί ὁ οὐρανός θέλει εἶναι ἀσυγκρίτως λαμπρότερος καί φωτεινότερος ἀπό αὐτόν πού φαίνεται τώρα, ὡσάν ἄλλος καινούργιος. Καί ἡ γῆ θέλει λάβῃ μίαν εὐμορφίαν ἀνεκλάλητον καί καινούργιαν»[23].

Σ' ἐκεῖνο τό βασίλειο «τό ἄνευ τέλους» ἡ ἀπειράριθμη, ἡ νέα καί αἰώνια κοινωνία τῶν σεσωσμένων θά ἀποτελεῖ σύνολο τό ὁποῖο θά συνδέεται μέ ἄρρηκτους δεσμούς μεταξύ του καί μέ τόν Κύριο, πρός τόν ὁποῖον οἱ πολῖτες του θά ἀναπέμπουν δοξολογίες, οὐράνιες μελωδίες καί «ἆσμα νέο, αἰώνιο, γλυκύ, πάντερπνο». Ἐκεῖ ὁ Θεός θά ἔχει ἐξαλείψει «πᾶν δάκρυον» ἀπό τά μάτια τῶν ἀνθρώπων· ἐκεῖ δέν θά ὑπάρχει πλέον «οὔτε πένθος οὔτε κραυγή οὔτε πόνος»[24]. Ἐκεῖ ἡ ἀγάπη θά εἶναι ἁγνή καί καθαρή καί θά αὐξάνεται συνεχῶς· θά εἶναι ἄδυτη καί ξένη πρός τούς στεναγμούς καί τά βάσανα. Στή βασιλεία τοῦ Θεοῦ, πού θά κληθοῦν νά εἰσέλθουν ὅσοι ἔθρεψαν τόν Χριστόν πεινῶντα, τόν ἔνδυσαν, τόν ἐπότισαν, τόν περιμάζεψαν στό σπίτι τους ὅταν ἦταν ξένος καί δέν εἶχε ποῦ νά μείνει, τόν ἐπισκέφθηκαν ὅταν ἦταν ἄρρωστος, πῆγαν νά τόν συναντήσουν καί νά τόν παρηγορήσουν ὅταν ἦταν στή φυλακή[25], ἐκεῖ ὅλα θά εἶναι ἤρεμα, γαληνά, ὅσια καί ἁγνά. Διότι ἐκεῖ θά εὑρίσκεται «ἡ σκηνή τοῦ Θεοῦ μετά τῶν ἀνθρώπων»[26]. Ὁ Θεός θά κατοικήσει μαζί τους καί αὐτοί θά εἶναι λαός δικός του καί ὁ ἴδιος ὁ Θεός θά εἶναι μαζί τους.

Ἀφοῦ τέτοιο τέλος μᾶς περιμένει καί τέτοια χαρά καί δόξα θά ἀπολαύσουμε, ἀξίζει νά ἀγωνισθοῦμε, ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Συμεών ὁ νέος Θεολόγος, «νά ἰατρευθῶμεν ἀπό τά πάθη καί τάς πληγάς τῆς ἁμαρτίας, καί ἔπειτα νά φυλάξωμεν ὅλας τάς ἐντολάς τοῦ Κυρίου, καί νά κάμωμεν κάθε ἀρετήν». Τότε ἔχουμε ἄσειστη τήν ἐλπίδα ὅτι ὁ φιλάνθρωπος καί φιλόψυχος Κύριός μας θά μᾶς καλέσει νά μετάσχουμε στήν πανήγυρι τῶν λελυτρωμένων μέ τό «εὖ δοῦλε ἀγαθέ καί πιστέ... εἴσελθε εἰς τήν χαράν τοῦ Κυρίου σου»[27].

22. Ἀποκ. κβ΄, 15.
23. Συμεών νέου Θεολόγου, *Ἅπαντα*, Λόγ. 45, 5.
24. Ἀποκ. κα΄, 4.
25. Ματθ. κε΄, 35-36.
26. Ἀποκ. κα΄, 1-4.
27. Ματθ. κε΄, 21.

Η ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΤΗΣ ΛΗΘΗΣ

ἢ ξαναβρίσκοντας τήν ἐσχατολογική μας ταυτότητα

Πρωτ. Ἠλία Κουτραφούρη
Θεολόγου

Κάποιες σκληρὲς ἀλήθειες

«Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ ἐν τίνι ἁλισθήσεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω καί καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων» (Ματθ. ε΄, 13).

Μὲ τὰ παραπάνω λόγια τοῦ Χριστοῦ θὰ μποροῦσε νὰ περιγραφεῖ ἡ τραγωδία ἑνὸς Χριστιανισμοῦ ποὺ ἀπώλεσε τὴν πρόγευση καὶ τὴν προσδοκία τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, καὶ ὡς ἐκ τούτου, ἀνίκανος νὰ δώσει μαρτυρία γιὰ ὅσα δὲν εἶδε, δὲν ἄκουσε καὶ δὲν ψηλάφισε, ἀπέμεινε χωρὶς ταυτότητα, ἀποστολή καὶ νόημα, ἀναζητώντας ἄλλοτε νὰ καταξιωθεῖ προσπαθώντας νὰ ἀποδείξει τὴ χρησιμότητά του (μέσα ἀπὸ τὰ καλά ἔργα, τὴ φιλανθρωπία, τὴν κοινωνική προσφορά κ.λπ.), ζητιανεύοντας μάλλον γιὰ μιὰ ἀναγνώριση ἀπὸ τὸν κόσμο καὶ ἄλλοτε νὰ κρύψει τὴν κενότητα του σὲ μια νοσηρὴ θρησκευτικότητα δραπετεύοντας ἀπὸ τὶς εὐθύνες ποὺ συνεπάγεται τὸ εὐαγγέλιο. Κάπως ἔτσι βέβαια σκιαγραφεῖται ἡ παταγώδης ἀποτυχία τοῦ δυτικοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ὁ ἐγκλωβισμὸς τοῦ δυτικοῦ ἀνθρώπου στὰ ὑπαρξιακά του ἀδιέξοδα.

Ἀλλὰ δυστυχῶς τὰ παραπάνω σκιαγραφοῦν λίγο πολύ καὶ τὸ δικό μας θολὸ πνευματικό τοπίο. Ο μέσος ὀρθόδοξος χριστιανός πάσχει θὰ λέγαμε ἀπὸ πνευματική ἀμνησία, λήθη θὰ ἔλεγαν οἱ πατέρες. Ἀδυνατεῖ νὰ συνδέσει τὰ ἐξωτερικὰ στοιχεῖα τῆς παράδοσής του μὲ τὸ περιεχόμενο τους, τὸν ἐξωτερικό τύπο μὲ τὴν οὐσία, τὴν χριστιανική του ὀνομασία μὲ τὴν κλήση τοῦ νὰ εἶναι χριστιανός, τὰ ἀποτυπώματα τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἁγίων προγόνων του μὲ τὴν ἐμπειρία ποὺ τοῦ κληροδότησαν, τοὺς ὁδοδεῖκτες μὲ τὴν ὁδό. Ἀκόμα καὶ ὁ θρησκεύων σημερινός ὀρθόδοξος χριστιανός ἐλάχιστα νοιώθει, ὅταν λέγει «ἐλθέτω ἡ Βασιλεία Σου» ἢ «προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν καὶ ζωήν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος» καὶ ἐλάχιστα νοσταλγεῖ τὴν οὐράνια Βασιλεία στὴν ὁποία πολιτογραφήθηκε μὲ τὸ βάπτισμά του. Ἄλλωστε καὶ τὸ ἴδιο τὸ μυστήριο τοῦ Βαπτίσματος μὲ τὸν τρόπο ποὺ τελεῖται ἐλάχιστα θυμίζει αὐτὸ που πραγματικὰ εἶναι καὶ δυστυχῶς κατανοεῖται, ὅπως καὶ τὰ ἄλλα μυστήρια, μάλλον σὰν μία ἰδιωτικὴ ὑπόθεση ἢ οἰκογενειακὴ καὶ κοινωνικὴ ὑποχρέωση. Τέλος καὶ αὐτοὶ οἱ κληρικοὶ ἀμφιταλαντεύονται ἀνάμεσα στὸν συμβιβασμὸ μὲ τὸ μὴ ἀνα-

στρέψιμο τῆς κατάστασης, στὴ συμμόρφωση μὲ τὶς διάφορες προσδοκίες τοῦ κόσμου γιὰ τὸν ρόλο τους καὶ στὴν ἔμπνευση τῆς κλήσης τοῦ Κυρίου τους, ποὺ «χρονίζει ἐλθεῖν».

Θὰ τολμούσαμε πάντως νὰ παραφράσουμε ἑρμηνευτικὰ τὸ παραπάνω χωρίο Ματθ. ε΄, 13 ὡς ἑξῆς: «Ἐσεῖς, οἱ Χριστιανοί, εἶστε τὸ ἁλάτι τῆς γῆς! Ἐὰν ἐσεῖς χαζέψετε καὶ χάσετε τὴν πρόγευση καὶ τὴν προσδοκία τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν, τότε τί νόημα ἔχουν ὅλα αὐτὰ ποὺ λέτε καὶ κάνετε; Τί νόημα ἔχει ἡ ὕπαρξή σας; Δέν μένει παρὰ νὰ σας πετάξουν σὰν τὸ ἄχρηστο ἁλάτι στοὺς δρόμους καὶ νὰ ποδοπατιέστε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους μὲ περιφρόνηση...».

Τὸ θεμέλιο τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος

Γιὰ τὴ θεραπεία αὐτῆς τῆς κατάστασης εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναζητήσουμε νὰ θεμελιώσουμε τὴ ζωή μας στὸ ὀρθόδοξο δόγμα. Σὲ μιὰ χριστιανικὴ κατασκήνωση ἕνας ἔφηβος κάποτε εἶπε στὸν ὁμαδάρχη του τὸ ἑξῆς ἀξιοπρόσεκτο: «Μᾶς λέτε νὰ ἐφαρμόζουμε τὶς ἐντολές τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ εἶμαστε καλοὶ χριστιανοί ἀλλὰ δὲν μᾶς μιλᾶτε γιὰ τὸ ποιὸς εἶναι ὁ Χριστός! Βοηθεῖστε με νὰ μάθω τὶ εἶναι ὁ Χριστός!» Κι ὅμως αὐτὴ ἡ τραγικὴ διαπιστωση τοῦ νεαροῦ κατασκηνωτή ἀπηχεῖ τὴ βαθειά ἔλλειψη ἀληθινῆς δογματικῆς κατήχησης. Κάποτε μιλοῦμε καὶ ζοῦμε σὰν νὰ μπορεῖ νὰ ὑπάρξει Χριστιανισμός χωρὶς τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, γάμος χωρὶς Νυμφίο καὶ Βασιλεία χωρὶς Βασιλέα... Τὰ θεμελιώδη δόγματα τοῦ Εὐαγγελίου ἀπὸ τὰ ὁποῖα πηγάζει ἡ ἐκκλησιαστική ζωή, ὅπως γιὰ παράδειγμα τὸ ὅτι ὁ Χριστός εἶναι ἀληθινός Θεός καὶ ἀληθινός ἄνθρωπος, ἤ ὅτι ο Χριστός ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκρούς καὶ ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι θὰ ἀναστηθοῦμε, ἢ ὅτι ἡ θεία κοινωνία εἶναι ἀληθινὰ τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ ἄραγε σὲ τὶ βαθμό εἶναι ξεκάθαρα στὸ κυριακάτικο ἐκκλησίασμα μιᾶς ἐνορίας καὶ πολύ περισσότερο σὲ τὶ βαθμό εἶναι σημαντικά γιὰ τὴν προσωπική μας ζωή;

Ἄσκηση καὶ Εὐχαριστία

Ἡ Θεία Ευχαριστία χρειάζεται νὰ γίνει ξανὰ τὸ κέντρο τῆς ζωῆς τῶν χριστιανῶν καὶ ἡ καρδιὰ τῆς ἐνοριακῆς ζωῆς. Πρόγευση καὶ προσδοκία τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν σημαίνει μετοχὴ στὴν Εὐχαριστία καὶ λαχτάρα γιὰ πληρέστερη μέθεξη ἐν τῇ ἀνεσπέρῳ ἡμέρᾳ τῆς Βασιλείας τοῦ Κυρίου. Ἀπὸ τὴν πρόγευση καὶ τὴ λαχτάρα αὐτὴ πηγάζει ἡ ἄσκηση ὡς ἑόρτια προετοιμασία ἀλλὰ καὶ ἡ μετάνοια καὶ τὸ χαροποιόν πένθος γιὰ τὴν ὅποια προδοσία τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης καὶ εἰς κενόν λήψη τῆς χάριτος. Ἀπὸ τὴν εὐχαριστιακὴ αὐτή μετοχὴ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου συνειδητοποιεῖται ὡς ναός τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὁ ἄλλος ἄνθρωπος ὡς μέλος τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ κόσμος ὡς δημιουργία καὶ δῶρο τῆς ἀγάπης Του.

Κυριακή, τὸ ὁρμητήριο τῆς Βασιλείας

Ἀποτελεῖ ἀδήριτη ἀνάγκη νὰ ἀνακαλύψουμε ξανά τὸν μοναδικά πασχάλιο χαρακτήρα τῆς Κυριακῆς καὶ νὰ ἀποκαταστήσουμε τὰ ἀρχαῖα προνόμιά της[1]. Ἡ Κυριακὴ ἀποτελεῖ τὴν πρώτη ἀλλὰ καὶ τὴν ὀγδόη ἡμέρα, τὴν ἐναργέστατη εἰκόνα τῆς ἀνεσπέρου ἡμέρας τῆς Βασιλείας τοῦ Κυρίου. Ἀποτελεῖ τὸ ἑβδομαδιαῖο Πάσχα καὶ ἔχει τὸν χαρακτήρα δεσποτικῆς ἑορτῆς. Ἀπὸ αὐτὴν εἰσέρχεται ἄπλετο τὸ φῶς τῆς Βασιλείας στὴν Ἱστορία καὶ ἀπὸ αὐτὴν λαμβάνει φῶς καὶ χρῶμα τὸ γκρίζο τῆς καθημερινότητάς μας. Ἡ μὴ μετοχὴ στὴν εὐχαριστιακὴ τράπεζα κατὰ τὴν ἡμέρα αὐτὴ εἶναι ἀπολύτως ἀδιανόητη καὶ ἀποτελεῖ προσβολὴ στὴν ἀγάπη τοῦ Κυρίου ποὺ ἄν καὶ ἀναξίους ἀναγκάζει ἡμᾶς εἰσελθεῖν στὸ μεγάλο δεῖπνο. Τὴν Κυριακὴ δὲν πενθοῦμε καὶ δεν γονατίζουμε ἀλλὰ προσευχόμαστε ὄρθιοι διακηρύττοντας ὅτι καὶ ἐμεῖς εἴμαστε υἱοί τῆς Ἀναστάσεως. Κατὰ τὴν Κυριακὴ δὲν δουλεύουμε ἀλλὰ δίνουμε χρόνο καὶ χῶρο γιὰ να συναντήσουμε τὸν Θεὸ καὶ τοὺς ἀλλους ἀνθρώπους. Ἡ Κυριακὴ εἶναι τέλος καὶ ἀρχή τῆς ἑβδομάδας καὶ τῆς ζωῆς μας. Εἶναι ἀφετηρία καὶ προορισμός. Ἀπὸ καὶ πρὸς τὴ θεία κοινωνία. Σὲ αὐτὴν συντελεῖται τὸ «ἤδη καὶ ὄχι ἀκόμη», τὸ «ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστί». Ἡ πρόγευση καὶ ἡ προσδοκία.

Πολίτες τῆς Βασιλείας, μέλη συγκεκριμένης εὐχαριστιακῆς κοινότητας

Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶμαστε πολίτες τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν

1. Πρβλ. Ἀρχ. Νικοδήμου Σκρέττα, *Ἡ θεία Εὐχαριστία καὶ τὰ προνόμια τῆς Κυριακῆς κατὰ τὴ διδασκαλία τῶν Κολλυβάδων*, ἐκδ. Πουρναράς, 2004.

καὶ νὰ μήν εἴμαστε μέλη μιᾶς συγκεκριμένης εὐχαριστιακῆς κοινότητας μέσα στὴν ὁποία ζοῦμε τὸ γεγονὸς τῆς Ἐκκλησίας, συγκροτοῦμε τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, λειτουργοῦμε «ἐν ἑνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ» ἀποτελοῦμε ἀλλήλων μέλη, θεραπευόμαστε, ἀνεχόμαστε, μαθαίνουμε νὰ ἀγαποῦμε, ἐνεργοποιοῦμε τὰ χαρίσματά μας εἰς διακονίαν τοῦ σώματος καὶ χαιρόμαστε τὰ χαρίσματα τῶν ἀδελφῶν μας, ἔχουμε θέση καὶ ἀποστολή, ἡ παρουσία μας εἶναι πολύτιμη καὶ ἡ ἀπουσία μας αἰσθητή.

Ἡ καθημερινότητα στὶς ἐσχατολογικές της διαστάσεις

Στὸ λειτουργικὸ φῶς ἡ καθημερινότητα ἀποκαλύπτει τὶς ἐσχατολογικές της διαστάσεις. Ὁ ἄλλος ἄνθρωπος, ὁ συγκεκριμένος αὐτὴν τὴ στιγμή πλησίον, ὁ ἐλάχιστος ἀναγνωρίζεται ὡς ὁ ἴδιος ὁ Χριστός στὸ φοβερὸ βῆμα τοῦ ὁποίου θὰ δώσουμε λόγο γιὰ τὰ ἁπλὰ καὶ καθημερινά ποὺ κινδυνεύουμε νὰ παραθεωρήσουμε. Ἡ συναίσθηση τῶν ἐσχατολογικῶν διαστάσεων τῆς καθημερινότητας ἀπαιτεῖ διαρκὴ ἐγρήγορση καὶ ἀδιάλειπτη προσευχή. Ἀπὸ τὴν ἄλλη ἡ καρδιά ποὺ γεύεται τὴ συγχώρεση, τὸ χάρισμα τοῦ χρέους τῶν μυρίων ταλάντων κατὰ τὸ ἄπειρο ἔλεος τοῦ Κυρίου, δὲν εἶναι δυνατόν «νὰ πνίγει τὸν ἀδελφὸ διὰ τὰ δηνάρια», ἀλλὰ πλατύνεται καὶ συγχωρεῖ. Οἱ θλίψεις ἄλλωστε καὶ οἱ περιστάσεις τοῦ βίου μπροστὰ στὸ φῶς τῆς βασιλείας σμικρύνονται καὶ χάνουν τὴ φοβερή τους ὄψη. Ἀκόμη καὶ ὁ θάνατος καὶ οἱ σκιές του ὑποχωροῦν ἐμπρὸς στὸ φῶς τῆς Ἀναστάσεως ποὺ ἔχει ἀρχίσει ἤδη νὰ ἀνατέλλει στὴν καρδιά τοῦ πιστοῦ.

Μεσονυκτικό, γενική δοκιμή τῆς Ἀναστάσεως

Ὅσοι χριστιανοὶ τολμήσουν νὰ γίνουν ἐραστὲς τῆς νυκτερινῆς προσευχῆς γρήγορα θὰ ξαναβροῦν μέσα στὴν ἡσυχία τῆς νυκτός τὸν κεκρυμμένο θησαυρὸ τῆς ἐσχατολογικῆς τους ταυτότητας, ἀφοῦ θὰ πραγματοποιοῦν συστηματικὰ «γενικὴ δοκιμή τῆς Ἀναστάσεως»[2]:

«Ὁ π. Μελχισεδὲκ ἀπήγγειλε μὲ μεγαλοπρέπεια τὴν προσευχὴ τοῦ ἁγίου Βασιλείου: "Καθάρισον ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ναοὺς ἡμᾶς ποιῶν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ δώρησαι ἡμῖν ἐν ἀγρύπνῳ καρδίᾳ καὶ νηφούσῃ διανοίᾳ, πᾶσαν τοῦ παρόντος βίου τὴν νύκτα ἡμᾶς διελθεῖν, ἀπεκδεχομένους τὴν παρουσίαν τῆς λαμπρᾶς καὶ ἐπιφανοῦς ἡμέρας τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾗ μετὰ δόξης ἐπὶ γῆς ὡς Κριτὴς τῶν ἁπάν-

2. Ἀκολουθοῦν ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ βιβλιο τοῦ Βιργκίλ Γκεοργκίου, *Ἕνα ὄνομα γιὰ τὴν αἰωνιότητα*, ἐκδ. Τῆνος, 2002.

των ἐλεύσεται ἑκάστῳ ἀποδοῦναι κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἀναπεπτωκότες καὶ ὑπνοῦντες, ἀλλ' ἐγρηγοροῦντες καὶ διεγηγερμένοι ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ εὑρεθοίημεν...''.

Ἡ πρώτη προσευχή, πού καθιερώθηκε ἀπ' τόν ἴδιο τὸν Χριστὸ εἶναι ἡ ἀκολουθία τοῦ μεσονυκτίου. Διότι Ἐκεῖνος μᾶς εἶπε: *«Γρηγορεῖτε οὖν· οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ Κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται, ὀψὲ ἢ μεσονυκτίου ἢ ἀλεκτοροφωνίας ἢ πρωΐ»* (Μάρκ. ιγ΄, 35). Τὸ μεσονυκτικὸν εἶναι, στ' ἀλήθεια, μιὰ γενικὴ δοκιμὴ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν καὶ τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ στὴ γῆ... Τὰ μεσάνυχτα ἀκριβῶς, ὅλες οἱ καμπάνες τῶν ἐκκλησιῶν κι ὅλα τὰ σήμαντρα ἀρχίζουν νὰ ἀντηχοῦν στὸν ἀέρα. Ξαφνικά! Οἱ καμπάνες τοῦ μεσονυκτίου συμβολίζουν τὶς σάλπιγγες τῶν ἀγγέλων, ποὺ θ' ἀντηχήσουν τὴν τελευταία μέρα κατὰ τὴν ἀνάστασι τῶν νεκρῶν. Ἀκούγοντας τὶς σάλπιγγες τῶν ἀγγέλων, οἱ νεκροὶ θὰ βγοῦν ἀπ' τὶς κοιλιὲς τῶν ζώων. Κι ὅλοι θὰ παρουσιασθοῦν μπροστὰ στὸν θρόνο τοῦ Χριστοῦ, ποὺ θὰ καθίση ὡς κριτής. Περιστοιχισμένος ἀπ' τοὺς ἀγγέλους. Τὰ μεσάνυχτα, ἀκούγοντας τὶς καμπάνες καὶ τὰ σήμαντρα, οἱ μοναχοί, ποὺ κοιμοῦνται στὰ κελλιά τους, τὰ σκορπισμένα μέσα στὸ δάσος, γύρω ἀπ' τὴν ἐκκλησία, ξυπνοῦν στὰ νεκροκρέββατά τους. Κι οἱ μοναχοὶ σηκώνονται ἀπ' τὰ κρεββάτια τους καὶ βγαίνουν ἀπ' τὰ κελλιά τους ἀκριβῶς ὅπως θὰ βγοῦν ἀπ' τοὺς τάφους των. Οἱ μοναχοὶ ὅλων τῶν μοναστηριῶν τῆς γῆς σηκώνονται ἀπ' τὰ κρεββάτια τους τὰ μεσάνυχτα. Καὶ σπεύδουν στὴν ἐκκλησία, ὅπου ὁ ἱερεὺς ντυμένος μὲ τ' ἄμφιά του τοὺς περιμένει μπροστὰ στὸ θυσιαστήριο, ὅπως ὁ Χριστὸς θὰ περιμένη στὸν θρόνο του τὴν ἔλευσι τῶν ἀναστημένων ἀνθρώπων. Κατόπιν – ὅταν ὅλοι οἱ μοναχοὶ εἶναι παρόντες– ἀρχίζει ἡ ἀκολουθία τοῦ μεσονυκτίου.

- Κάνετε κάθε νύχτα αὐτὴ τὴ γενικὴ δοκιμὴ τῆς ἀναστάσεώς σας;

- Μάλιστα, ἀποκρίθηκε ὁ π. Μελχισεδέκ. Ὑπάρχουν ἀκόμα καὶ πολλοὶ λαϊκοί, ποὺ ξυπνοῦν τὰ μεσάνυχτα καὶ κάνουν τὴν τελετὴ τῆς ἀναστάσεως, ποὺ περιμένομε μετὰ τὸν θάνατό μας.

Διεπίστωσα πὼς γιὰ τὸν π. Μελχισεδὲκ αὐτὴ ἡ ἀκολουθία, ποὺ συμβολίζει τὴν ἀνάστασι καὶ τὴν ἔσχατη κρίσι, ἦταν μιὰ ἀπ' τὶς ἀκολουθίες, ποὺ προτιμοῦσε. Καὶ δὲν ἔπεσα ἔξω. Διότι ἀμέσως μετὰ προσέθεσε:

- Ζοῦμε, περιμένοντας τὴν ἀνάστασί μας. Γιατὶ ἡ ἀνάστασις εἶναι ὁ ὑπέρτατος σκοπὸς κάθε ἀνθρώπου. Καὶ περνοῦμε τὴ ζωή μας, περιμένοντάς την. Ἡ ἀνάστασίς μας θά 'ναι ἐκθαμβωτική. Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τὴν φαντασθῆ. Ὁ Χριστὸς θὰ ξανάρθη. Ἀνάμεσά μας...».

Ἀμήν, ναὶ ἔρχου,
Κύριε Ἰησοῦ.

Η ΕΣΧΑΤΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΜΟΝΗ ΚΑΙ Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

ΣΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΑΞΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ἀνέστη Κεσελόπουλου
Ὁμότιμου Καθηγητῆ ΑΠΘ,
Καθηγητῆ Πανεπιστημίου Λευκωσίας

Στά μέσα τοῦ προηγούμενου αἰώνα διαμαρτυρόμενοι ἐσχατολογιστές θεολόγοι ὑποστήριζαν ὅτι ἡ ἀπόλυτη καί ριζοσπαστική ἠθική τοῦ Εὐαγγελίου μποροῦσε νά ἰσχύσει μόνο γιά ἕνα σύντομο χρονικό διάστημα ἀναμονῆς τῆς καταστροφῆς τοῦ κόσμου, ὅπου δέν ὑπάρχει λόγος γιά ἄλλες ἐγκόσμιες φροντίδες καί μέριμνες. Ὡστόσο, τά τελευταῖα χρόνια καί ἀπό ὀρθοδόξους χριστιανικούς κύκλους κυκλοφοροῦν παρόμοιες «ἐσχατολογικές» ἀπόψεις, πού συνδέονται μέ διάφορα γεγονότα τοῦ αἰώνα μας καί προσπαθοῦν νά προτρέψουν φίλους καί συγγενεῖς τους νά προετοιμαστοῦν γιά τίς δύσκολες ἡμέρες τῆς ἐπικείμενης ἔλευσης τοῦ ἀντιχρίστου ἀποθηκεύοντας, μάλιστα, στά ἀμπάρια τῶν σπιτιῶν τους καί κάποιες ποσότητες τροφίμων.

Εἶναι, βέβαια, περιττό νά τονίσουμε ὅτι ὅλα αὐτά εἶναι ἀντίθετα μέ τό πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου, στό ὁποῖο ὄντως ὑπάρχει αὐτή ἡ ἐσχατολογική προοπτική καί ἡ προσμονή τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ὅμως τό πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου δέν συνδέεται μέ ὁποιαδήποτε ἀπόγνωση ἤ ἐναγώνια φροντίδα γιά τήν ἐπικείμενη καταστροφή τοῦ κόσμου, ἀλλά ἀντίθετα μέ τήν ἐλπίδα γιά τήν ἀνακαίνισή του καί τήν πλήρη φανέρωση τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ἄλλωστε τό πνεῦμα τῆς πίστης καί τοῦ Εὐαγγελίου γιά τήν ἐσχατολογική περίοδο, πού ἄρχισε ἤδη μέ τήν ἔλευση τοῦ Χριστοῦ καί προχωρεῖ πρός τήν ὁλοκλήρωσή της, δέν εἶναι πνεῦμα δειλίας καί φόβου ἀλλά δυνάμεως καί ἐλπίδας. Γιά ὅσους διαβάζουν σωστά τό Εὐαγγέλιο καί τό ἑρμηνεύουν μέσα ἀπό τήν πατερική παράδοση καί τήν ἐμπειρία τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἀπόλυτα κατανοητό ὅτι δέν ἀποτυπώνεται στό μήνυμά του ὁ φόβος τῆς καταστροφῆς ἀλλά ἡ ἐλπίδα τῆς ἀνακαινίσεως.

Ὡστόσο, φαινόμενα ὄχι σωστῆς προσμονῆς τῶν ἐσχάτων καί λανθασμένης θεώρησης τῆς βασιλείας

τοῦ Θεοῦ συναντᾶμε τόσο στά Εὐαγγέλια ὅσο καί σέ ἐπιστολές ἀποστόλων. Ὁ Χριστός μέ κατηγορηματικό τρόπο διαβεβαιώνει ὅτι στήν βασιλεία τοῦ Θεοῦ δέν θά μποῦν ἐκεῖνοι πού τόν προσφωνοῦν ἁπλῶς μέ τό «Κύριε, Κύριε», ἀλλά ἐκεῖνοι πού ἐφαρμόζουν στή ζωή τους τό θέλημα τοῦ οὐράνιου Πατέρα του. «Πολλοί ἐροῦσί μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· Κύριε Κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν, καί τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καί τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλάς ἐποιήσαμεν; καί τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς ὅτι οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς· ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τήν ἀνομίαν» (Ματθ. ζ΄, 21-23).

Ἐξάλλου, καί κατά τούς ἀποστολικούς χρόνους φαίνεται ὅτι δέν ἔλειπαν οἱ περιπτώσεις, ὅπου ὁρισμένοι Χριστιανοί δέν προσανατολίζονταν σωστά καί δέν βίωναν ἀληθινά τά ἔσχατα καί τήν ἐρχόμενη βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος καυτηριάζει τή νοοτροπία καί τακτική τῶν χριστιανῶν τῆς Θεσσαλονίκης, οἱ ὁποῖοι περιμένοντας τόν ἐρχομό τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ στό ἄμεσο μέλλον ἄρχισαν νά ἐγκαταλείπουν τίς ἐργασίες τους καί νά θεωροῦν περιττή κάθε ἐνασχόληση μέ τόν κόσμο, ἀφοῦ περίμεναν ὅτι ἀπό στιγμή σέ στιγμή θά καταργηθεῖ. Τούς συμβουλεύει νά μήν ἐπιτρέπουν σέ κάποιους, πού ἰσχυρίζονταν ὅτι τάχα ἔρχεται σύντομα ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου, νά τούς ἀποπροσανατολίζουν καί νά τούς ἀναστατώνουν. [Βλ. Α΄ Θεσ. ε΄, 6 καί Β΄ Θεσ. β΄, 1 κ.ἑ.]. Ἀλλά καί ὁ ἀπόστολος Πέτρος, στή Β΄ Καθολική Ἐπιστολή του ἀντιμετωπίζοντας τά συμπτώματα χαλάρωσης καί ἀδιαφορίας, πού παρατηροῦντο στήν πνευματική ζωή κάποιων χριστιανῶν, σημειώνει ὅτι ὁ χρόνος φανερώσεως τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ δέν ἔχει σημασία, ἀφοῦ ὁ Χριστός, καί ὅταν φαίνεται ὅτι καθυστερεῖ νά ἐκπληρώσει τήν ὑπόσχεσή Του, τό κάνει περιμένοντας τή μετάνοια καί ἐπιστροφή πάντων. [Βλ. Β΄ Πέτρ. γ΄, 8-9].

Στό Σύμβολο τῆς Πίστεως οἱ Χριστιανοί ὁμολογοῦμε ἀπό τή μία τόν Χριστό ὡς «καί πάλιν ἐρχόμενον μετά δόξης κρίναι ζώντας καί νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος», ἀλλά καί ἐκφράζουμε τή βεβαιότητα ὅτι προσδοκοῦμε «ἀνάστασιν νεκρῶν καί ζωήν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος». Ὡστόσο, ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, πού τήν ἀναμένουμε καί θεωρεῖται ἐρχόμενη καί ταυτόσημη μέ τό τέλος τοῦ κόσμου, ἔχει ἤδη φανερωθεῖ μέ τήν ἔλευση τοῦ Χριστοῦ. Ἰδιαίτερα τά θαύματα τοῦ Χριστοῦ ἀποτελοῦν σημεῖα τοῦ ἐρχομοῦ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ὅταν κάποιοι δέν μποροῦσαν νά καταλάβουν πῶς ὁ Χριστός βγάζει τά δαιμόνια, Ἐκεῖνος τούς διαβε-

βαίωσε ὅτι αὐτό πραγματοποιεῖτο μέ τή δύναμη τοῦ Θεοῦ, πού σημαίνει ὅτι ἔφθασε ἤδη ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. (Λουκ. ια΄, 20).

Ὁ Χριστιανός ζεῖ ταυτόχρονα σέ δύο ἐπίπεδα. Ζεῖ στό ἐπίπεδο τοῦ κόσμου ἀλλά καί στό ἐπίπεδο τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Δέν ἀποξενώνεται ἀπό τόν κόσμο, ἀλλά καί δέν περιορίζεται σ' αὐτόν. Αὐτό φαίνεται κυρίως στή ζωή τῶν ἁγίων, πού στηριζόταν καί ἐμπνεόταν ἀπό τήν ἀλήθεια πού βρίσκεται στή βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἡ βίωση αὐτῆς τῆς ἀλήθειας στό ἐπίπεδό τῆς καθημερινότητας τοῦ κόσμου δημιουργεῖ καί τήν παραδοξότητα, ἀλλά καί τό μεγαλεῖο τῆς ζωῆς τους. Ἡ ζωή τῶν ἁγίων ἀπό τή μιά μεριά εἶναι τόσο ἀνθρώπινη, πού δέν ἀφήνει ἀκάλυπτες οὔτε τίς εὐτελέστερες καθημερινές ἐκδηλώσεις, ἐνῶ ἐξίσου ἀπό τήν ἄλλη εἶναι τόσο ὑπεράνθρωπη, πού δέν κατορθώνεται οὔτε μέ τίς μεγαλύτερες ἀνθρώπινες δυνάμεις. Ἐπίσης, ἀπό τήν ἄλλη πλευρά μέσα ἀπό αὐτή τήν προοπτική γίνεται κατανοητό πῶς εἶναι δυνατόν ὁ ληστής σέ μιά στιγμή νά ἔχει τή διαβεβαίωση τοῦ Χριστοῦ ὅτι «σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ Παραδείσῳ» (Λουκ. κγ΄, 43) ἤ πῶς μποροῦν οἱ τελῶνες καί οἱ πόρνες νά βρίσκονται κοντά στή βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ γιά τούς Γραμματεῖς καί τούς Φαρισαίους νά εἶναι κλεισμένες οἱ θύρες της.

Γι' αὐτό καί ἡ ποιμαντική τῆς Ἐκκλησίας ἐκφράζοντας τό πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ καί τοῦ Εὐαγγελίου μπορεῖ νά προσεγγίζει καί νά ἀντιμετωπίζει ὅλα τά προβλήματα τῶν ἀνθρώπων, χωρίς ὅμως νά λησμονεῖ τόν κύριο στόχο της, πού εἶναι ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ὅπου μεταμορφώνεται ὁ ἄνθρωπος καί ὁ κόσμος ὁλόκληρος. Ἔτσι ἄλλωστε ἐξηγεῖται καί ἡ προτροπή τοῦ Χριστοῦ νά ζητοῦμε πρῶτα ἀπ' ὅλα τή βασιλεία τοῦ Θεοῦ καί τήν ἐπικράτηση τοῦ θελήματός Του καί ὅλα τά ὑπόλοιπα θά ἀκολουθήσουν (Βλ. Ματθ. στ΄, 33). Αὐτό πού λογίζεται ὡς τραγικό λάθος στό σύγχρονο χριστιανικό κόσμο εἶναι ὅτι ἐγκαταλείπεται ἡ προσπάθεια νά δοθεῖ ἡ μαρτυρία τοῦ Χριστοῦ μέσα ἀπό τήν ἐμπειρία τῆς Ἐκκλησίας καί τῆς ἐσχατολογικῆς της προσδοκίας καί υἱοθετοῦνται πολιτικά, κοινωνικά, οἰκονομικά ἤ ἄλλα μέσα.

Ἡ Ἐκκλησία βρίσκεται στό μεθόριο τοῦ παρόντα καί τοῦ μέλλοντα αἰώνα. Οἱ Χριστιανοί ζοῦμε στόν κόσμο, ἀλλά εἴμαστε καί πολίτες τοῦ οὐρανοῦ. «Ἡμῶν γάρ τό πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει» (Φιλιπ. γ΄, 20). Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ταυτόχρονα παροῦσα καί ἐπικείμενη. Γι' αὐτό καί ἡ προσδοκία της βιώνεται στήν Ἐκκλησία τόσο ὡς προσδοκία τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, πού θά σημάνει τό τέλος τοῦ κό-

σμου καί τῆς ἱστορίας, ὅσο καί ὡς ἤδη βιούμενη ἐμπειρία τῆς παρουσίας τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ μέσα στήν ἱστορία. Αὐτή, βέβαια, εἶναι πάντοτε ἀνάλογη μέ τήν ἀνθρώπινη δεκτικότητα καί προσιδιάζει στή ζωή τῶν ἁγίων, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιποι χριστιανοί περιμένουμε τήν τελική κρίση.

Ἡ Ἐκκλησία ὡς σῶμα τοῦ ζῶντος Χριστοῦ εἶναι ἡ μόνη πού μπορεῖ ἀλλά καί ὀφείλει, στήν καθημερινή ποιμαντική της πράξη, νά προσφέρει τή μαρτυρία τῆς ἀλήθειας τοῦ Εὐαγγελίου. Αὐτή ἡ ἀλήθεια ἔχει ὡς βάση καί προοπτική της τή βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Κηρύσσοντας ἡ Ἐκκλησία τή βασιλεία τοῦ Θεοῦ καί προσκαλώντας στήν τέλεια καί ἀνιδιοτελῆ ἀγάπη πρός τόν Θεό καί τόν πλησίον μας προσφέρει ὅ,τι πολυτιμότερο. Μᾶς δίνει τή δυνατότητα νά σταθμίζουμε καί νά προσανατολίζουμε τή ζωή μας σ' αὐτόν τόν κόσμο μέ βάση καί στόχο τήν ἀλήθεια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Γιατί ἡ ἐπίγνωση τοῦ βαθμοῦ τῆς σχέσεώς μας μέ τόν Θεό, ὥστε νά δοκιμάζουμε καθημερινά στή ζωή μας «τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, τό ἀγαθόν καί εὐάρεστον καί τέλειον» (Ρωμ. ιβ΄, 2), εἶναι πρόγευση τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καί ὁ ἀσφαλέστερος τρόπος βιώσεώς της κατά τόν μέλλοντα αἰώνα. Ἐπίσης ἡ ἀληθινή καί ἐνσυνείδητη μετοχή στή θεία Λειτουργία καί στό μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας μ�ς ἀνυψώνει στό ἐπίπεδο τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καί μᾶς ἐξοικειώνει μέ τόν τρόπο ζωῆς τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ Ἐκκλησία, λοιπόν, εἶναι ὁ τόπος φανερώσεως τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ μέσα στόν κόσμο. Ἄλλωστε, καί ἡ ἔννοια τῆς καθολικότητας τῆς Ἐκκλησίας, τήν ὁποία ἐπίσης ὁμολογοῦμε στό Σύμβολο τῆς πίστεως καί ἐκφράζει βασικό γνώρισμά της, ὑποδηλώνει ὅτι ἡ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι παρουσία τοῦ Χριστοῦ μέσα στήν Ἐκκλησία εἶναι τό ἐχέγγυο πού τήν πιστοποιεῖ καί τή βεβαιώνει. Αὐτό σημαίνει ὅτι ἡ καθολικότητα τῆς Ἐκκλησίας δέν περιορίζεται σέ τοπικό μόνο ἐπίπεδο, δηλαδή στήν οἰκουμενικότητα καί τήν παγκοσμιότητά της, ἀλλά μαρτυρεῖ καί τήν ἀδιάκοπη διατήρησή της στόν χρόνο, δηλαδή τή διαχρονικότητά της. Ὅπως παρατηρεῖ ὁ ἱερός Χρυσόστομος, ἡ Ἐκκλησία ὄχι μόνο «πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης» ἀλλά καί «πανταχοῦ τῶν χρόνων ἐκτέταται» [Βλ. Εἰς Ψαλμόν 144, 4, PG 55, 469-70]. Ἔτσι ὁ λόγος τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά κυρίως ἡ ζωή καί ἡ ἐμπειρία μέσα σ' αὐτήν, προσφέρει διαχρονικά τήν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι αἴσθηση τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ καί πρόγευση τῶν ἐσχάτων καί τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. [Βλ. περισσότερα στή μελέτη μας *Προτάσεις Ποιμαντικῆς Θεολογίας*, ἔκδ. Π. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 2003, σ. 70-71].

Δυστυχῶς αὐτό πού λησμονεῖται συνήθως νά τονίζεται στόν ἐκκλησιαστικό λόγο καί τήν ἐκκλησιαστική διδαχή σήμερα εἶναι ὅτι ἡ μετοχή στή βασιλεία τοῦ Θεοῦ καί ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου δέν εἶναι ἕνα εἶδος μεταθανάτιου βολέματος ἐπενδυμένου μάλιστα μέ μπόλικη δόση καλοπέρασης καί εὐζωΐας, ὅπως πιστεύεται ἀπό πολλούς χριστιανούς. Ἡ μετοχή στή βασιλεία τοῦ Θεοῦ καί ἡ ταυτόσημη μέ αὐτήν σωτηρία μας, δηλαδή τό νά μπορέσουμε νά ζήσουμε σῶοι καί ἀκέραιοι, εἶναι ἕνας διά βίου ἀγώνας πού ἀρχίζει ὁπωσδήποτε ἀπό αὐτή τή ζωή. «Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντός ὑμῶν ἐστιν» (Λουκ. ιζ΄, 21). Καί ἡ Ἐκκλησία ἔχει χρέος νά ἐπισημαίνει τήν ἀλήθεια αὐτή στούς ἀνθρώπους. Διακονώντας παραμυθητικά καί φιλάνθρωπα ἰδιαίτερα τόν σύγχρονο ἄνθρωπο, πρέπει νά τοῦ ὑπογραμμίζει ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πού φανερώθηκε στήν ἀνθρώπινη ἱστορία κατέλυσε τό κράτος τοῦ διαβόλου, ἄνοιξε τίς πύλες τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καί ἀπάλλαξε τόν ἄνθρωπο ἀπό τόν θάνατο χαρίζοντάς του τήν αἰωνιότητα καί μετατρέποντας ἀκόμη καί τήν πτώση του σέ ἀφετηρία ἀνακαινίσεως καί θεώσεώς του: «Οἶδε Θεός τά ἐξ αὐτεξουσίου παρεκτροπῆς ἡμῶν ὀλισθήματα τῇ παρ' ἑαυτοῦ σοφίᾳ τε καί δυνάμει μετασκευάζειν φιλανθρώπως ἐπί τό κρεῖττον» [Γρηγορίου Παλαμᾶ, Κεφάλαια φυσικά 54, PG 150, 1160D].

Τέλος, πρέπει νά ἐπισημάνουμε ὅτι ἡ μετοχή στή βασιλεία τοῦ Θεοῦ δέν ἐπιζητεῖται ὡς ἀνθρώπινο κατόρθωμα ἀλλ' ὡς καρπός μετοχῆς στήν ἐν Χριστῷ καινή κτίση. Γι' αὐτό καί δέν εἶναι δυνατή χωρίς τή χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἡ πρόγευσή της ἀπό αὐτή τή ζωή καί ἡ πληρότητά της στόν μέλλοντα αἰώνα φαίνεται παράδοξη καί ἀκατόρθωτη σέ πολλούς ἀνθρώπους. Γι' αὐτό οἱ ἅγιοι, πού ὑπάρχουν καί τιμῶνται στήν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία ὡς «σημεῖα» τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ καί μαρτυρίες τοῦ ἀληθινοῦ καί «κατά φύσιν» ἀνθρώπου, μᾶς αἰσθητοποιοῦν καί μᾶς δείχνουν μέ τόν χαρακτηριστικότερο τρόπο τή βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἀλλά καί τήν προσμονή καί τόν τρόπο βίωσης τῶν ἐσχάτων. Ἐμεῖς οἱ ὑπόλοιποι ἄς παρακαλοῦμε στίς προσευχές μας τόν Χριστό μέ τό «μαράν ἀθά», δηλαδή «ἔρχου, Κύριε Ἰησοῦ». Ἄν δέν ἀπουσιάζει ἀπό τήν προοπτική καί τίς ἐπιδιώξεις τῆς ζωῆς μας αὐτή ἡ προσμονή, μέ τόν ἕνα ἤ τόν ἄλλο τρόπο θά ἀκοῦμε καί τήν ἀπάντηση «ναί ἔρχομαι ταχύ» (Βλ. Ἀποκ. κβ΄, 17-20), ἄσχετα, βέβαια, ἀπό τό γεγονός ὅτι ὁ χρόνος τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ παραμένει ἄγνωστος καί ἀπροσδιόριστος.

Η ΠΕΡΙ ΕΣΧΑΤΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΤΟΥ ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΥ

Διακόνου Μιχαήλ Νικολάου
Θεολόγου

Τά ἔσχατα, ἀπασχολοῦν ἔντονα τά μέλη τῆς Ἐκκλησίας, τόσο κατά τούς πρώτους ὅσο καί τούς μετέπειτα χρόνους. Τό εὐρύτατο αὐτό ζήτημα θά προσπαθήσουμε νά προσεγγίσουμε συνοπτικά καί περιπτωσιακά στό ἐν λόγῳ κείμενο, μέσα ἀπό τή γραφίδα τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου. Οἱ ἐσχατολογικές ἰδέες τοῦ Ἁγίου βρίσκονται διεσπαρμένες σέ ὅλα σχεδόν τά ἔργα του ὑπό μορφή ἁπλῶν σκέψεων, παρατηρήσεων καί διαπιστώσεων. Βέβαια, ἡ ἐσχατολογική σκέψη του ἀναπτύσσεται κατά τρόπο πιό συστηματικό καί κατέχει πρωτεύουσα θέση στόν ὄγδοο Λόγο Περί τοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν καί στόν ἔνατο Λόγο τῆς Πανηγυρικῆς Α΄, «Περί τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου σαφήνεια διά βραχέων» πού ἀπό τή φύση του ἀποτελεῖ τό κατεξοχήν ἐσχατολογικό ἔργο τοῦ Νεοφύτου. Ὁ Ἔγκλειστος ἀναφέρεται στό ζήτημα τῶν ἐσχάτων, στηριζόμενος τόσο στή ζῶσα ἐκκλησιαστική παράδοση ὅσο καί σέ ἁγιογραφικά χωρία.

Ὁ ἅγιος Νεόφυτος γνωρίζει τήν ἰουδαιοχριστιανική ἐσχατολογική παράδοση, σύμφωνα μέ τήν ὁποία ἡ Ἱστορία ἀπό κτίσεως κόσμου καί μέχρι τήν τελική ἀνάσταση, ἡ παροῦσα δηλαδή ζωή διαιρεῖται σέ ἑπτά ἡμέρες ἤ αἰῶνες. Ἡ ἡμέρα τῆς ἀνάστασης, τῆς τελικῆς κρίσης καί τῆς μελλούσης ζωῆς εἶναι ἡ ὀγδόη ἡμέρα. Ἀκολουθώντας πιστά τή συγκεκριμένη ἐσχατολογική παράδοση, ὁ Ἅγιος, διατυπώνει τήν ἑξῆς ὡραία σκέψη σχετικά μέ τήν αἰωνιότητα τῆς ὀγδόης ἡμέρας: «*Μή τό πᾶν, φησί, τοῖς ἑπτά αἰῶσιν ὑπέγραφε τῆς ἀνθρωπίνης βιοτῆς· ἔστι γάρ καί ὀγδοάς, τῆς παρούσης διάδοχος... μνημόνευσον ὀγδόης, ἥτις καί ἔστιν ἡμέρα μία καί ἀνέσπερος ὅλη, ἥν οὐ διακόπτει νύξ, οὐ ζόφος χειμέριος....αἰών ἀνέσπερος καί ἀπέραντος ἡμέρα μία γενήσεται, ἀρχήν μέν λαμβάνουσα ἅμα ἡ τῶν ἑπτά τούτων αἰώνων ἥξει περαίωσις, εἰς πέρας δέ προχωροῦσα μηδέποτε*»[1].

Στοιχώντας ὁ Νεόφυτος μέ τήν βιβλική καί πατερική παράδοση συναρτᾶ ἄμεσα τή μέλλουσα κατά-

1. Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου, *Συγγράμματα*, τ. Β΄, σσ. 336-337, βλ. καί

σταση ζωῆς μέ τόν παρόντα βίο. Ἀναφερόμενος στήν κρίση τῶν ἀνθρώπων κατά τά ἔργα τους, καλεῖ τόν ἄνθρωπο σέ ἐπαγρύπνηση καί ἐπιτέλεση τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ. Γράφει πράγματι: *«Ἐπεί οὖν καί ὁ παρών ἕβδομος αἰών τά τελευταῖα ἤδη βαδίζει, ὡς ὁρᾶτε,... καί νῦν ἤδη ἐπιφάσκει ἡ ἐπιφανής καί μεγάλη ἐκείνη τοῦ Κυρίου ἡμέρα, καί ἡμεῖς ὡς ἀθάνατοι ἀμερίμνως διάγομεν, τό τέλος ἐγγίζει καί ἡμεῖς οὐ φροντίζομεν, ὁ κριτής παραγίνεται, καί ἡμεῖς ἀποφεύγομεν, τό σημεῖον αὐτοῦ ἤδη τρανῶς ἐπιφαίνεται, καί ἡμεῖς πρός αὐτόν ἀτενίσαι οὐ θέλομεν»*[2]. Γι' αὐτό *«Δός μερίδα τοῖς ἑπτά καί γε τοῖς ὀκτώ»* καί *«ἑτοίμαζε εἰς τήν ἔξοδον τά ἔργα σου καί παρασκευάζου εἰς τόν ἀγρόν»*. Ἡ ἑβδόμη ἡμέρα, πού εἶναι ὁ παρών βίος, μοιάζει ὄντως μέ *«ἀγρόν παρασκευῆς ἐφοδίων ὁδοιπορίας μακρᾶς»*, εἶναι *«καιρός μετανοίας..., θύρα ἐλέους ἀνεωγμένη»*[3]. Γιά τόν λόγο αὐτό προτρέπει νά σπεύσουμε νά δείξουμε καρπούς ἀξίους τῆς μετανοίας, ὥστε *«οὐ μόνον ἐκφύγη ἀπίστοις συγκολασθῆναι καί ἁμαρτωλοῖς, ἀλλά καί σύν ἁγίοις γένηται ὁ κλῆρος αὐτοῦ χάριτι Θεοῦ»*[4].

Γιά τόν Ἔγκλειστο Νεόφυτο ἡ Δευτέρα Παρουσία τοῦ Χριστοῦ εἶναι γεγονός ἀναντίρρητο. Βέβαια, ἀναφορικά μέ τόν χρόνο τῆς ἔλευσής της, ὁ Νεόφυτος, μέ σαφήνεια διδάσκει ὅτι αὐτός εἶναι ἄδηλος[5]. Συγκεκριμένα γράφει τά ἑξῆς: *«καθάπερ γάρ τό νεμόμενον κτῆνος ἐξαίφνης θηρᾶται παγίσι τοῦ θηρευτοῦ, οὕτω, φησί, καί «ἡ ἡμέρα ἐκείνη ὡς παγίς ἐπελεύσεται», καί, ὥσπερ ἡ ἀστραπή, ἐξάπινα φαίνεται, καί οὐδείς γινώσκει τήν ἡμέραν οὐδέ τήν ὥραν τῆς αὐτοῦ παρουσίας, οὐδέ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ, εἰμή μόνος αὐτός»*. Ἀκόμη καί ὁ Ἠλίας πού θά ἔλθει νά κηρύξει ἀγνοεῖ τήν ἡμέρα τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου[6]. Προβαίνει, ὅμως, σέ κάποιες βασικές διαπιστώσεις: ὅτι αὐτός ὁ καιρός θά ἔρθει, ἀφοῦ προηγουμένως διαμεσολαβήσουν διάφορα προειδοποιητικά γεγονότα καί ὅτι τό γεγονός αὐτό δέν πρόκειται νά ἀργήσει, «ὁ καιρός ἐγγύς ἐστιν».

Ἰδιαίτερα ὅσο ἀφορᾶ στά σημεῖα

τ. Α΄ σ. 128 καί τ. Γ΄ σελ. 553 καί τ. Δ΄, σ. 53, ἔκδ. Ἱερᾶς Βασιλικῆς καί Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Ἁγίου Νεοφύτου, Πάφος.

2. Περί τοῦ Χριστοῦ Ἐντολῶν, 7, 5.
3. Βίβλος τῶν Κατηχήσεων, 18,4.
4. Περί τοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν, 8, 29.
5. Ὅ.π., 8, 87.
6. Ὅ.π., 8, 48-49.

τῆς δευτέρας παρουσίας, ὁ Ἔγκλειστος, εἶναι ἀρκετά διαφωτιστικός. Ὁ Ἅγιος κατονομάζει ὅσα θά προηγηθοῦν τῆς ἐπανόδου τοῦ Χριστοῦ στόν κόσμο. Ἀναφέρεται στήν παρουσία και τό κήρυγμα τῶν Ἠλία καί Ἐνώχ, καί παρατηρεῖ ὅτι στίς ἔσχατες μέρες θά ἀναφανεῖ ὁ ἀντίχριστος. *«Τό θηρίον...τήν ἐπ' ἐσχάτων τοῦ διαβόλου ἠνίξατο ἔλευσιν καί ἀπώλειαν»*. Συγκεκριμένα δηλώνει ὅτι *«μετά τούς ἑπτά βασιλεῖς φανήσεται ὄγδοος, εἴτε κυρίως ὁ ἀντίχριστος εἴτε ὅμοιος αὐτῷ θηριώδης καί εἰς ἀπώλειαν ὑπάγει»*. Ὅσο γιά τούς βασιλεῖς, *«ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Ἀντιχρίστου φανήσονται καί πολεμήσουσι τούς πιστεύοντας εἰς τόν ἀμνόν τοῦ Θεοῦ· καί ἡττηθέντες βληθήσονται εἰς τό πῦρ σύν τῷ ἐπιστάτη αὐτῶν»* δηλαδή τόν διάβολο[7].

Ὁ Νεόφυτος ἑρμηνεύει τήν ὅραση τῶν δύο θηρίων δηλώνοντας ἀπερίφραστα ὅτι τό πρῶτο συμβολίζει τόν ἀντίχριστο. *«Τό δεκακέρατον καί ἑπτακέφαλον ἐκ θαλάσσης θηρίον ἐπανελθόν εὔδηλον ὅτι ὁ Ἀντίχριστος ἦν, ὁ καί τήν τοῦ πατρός αὐτοῦ διαβόλου φανταστιώδη φέρων μορφήν»*, γράφει ὁ Ἅγιος χωρίς ὅμως νά προσδιορίζει ποιός εἶναι ἱστορικά αὐτός ὁ ἀντίχριστος. Πάντως, ὁ διάβολος τοῦ ἔδωσε ἐξουσία μεγάλη γιά νά πολεμήσει τούς ἁγίους, νά βλασφημήσει τό ὄνομα τοῦ Θεοῦ καί νά φονεύσει τόν Ἐνώχ καί τόν Ἠλία. Θά προσπαθήσει νά πείσει τούς ἀνθρώπους νά πιστεύσουν σ' αὐτόν καί νά τόν προσκυνήσουν ὡς τόν Χριστό.

Γνωρίζοντας, ὁ Ἅγιος, τήν ἐπικρατοῦσα περί ἐσχατολογικῆς μάχης παράδοση, ἀναφέρεται στήν ἔσχατη μάχη τοῦ ἀντιχρίστου μέ τόν Χριστό καί στήν τελική νίκη τοῦ Χριστοῦ. Συγκεκριμένα ἀναφέρει: ἀφοῦ συγκεντρώσουν τούς βασιλεῖς τῆς γῆς *«τοῦ πολεμῆσαι μετά τοῦ καθημένου ἐπί τοῦ ἵππου τοῦ λευκοῦ, ὅς ἐστιν, ὡς εἴρηται, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, Χριστός ὁ Θεός ἡμῶν... Ἡ δέ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ρομφαία ἡ ἀπόφασις αὐτοῦ ἐστι, ἀναιροῦσα τούς ἀντιπάλους»*. Μετά τήν τελική νίκη τοῦ Χριστοῦ *«ὁ διάβολος καί ὁ ἀντίχριστος καί ὁ ὑπηρέτης αὐτῶν Μωχομέτ εἰς μίαν, ὡς λέγει, βληθήσονται φλόγα καί κόλασιν αἰώνιον»*[8].

Ἐντύπωση ἐπί τοῦ προκειμένου προκαλεῖ ἀκόμη καί ἡ περιγραφή τῆς δεινῆς κατάστασης, στήν ὁποία θά περιέλθουν οἱ πιστοί. Ὁ Ἔγκλειστος ἀναφέρεται *«εἰς τάς μελλούσας γενέσθαι θλίψεις ἐν τῷ κόσμῳ»*, *ἄγγελοι μέ ἵππους θά ἀφαιρέσουν τήν εἰρήνη καί κάθε ἀγαθό ἀπό τό πρόσωπο τῆς γῆς*

7. Πανηγυρική Α΄, 9, 66-70.
8. Πανηγυρική Α΄, 9, 63-76.

«διά τό πληθυνθῆναι τήν ἀνομίαν καί τά ἔργα τοῦ σατανᾶ, ὅπως ἀναλωθῶσιν ἀλλήλοις, ὅτι ἀπέστησαν ἀπό τοῦ Θεοῦ καί ὁ Θεός ἀπ' αὐτῶν»[9]. Στό ὅλο σκηνικό τῶν ἐσχάτων προστίθεται ἡ αὔξηση τῆς ἀνομίας, μέ συνέπεια τό μίσος, καί ἡ ἀποστασία ἀπό τόν Θεό.

Ὅμως στήν πιό κρίσιμη στιγμή θά φανοῦν τά σημεῖα, τά ὁποῖα προοιμιάζουν τή δευτέρα παρουσία τοῦ Χριστοῦ. Ἀναφέρει σχετικά: *«ὅταν δέ ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καί πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, ... καί σαλπίζοντες καί νεκρούς ἐξυπνίζοντες... καί τό σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἄνω ἐν τῷ οὐρανῷ ἀναφανεῖ προδηλῶν τοῦ βασιλέως τήν ἔλευσιν, καί ὁ ἥλιος καί ἡ σελήνη ἅμα τοῖς ἀστράσι καί πάντα τά στοιχεῖα σχολάσουσι, καί τό σκότος ἀπελαθῇ, καί ὀφθήσεται ἀνέσπερον φῶς, καί γενήσεται καινός οὐρανός καί καινή γῆ, τότε καθίσει ἐπί θρόνου δόξης αὐτοῦ»*[10]. Σύμφωνα μέ τόν Ἅγιο τό σημεῖο τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ὡς πρῶτο δηλωτικό γεγονός τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ εἶναι *«ὁ σταυρός ὁ πανάγιος»*, ὁ ὁποῖος θά φανεῖ πρῶτα, *«ἵνα σημανῇ τήν πανάγιον αὐτοῦ ἔλευσιν τοῦ σταυρωθέντος ἑκουσίως σαρκί ἐν αὐτῷ Λόγου Θεοῦ»*. Ὁ Ἔγκλειστος μιλᾶ, ἐπίσης, γιά τή νέα συμπαντική κατάσταση πραγμάτων καί τήν ἀνακαίνιση τῆς κτίσεως πού θά ἐπιφέρει ἐπανερχόμενος ὁ Κύριος *«ὁρῶντες ἐξαίφνης στοιχείων ἐναλλαγήν καί θεάματα ξένα, οἷα οὐδέποτε τίς τεθέαται, μετάθεσιν οὐρανοῦ τηλικούτου»*, *«Θελήσει δέ τότε καινόν οὐρανόν καί καινήν γῆν ἀπαρτίσαι, ὡς οἶδεν αὐτός»*[11]. Ἀναφέρει ὅτι ὅπως σέ μία σαθρωθείσαν καί ρυπωθείσαν οἰκίαν ὅταν ἔρθει ὁ οἰκοδεσπότης θά διατάξει νά καθαρισθεῖ καί νά λαμπρυνθεῖ ἡ κατοικία του, *«οὕτω καί ὁ Χριστός ἐν τῇ ἐνδημίᾳ τῆς δευτέρας αὐτοῦ παρουσίας... κελεύσει ἀνανεωθῆναι καί λαμπρυνθῆναι εἰς ἐπίβασιν τούτου»*[12].

Προπομπός τῆς δευτέρας πα-

9. Ὅ.π., 9, 31.
10. Περί τοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν, 8, 45.
11. Πανηγυρική Α΄, 8, 53-56.
12. Περί τοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν, 8, 56-58.

ρουσίας τοῦ Κυρίου θά εἶναι ἀκόμη ἡ ἀγγελτική ἀγγελική σάλπιγγα καί ἡ ἀνάσταση τῶν νεκρῶν. *«Ἐν δέ τῇ δευτέρᾳ (παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου) διά κελεύσματος σάλπιγγος, ἤτοι φωνῆς ἀρχαγγέλου, ἀναστῆσαι πᾶσαν ἔμψυχον φύσιν»*. Ἡ σαλπηρά ἐκείνη φωνή θά ἠχήσει ὄχι μόνον πανταχοῦ τῆς γῆς ἀλλά καί στόν Ἅδη *«ἵνα καί τάς ἐκεῖ κατεχομένας ψυχᾶς ἀναστήσῃ πρός κρίσιν»*. Ὁ Ἔγκλειστος ἔχει τήν ἀπόλυτη βεβαιότητα γιά τήν πραγματοποίηση τῆς ἀνάστασης τῶν νεκρῶν *«κἄν ὑπό μυρίων ἐβρώθησαν ἑρπετῶν καί θηρίων, κἄν εἰς χοῦν διελύθησαν τά ὀστᾶ τελείως ἀφανισθέντα»*[13]. Κατά τήν ἡμέρα ἐκείνη, λέει ὁ Ἅγιος, θά ἐπέλθει καί ἀλλαγή στό σώμα μας. Ἀπό τή φθορά θά μεταβοῦμε στήν ἀφθαρσία[14].

Ἀσφαλῶς στή συνέχεια θά ἐπακολουθήσει ἡ καθολική κρίση τῶν ἀνθρώπων. Ἡ πραγματικότητα τῆς τελικῆς κρίσεως καί τῆς ἀνταποδόσεως ἑκάστου κατά τήν πίστη του καί τά ἔργα του *«μετά τήν τοῦδε τοῦ βίου περαίωσιν»*[15] εἶναι τόσο βαθιά ριζωμένη μέσα του, ὥστε δέν τόν ἀπασχολεῖ τό γεγονός ὅτι οἱ ἁμαρτωλοί καί οἱ ἄπιστοι στήν παρούσα ζωή εὐημεροῦν, ἐνώ οἱ δίκαιοι πάσχουν. Ἔτσι δράττεται καί τῆς εὐκαιρίας νά ἑρμηνεύσει καί

τό θέμα τῆς θεοδικίας. Γράφει συγκεκριμένα *«εἴτε οὖν ἀγαθόν εἴτε κακόν δράσει τις πρός τινά, τό αὐτό πείσεται καί αὐτός παρά τοῦ δικαίου κριτοῦ, εἴτε ἐν τῷδε τῷ βίῳ εἴτε ἐν τῷ μέλλοντι»*. Ὁ Κύριος θά ἀποδώσει στόν καθένα *«κατά τήν πρᾶξιν αὐτοῦ, εἴτε ἀγαθήν εἴτε σκολιάν (ἄδικη), καί τόν ἴδιον μισθόν ἕκαστος κατά τόν ἴδιον εἰκότως λήψεται κόπον»* ὑπογραμμίζει ὁ Ἅγιος. Ὅσοι ἀθετοῦν τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ θά ἐκβληθοῦν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ καί θά κληρονομήσουν *«σύν ἐκείνῳ (τῷ διαβόλῳ) τάς δι' ἐκεῖνον ἑτοιμασθείσας κολάσεις»*. Ὁ Ἅγιος ἀναφέρεται καί στό διαχωρισμό τῶν ἀνθρώπων ἀπό τόν Χριστό *«ὡς πρόβατα δέ καί ἐρίφια διαιρήσει τούτους εἰς δύο καί δύο στάσεις, δεξιούς καί εὐωνύμους τούτους προτείνει καί πρός δύο χώρας τούτους ἐκπέμπειν ἐξεῖπεν, οἱ μέν εἰς κόλασιν αἰώνιον καί οἱ δέ εἰς ζωήν αἰώνιον»*[16].

13. Ὅ.π., 8, 77-86.
14. Ὅ.π., 8, 8-24.
15. Ὅ.π., 8, 12-24.
16. Ὅ.π., 8, 72 – 73.

Ὁ Ἔγκλειστος τονίζει ὅτι καί οἱ δύο καταστάσεις πού θά διαδεχθοῦν τόν παρόντα βίον εἶναι αἰώνιες καί ἀτελεύτητες, *«λοιπόν οὐδέ τούτων (τῶν δικαίων) ἡ ζωή, οὐδέ ἐκείνων (τῶν ἁμαρτωλῶν) ἡ κόλασις δώσει πέρας ποτέ»*[16]. Ὁ Ἅγιος ὀνομάζει τήν αἰώνια ζωή *«βίον ἀλυπότατον»*, *«καιρόν τῆς παγκοσμίου χαρᾶς»*, ὅπου οἱ δίκαιοι εὐφραίνονται μέ τόν ἥλιο τῆς δικαιοσύνης, μετέχουν τῶν ἀγαθῶν καί ἀξιώνονται τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καί τῆς τρυφῆς τοῦ παραδείσου *«πρός δόξαν καί τέρψιν καί ζωήν μηδέν ἔχουσαν τέλος ποτέ»*[17].

Ἡ πίστη στήν προσδοκία τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ καί στήν ἀπόλαυση τῶν δωρεῶν τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία προϋποθέτει καί τήν ἀνάσταση ἐκ τῶν νεκρῶν, οἰκοδομεῖται ἀπό τόν Ἅγιο καί ὡς βίωμα τῆς ὑπέρβασης τοῦ θανάτου, πού εἶναι τό προσωπικό ἔσχατο γιά τόν καθένα. Προκειμένου νά τονίσει τό γεγονός αὐτό τῆς ὑπέρβασης ὅσο καί τῆς προτίμησης τοῦ θανάτου, ἀναφέρεται στούς Ἁγίους τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖοι προγεύονται καί βιώνουν τήν κατάσταση αὐτή ἤδη ἀπό τήν παροῦσα ζωή. Ἔτσι δηλώνει: *«οἱ πρός τό τοῦ βίου πέρας ἐρχόμενοι ἄνδρες δίκαιοι καί τοῦ δεσμοῦ τῆς σαρκός ἀπολυόμενοι...ὕπνον οὐ θάνατον, ἐλευθερίαν καί ἀνάκλησιν τήν ἀποβίωσιν»* λογίζονται. Διότι γιά τούς δίκαιους ὁ θάνατος εἶναι ὕπνος καί *«ὄντως ἀνάπαυσις»*. Βέβαια τήν ὑπέρβαση τοῦ θανάτου τή συναρτᾶ μέ τό γεγονός τοῦ θανάτου καί τῆς ἀνάστασης τοῦ Χριστοῦ *«ὁ γάρ δεσποτικός θάνατος τό τοῦ θανάτου κέντρον ἐξαφανίσας πρός ὕπνον ἀμεῖψε καί ἀνάπαυσιν· ...καί ἐντεῦθεν λοιπόν οὐ φοβερώτατος ἀλλά καί ποθεινότατος (λίαν ἐπιθυμητός) τοῖς δικαίοις ὁ θάνατος»*[18].

Περαίνω τήν ἐν λόγῳ συνοπτική ἀναφορά στήν περί ἐσχάτων διδασκαλία τοῦ ἁγίου Νεοφύτου μέ τήν εὐχή πού ὁ ἴδιος ὁ Ἔγκλειστος κατακλείει τόν λόγο του περί τῆς Δευτέρας Παρουσίας τοῦ Κυρίου *«Γένοιτο δέ πάντας ἡμᾶς μετά πολλῆς θυμηδίας ἐνωτισθῆναι τήν τοιαύτην φωνήν (τοῦ ἀρχαγγέλου) καί ἀναστῆναι καί ἁρπαγῆναι εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμφίου καί τῆς τούτου τυχεῖν δεξιᾶς παραστάσεως καί τῆς εὐλογημένης αὐτοῦ ἀκοῦσαι φωνῆς καλούσης εἰς βασιλείαν χάριτι καί φιλανθρωπίᾳ τῆς αὐτοῦ πρός ἡμᾶς πολλῆς ἀγαθότητος, ᾗ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμή καί προσκύνησις ἅμα τῷ αὐτοῦ συναϊδίῳ Πατρί καί τῷ Πνεύματι νῦν καί ἀεί καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν»*[19].

17. Πανηγυρική Α΄, 12, 48.
18. Ὅ.π., 14, 21-22.
19. Περί τοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν, 8, 88.

Περί αἰωνιότητος[1]

ΑΓΙΟΥ ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ ΚΑΥΣΟΚΑΛΥΒΙΤΟΥ

Ἐπιμέλεια: Σάββα Παρῆ
Θεολόγου

Ἡ Ἁγία Γραφή ὁλόκληρη διαπνέεται ἀπό τό πνεῦμα τῆς αἰωνιότητας. Ὁ Θεός εἶναι αἰώνιος καί μᾶς ἔπλασε γιά νά μᾶς καταστήσει αἰωνίους, νά μᾶς κάνει μετόχους τῆς αἰωνίου Βασιλείας Του ἀπό δῶ, ἀπό τή γῆ, ἐάν θέλουμε νά ζοῦμε ἐν Θεῷ καί εἰς τόν αἰώνα τόν ἅπαντα. Ἡ Ἐκκλησία συνεχῶς μᾶς ὑπενθυμίζει τήν αἰωνιότητα μέ τά μυστήρια, μέ τίς ἀκολουθίες, μέ τά τροπάρια, τούς ὕμνους, κυρίως μέ τό μυστήριο τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Τήν ὥρα πού κοινωνοῦμε, ὁ ἱερέας εὔχεται στόν καθένα, «εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καί εἰς ζωήν αἰώνιον». Γιά τόν ἄνθρωπο πού ἔχει μπεῖ μέσα του ὁ Χριστός δέν ὑπάρχει οὔτε θάνατος, οὔτε κόλαση, οὔτε διάβολος. Ὑπάρχουν, ἀλλά γι' αὐτούς πού εἶναι μακριά ἀπό τόν Χριστό. Αὐτό λέει καί ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης στό Εὐαγγέλιο: «ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν, ἐάν τις τόν λόγον τόν ἐμόν τηρήσῃ, θάνατον οὐ μή θεωρήσῃ εἰς τόν αἰῶνα».

Ἡ μετάβαση στήν ἄλλη ζωή γίνεται ὅπως ἀνοίγεις μία πόρτα καί βρίσκεσαι σέ διπλανό χῶρο, ὅπως περνάεις μία γέφυρα καί πάεις ἀπέναντι. Κανονικά δέν πρέπει νά λέμε «ἄλλη ζωή». Μία εἶναι ἡ ζωή κι ἄν ζοῦμε κατά τό θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐδῶ στή γῆ, θά μᾶς φανερώσει πώς θά εἴμαστε μετά θάνατον. Εἶναι ἀπερίγραπτο τό τί θά μᾶς ἀποκαλυφθεῖ στή ζωή μετά τόν θάνατο. Εἶναι αὐτό πού λέει ὁ

1. Ἀποσπάσματα ἀπό τό βιβλίο Γέροντος Πορφυρίου Καυσοκαλυβίτου, *Βίος καί Λόγοι*, ἐκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Ζωοδόχου Πηγῆς-Χρυσοπηγῆς, Χανιά 2009, σσ. 581-590.

Ἀπόστολος Παῦλος: «...ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καί οὗς οὐκ ἤκουσε...ἅ ἡτοίμασεν ὁ Θεός τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν». Λέει σέ ἕνα τροπάριο τοῦ κανόνα τῆς Ἀναστάσεως: «Ὦ Πάσχα τό μέγα καί ἱερώτατον Χριστέ, ὦ σοφία καί Λόγε τοῦ Θεοῦ καί δύναμις, δίδου ἡμῖν ἐκτυπώτερον σοῦ μετασχεῖν ἐν τῇ ἀνεσπέρῳ ἡμέρᾳ τῆς βασιλείας σου». Ἐάν μᾶς καλέσει ὁ Χριστός στόν Παράδεισο, ἐκεῖ θά ζοῦμε μέ τή χάρη τοῦ Θεοῦ «ἐκτυπώτερον», δηλαδή πιό ἔντονα τή χαρά καί τή δόξα τοῦ Θεοῦ, ἀπ' ὅ,τι ἐδῶ στή γῆ.

Δέν πρέπει, λοιπόν, νά φοβόμαστε. Ὅλοι κάποια στιγμή θά φύγουμε ἀπ' αὐτή τή ζωή. Στόχος μας πρέπει νά εἶναι ἡ αἰώνιος ζωή. Γι' αὐτό πρέπει ὁπωσδήποτε νά ἑτοιμαστοῦμε. Καί ὅταν ἑτοιμαστοῦμε θά εἴμαστε εὐτυχεῖς, δέν θά φοβόμαστε, ἀλλά θά περιμένουμε μέ χαρά νά πᾶμε στό ἀνέσπερον φῶς. Ἐκεῖ θά δοξολογοῦμε ἀκατάπαυστα τό ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος καί τῆς Παναγίας μας μαζί μέ τά Χερουβείμ καί τά Σεραφείμ καί μέ ὅλους τούς ἁγίους τῆς Ἐκκλησίας. Ὅμως πρέπει νά ἀρχίσουμε ἀπ' ἐδῶ νά ζοῦμε δοξολογώντας τόν Τριαδικό Θεό. Ἐάν ἀπ' ἐδῶ δέν ἑνωθοῦμε μέ τόν Θεό, οὔτε στήν ἄλλη ζωή θά εἴμαστε μαζί Του στήν οὐράνια δόξα καί χαρά. Καί θά ζοῦμε ἀπ' ἐδῶ τήν αἰώνιο ζωή, ἐάν ἀποθάνουμε κατά τόν παλαιό ἄνθρωπο.

Πολλοί εἶναι αὐτοί πού ἰσχυρίζονται ὅτι δέν ὑπάρχει αἰώνια ζωή. Αὐτό ὅμως δέν εἶναι ἀλήθεια. Τήν αἰώνια ζωή τήν βλέπουμε καί τήν ζοῦμε κάθε μέρα. Ὁ Χριστός μᾶς ἔχει δώσει τήν ἀθανασία. Τό λέει καθαρά: «θάνατον οὐ μή θεωρήσῃ εἰς τόν αἰῶνα». Ζῆστε, λοιπόν, τόν Χριστό καί θά 'στε εὐτυχισμένοι ἐν Χριστῷ. Πρέπει νά ζήσουμε στήν Ἐκκλησία, πρέπει νά ἀποθάνουμε κατά τόν παλαιό ἄνθρωπο. Καί ἀπό ἐκεῖ καί πέρα δέν ὑπάρχει τίποτα, οὔτε θάνατος, οὔτε λύπη, οὔτε στεναγμός, παρά ζωή αἰώνιος.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ (Θ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ) Μ. ΣΑΒΒΑΤΟΥ

Ἀρχιμ. Γρηγορίου Μουσουρούλη

(Ρωμ. στ', 3-11)

*«**3** Ἀδελφοί, ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν. **4** συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὥσπερ ἠγέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ πατρός, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν. **5** εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα, **6** τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ· **7** ὁ γὰρ ἀποθανὼν δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. **8** εἰ δὲ ἀπεθάνομεν σὺν Χριστῷ, πιστεύομεν ὅτι καὶ συζήσομεν αὐτῷ, **9** εἰδότες ὅτι Χριστὸς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν οὐκέτι ἀποθνήσκει, θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύει. **10** ὃ γὰρ ἀπέθανε, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφάπαξ, ὃ δὲ ζῇ, ζῇ τῷ Θεῷ. **11** οὕτω καὶ ὑμεῖς λογίζεσθε ἑαυτοὺς νεκροὺς μὲν εἶναι τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ Θεῷ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν».*

* * *

Τήν ἡμέρα τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, κατά τήν ὥρα τῆς Θείας Λειτουργίας, διαβάζεται στούς ναούς μας τό ἀποστολικό ἀνάγνωσμα, πού διαβάζεται καί στήν ἀκολουθία τοῦ Μυστηρίου τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος. Καί τοῦτο διότι τήν ἡμέρα αὐτή στή ζωή τῆς πρώτης Ἐκκλησίας, ἐγίνονταν ὁμαδικές Βαπτίσεις. Ὅσοι «Κατηχούμενοι» ἦσαν ἕτοιμοι νά δεχθοῦν τό Ἅγιο Βάπτισμα, οἱ «πρός τό Φώτισμα», ὅπως τούς ἔλεγαν, περίμεναν μέ λαχτάρα καί ἅγια προσμονή τήν ἡμέρα αὐτή, διότι μέ τό Ἅγιο βάπτισμα πού θά δέ-

χονταν, θά γίνονταν μέλη τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ καί θά μποροῦσαν πλέον νά συμμετάσχουν πλήρως στή ζωή της. Θά μποροῦσαν νά κοινωνήσουν τῶν ἀχράντων Μυστηρίων.

Ὁ βασικός λόγος πού διαβάζεται αὐτή ἡ περικοπή κατά τήν τέλεση τοῦ Βαπτίσματος, καί κατ' ἐπέκταση στή Θεία Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, εἶναι ὅτι στούς στίχους της γίνεται λόγος γιά τόν θάνατο καί τήν ταφή τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος κατά τρόπο μυστικό καί πνευματικό γίνεται καί δικός μας θάνατος, δική μας ταφή καί ἀνάσταση τήν ὥρα πού βαπτιζόμαστε.

Λέγει λοιπόν ὁ θεῖος Παῦλος ὅτι ὅσοι βαπτισθήκαμε μέ πίστη στόν Ἰησοῦ Χριστό συνταυτίζοντας τήν ὕπαρξή μας μ'αὐτόν, γίναμε μέ τό βάπτισμα μέτοχοι τοῦ σταυρικοῦ του θανάτου, καί ὁ παλαιός μας ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας σταυρώθηκε καί πέθανε, ὅπως καί ὁ Χριστός πάνω στόν σταυρό. Τό βούτηγμά μας μέσα στό ἁγιασμένο νερό τῆς κολυμβήθρας, αὐτή ἡ τριττή κατάδυση στό ὄνομα τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἶναι ἕνας θάνατος, σάν τόν θάνατο τοῦ Χριστοῦ, τόν ὁποῖο ὁ Κύριος δέχτηκε γιά τήν ἀναγέννηση καί τή σωτηρία τή δική μας, ὡσάν ὁ ἄνθρωπος πού βαπτίζεται νά πάσχει, νά πεθαίνει, νά θάπτεται στό νερό τῆς κολυμβήθρας μαζί μέ τόν Χριστό. Ὅπως λένε οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας «τό βάπτισμα κοινωνούς ποιεῖ τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ». Καί «ὅπερ ὁ σταυρός τοῦ Χριστοῦ καί ὁ τάφος, τοῦτο ἡμῖν γέγονε τό βάπτισμα, ὡς καί μή ἐπί τῶν αὐτῶν. Αὐτός μέν σαρκί ἀπέθανε καί ἐτάφη, ἡμεῖς δέ ἁμαρτίᾳ ἀμφότερα». Ὁ Χριστός πέθανε σωματικῶς. Ἐμεῖς στό βάπτισμα πεθαίνουμε πνευματικῶς, δηλαδή πεθαίνει καί νεκρώνεται ὁ παλαιός ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας, ὁ κακός ἑαυτός μας, τόν ὁποῖο ὁ Κύριος μᾶς καλεῖ νά ἀπαρνηθοῦμε. Θάνατος λοιπόν καί ταφή εἶναι τό βάπτισμα γιά τήν ἁμαρτία πού φέρει ἡ ψυχή μας.

Ὁ ἱερός Χρυσόστομος λέγει ὅτι

«τάφος ἐστι καί ἀνάστασις τό βάπτισμα· συνθάπτεται γάρ ὁ παλαιός ἄνθρωπος τῇ ἁμαρτίᾳ καί ἀνίσταται ὁ νέος ὁ ἀνακαινούμενος κατ᾽ εἰκόνα τοῦ κτίσαντος» (ΕΠΕ 30, 368). Συντελεῖται δηλαδή μία ψυχική νεκρανάσταση μέ τό μεγάλο αὐτό μυστήριο.

Θάνατος, ταφή καί ἀνάσταση εἶναι τό βάπτισμα. Καί συνεχίζει ὁ Ἀπόστολος: «συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διά τοῦ βαπτίσματος εἰς τόν θάνατον, ἵνα ὥσπερ ἠγέρθη Χριστός ἐκ νεκρῶν διά τῆς δόξης τοῦ Πατρός, οὕτω καί ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν». Θαφτήκαμε μαζί μέ τόν Χριστόν στό ἅγιο βάπτισμα, τό ὁποῖο μᾶς ἔκανε κοινωνούς τοῦ θανάτου του, μέ ἀποτέλεσμα, ὅπως ἀκριβῶς ἀναστήθηκε ὁ Χριστός ἀπό τούς νεκρούς μέ τήν ἔνδοξη δύναμη τοῦ Πατρός, ἔτσι κι ἐμεῖς νά ἀναστηθοῦμε σέ νέα ἐνάρετη καί ἅγια ζωή καί νά συμμορφώσουμε τή διαγωγή μας σύμφωνα μέ τίς ἀπαιτήσεις τῆς ζωῆς αὐτῆς.

Τήν ὥρα τοῦ Βαπτίσματος θαφτήκαμε μέ τόν Χριστό καί γίναμε κοινωνοί τοῦ θανάτου του μέ ἕνα μεγάλο καί ἅγιο σκοπό. Ὅπως ὁ Χριστός μετά τόν θάνατό του ἀναστήθηκε ἀπό τούς νεκρούς, κατά παρόμοιο τρόπο θά ἀναστηθοῦμε κι ἐμεῖς.

Καί Ἐκεῖνος μέν ἀναστήθηκε σωματικῶς, ἐμεῖς ὅμως θά ἀναστηθοῦμε ἠθικῶς καί πνευματικῶς ἀπονεκρώνοντας κάθε κακή ρίζα καί ἐπιθυμία μέσα μας καί ἀποφεύγοντας κάθε ἔνοχη πράξη, κάθε ἁμαρτωλή ὁρμή καί τάση, ὥστε νά βαδίζουμε μέσα στό φῶς καί τή χάρη τῆς νέας κατά Θεόν ἅγιας καί ἐνάρετης ζωῆς. Αὐτή εἶναι ἡ καινούργια ζωή στήν ὁποία μᾶς ἀνέστησεν ὁ Χριστός διά τοῦ Βαπτίσματος. Καί μέ τήν καινούργια αὐτή ζωή μᾶς ἐξασφάλισε καί τήν ἔνδοξη ἀνάσταση. Καί αὐτό εἶναι φυσικό. Ἀφοῦ στό βάπτισμα ἑνωμένοι μέ τόν Χριστό ἐγίναμε ἕνα σῶμα καί μία ὕπαρξη ὡς πρός τόν θάνατό του, θά γίνουμε τό ἴδιο καί μέ τήν ἀνάστασή του. Τώρα βαπτιζόμενοι πεθαίνουμε καί θαπτόμαστε μαζί μέ τόν Χριστό. Ὅταν ὅμως ζήσουμε μέ ἀκρίβεια τήν καινούργια ζωή, στήν ὁποία εἰσήλθαμε διά τοῦ θανάτου τοῦ Βαπτίσματος, τότε θά ἀναστηθοῦμε ἔνδοξοι κατά τή Δευτέρα Παρουσία, ὅπως ἔνδοξος ἀναστήθηκε καί ὁ Χριστός. Θάνατος καί ἀνάσταση, λοιπόν, εἶναι τό βάπτισμα. Θάνατος ὡς πρός τήν ἁμαρτία, ἀνάσταση τώρα μέν ἠθική καί πνευματική ἀπό τά νεκρά ἔργα τῆς ἁμαρτίας καί τοῦ θανάτου, ἔπειτα δέ, κατά τή Δευτέρα Παρουσία θά εἶναι καί σωματική ἔνδοξη ἀνάσταση.

Μέ τήν ἀνάδυσή μας ἀπό τήν κολυμβήθρα τοῦ βαπτίσματος ἀρχίζει γιά τόν καθένα μας μιά καινούργια ζωή. Ἡ νέα ζωή τοῦ

Πνεύματος, ἡ ζωή τῆς ἐν Χριστῷ ἀναγεννήσεως. Αὐτό τονίζει ὁ Ἀπόστολος στό τέλος τῆς περικοπῆς. «Οὕτω καί ὑμεῖς, λέγει, λογίζεσθε ἑαυτούς νεκρούς μέν εἶναι τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῶντας δέ τῷ Θεῷ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν». Ὅπως ὁ Χριστός ζεῖ γιά τόν Θεό, ἔτσι κι ἐσεῖς νά θεωρεῖτε τούς ἑαυτούς σας νεκρούς ὡς πρός τήν ἁμαρτία, ἀλλά καί ζωντανούς γιά τόν Θεό, ἑνωμένους μέ τόν Ἰησοῦν Χριστόν ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ Κύριός μας. Ἄς μή βασιλεύει λοιπόν ἡ ἁμαρτία στό σῶμα σας, τό ὁποῖο ὡς θνητό δέν πρέπει νά κυριαρχεῖ πάνω στήν ἀθάνατη ψυχή σας.

Αὐτό εἶναι τό καθῆκον μας. Ἀφοῦ εἴμαστε χριστιανοί βαπτισμένοι «εἰς Χριστόν» καί ἔχουμε τή χάρη τοῦ Χριστοῦ, πρέπει νά ἔχουμε καί τή ζωή τοῦ Χριστοῦ, ὥστε καί μέ τή δική μας ζωή νά δοξάζεται ὁ Θεός. Στό βάπτισμα εἴμαστε ἑνωμένοι μέ τόν Χριστόν. Εἴμαστε ἕνα σῶμα καί ἕνα πνεῦμα. Πῶς γίνεται νά μήν ἁμαρτάνει ὁ Χριστός καί νά ἁμαρτάνουμε ἐμεῖς; Πῶς θά γίνει νά ζεῖ ζωή ἅγια, ἔνδοξη καί οὐράνια ὁ Χριστός, πού εἶναι ἡ κεφαλή μας, καί ἐμεῖς τά μέλη τοῦ σώματός του νά ζοῦμε ζωή ἁμαρτωλή, ζωή ἔνοχη καί νά κατασπιλώνει καί τό ἅγιο βάπτισμα πού δεχθήκαμε καί τό ὑπεράγιο σῶμα τοῦ Χριστοῦ;

Καλούμαστε λοιπόν «ὅσοι εἰς Χριστόν ἐβαπτίσθημεν» τόν Χριστόν νά ἐνδυθοῦμε. Νά ζοῦμε ἑνωμένοι μέ τόν Χριστόν. Καί τότε ὁ ἀναστάς ἐκ νεκρῶν Κύριος, ὁ νικητής τῆς ἁμαρτίας καί τοῦ θανάτου, θά μᾶς δώσει τή δύναμή του, ὥστε καί ἐμεῖς μέ τή χάρη του νά ἀναδειχθοῦμε νικητές τῆς ἁμαρτίας καί μέτοχοι τῆς ἔνδοξης Ἀνάστασής του καί τῆς αἰώνιας βασιλείας Του.

* * *

Κατόπιν ὅλων αὐτῶν πού εἴπαμε γιά τό μεγάλο μυστήριο τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, τό ὁποῖο μᾶς βάζει στό δρόμο τῆς σωτηρίας, ἀντιλαμβανόμαστε καί ποιά εἶναι ἡ γιορτή μας. Τά γενέθλια ἤ ὀνομαστική ἑορτή; Ὁπωσδήποτε τά γενέθλια εἶναι ἡ ἐπέτειος τῆς φυσικῆς μας γέννησης. Ἀναντίρρητα ἡ ἡμέρα αὐτή εἶναι ἡμέρα χαρᾶς.

Γιά μᾶς ὅμως τούς χριστιανούς, πιό μεγάλη σημασία ἔχει ἡ δεύτερή μας γέννηση, ἡ πνευματική μας ἀναγέννηση, πού ἔγινε τήν ἡμέρα πού βαπτισθήκαμε καί πήραμε τό καινούργιο χριστιανικό μας ὄνομα. Γι' αὐτό πρέπει πιό πολύ νά γιορτάζουμε τά χριστιανικά μας γενέθλια, πού συνδέονται μέ τήν ὀνομαστική μας ἑορτή. Ἡ ὀνομαστική ἑορτή τοῦ καθενός εἶναι ἡ ἡμέρα τῆς γιορτῆς τοῦ ἁγίου τοῦ ὁποίου φέρουμε τό ὄνομα. Αὐτή τή γιορτή νά γιορτάζουμε.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟ ΚΥΡΙΑΚΗΣ Γ΄ ΝΗΣΤΕΙΩΝ (ΣΤΑΥΡΟΠΡΟΣΚΥΝΗΣΕΩΣ)

Πρωτ. Γεωργίου Ἀντωνίου
Θεολόγου - Νομικοῦ

(Μάρκ. η΄, 34-θ΄, 1)

*«**34** Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ εἶπεν αὐτοῖς· Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. **35** Ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν. **36** Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον, καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; **37** Ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; **38** Ὃς γὰρ ἐὰν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτὸν ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων. **1** Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει».*

Γιατί ἄραγε μᾶς καλεῖ ὁ Χριστός νά τόν ἀκολουθήσουμε;

Α. Οἱ σημερινοί ἄνθρωποι εἶναι ὀδυνηρά ἀδύναμοι.

Ὁ Σταυρός τούς φαίνεται ἰδιαίτερα βαρύς.

Οἱ ἄνθρωποι κινδυνεύουν νά πέσουν καί νά τσακιστοῦν.

Ἀπελπίζονται μέ τό ἐλάχιστο.

Ἐναντιώνονται στόν οὐρανό καί τή γῆ μέ τό πού θά τούς κεντήσει μία καρφίτσα.

Παραπατοῦν δεξιά καί ἀριστερά ἀβοήθητοι.

Ἀναζητοῦν κάποια στήριξη καί ἀρωγή στό κενό τοῦ κόσμου τούτου. Δέν τό βρίσκουν καί ἰσχυρίζονται πώς ὁ κόσμος ὁλόκληρος δέν εἶναι παρά ἕνα κενό ἀπόγνωσης.

Τί νά κάμουμε, λοιπόν;

Νά ἀκολουθοῦμε πίσω Του. Νά ἔχουμε τή δύναμη καί τή βοήθεια τ' οὐρανοῦ. Ἀπ' αὐτόν θά βροῦμε δύναμη. Θάρρος. Παρηγοριά. Νά γίνει σ' ἐμᾶς φῶς στό δρόμο μας τόν σκοτεινό. Ὑγεία στήν ἀρρώστια. Σύντροφος στή μοναξιά. Χαρά στούς πειρασμούς. Πλοῦτος στήν ἔνδεια.

Β. Πολλοί κατά καιρούς ἔκαμαν ἐπίδειξη αὐταπάρνησης. Σώρευσαν ἀμέτρητες δοκιμασίες καί βάσανα μόνοι τους. Ἐπεζήτησαν τόν θαυμασμό καί τόν ἔπαινο τῶν ἀνθρώπων.

Αὐτά ὅμως δέν εἶναι αὐταπάρνηση. Οὔτε ὑγιῆ. Καί ὁδηγοῦν σέ πλήρη ὄλεθρο.

Τί νά γίνει;

Μά μέ τοῦ Χριστοῦ τή βοήθεια νά κατακαεῖ μέσα μας ὁ παλαιός ἄνθρωπος. Ν' ἀφανιστοῦν οἱ ρίζες του. Νά ἔχει ζωή καινούργια. Νά σφυρηλατηθεῖ τό μέταλλό μας ἀπό τήν ἀρχή. Νά τοῦ παραδώσουμε τά πάντα. Νά προσδοκοῦμε τά πάντα ἀπ' Αὐτόν. Νά θυσιαστοῦμε γιά τόν Νομοθέτη Χριστό. Νά ταυτιστοῦμε μαζί Του. Νά χάσουμε τή ζωή μας γιά τόν ἀθάνατο Χριστό.

Γ. Ὁ Χριστός δέν ζητᾶ ν' ἀναλάβουμε τόν δικό Του σταυρό, μά τόν δικό μας.

Δέν σταυρώθηκε γιά τίς δικές του ἁμαρτίες, ἀφοῦ δέν εἶχε. Ἀλλά γιά τίς δικές μας.

Θέλει νά καταλάβουμε πώς, τελικά, ὁ δικός μας σταυρός εἶναι ἐλαφρύτερος. Ὅτι τό μέτρο τῶν πειρασμῶν μας εἶναι ὑπολογισμένο, τουλάχιστο ὅσο τό μέτρο τῆς μέρας καί τῆς νύχτας. Ὅσο τά ὅρια τῶν ἄστρων στήν πορεία τους.

Θέλει νά καταλάβουμε πώς, ὅταν ἐνταθοῦν οἱ πειρασμοί μας, ὅταν γίνει ὁ σταυρός μας βαρύτερος, τότε ἡ δύναμη τοῦ Θεοῦ θά εἶναι μεγαλύτερη.

Θέλει ἡ σταύρωση τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου μέ τίς πονηρές συνήθειες, πού ὑπηρετεῖ τήν ἁμαρτία. Μᾶς θέλει ἀναγεννημένους.

Κουβάλησε τόν Σταυρό του. Γιά ἐμᾶς.

Ἐμεῖς; Θ' ἀναλάβουμε τόν δικό μας;

«Ὦ ποία ὥρα τότε καὶ ἡμέρα φοβερά, ὅταν καθίσῃ ὁ Κριτὴς ἐπὶ θρόνου φοβεροῦ!»

Πρωτ. Μιχαὴλ Βοσκοῦ Θεολόγου

Οἱ τέσσερεις πρῶτες Κυριακὲς καὶ οἱ τρεῖς πρῶτες ἑβδομάδες τοῦ Τριωδίου ἔχουν χαρακτήρα προπαρασκευαστικὸ γιὰ τὴν Ἁγία καὶ Μεγάλη Τεσσαρακοστή, τόσο ὡς πρὸς τὶς ρυθμίσεις σχετικὰ μὲ τὸ φαγητὸ (κατάλυση εἰς πάντα κατὰ τὴν πρώτη ἑβδομάδα καὶ κατάλυση εἰς πάντα πλὴν κρέατος κατὰ τὴν τρίτη ἑβδομάδα τῆς Τυρινῆς) ὅσο καὶ μὲ τὴ θεματολογία τους, ποὺ συνδέεται κατὰ βάσιν μὲ τὸ εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα τῆς κάθε Κυριακῆς. Κατὰ τὴν πρώτη Κυριακή, τοιουτοτρόπως, κυριαρχεῖ ἡ ἔννοια τῆς ταπεινώσεως στὸ πρόσωπο τοῦ τελώνη τῆς γνωστῆς Παραβολῆς τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου. Κατὰ τὴ δεύτερη Κυριακὴ κυριαρχεῖ τὸ θέμα τῆς μετανοίας στὸ πρόσωπο τοῦ ἀσώτου υἱοῦ τῆς ἐπίσης γνωστῆς Παραβολῆς τοῦ Ἀσώτου, ἀλλὰ καὶ ἡ ἔννοια τῆς ἄπειρης ἀγάπης καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν πε-

πτωκότα καὶ ἁμαρτωλὸ ἄνθρωπο. Ἀφοῦ, λοιπόν, ἡ Ἁγία Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία μας μᾶς ὑπενθυμίσει κατὰ τὶς δύο πρῶτες Κυριακὲς τοῦ Τριωδίου ὅτι ὅλος ὁ πνευματικός μας ἀγώνας (τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς ποὺ θ' ἀρχίσει σὲ λίγες μέρες, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρης τῆς ζωῆς μας) πρέπει νὰ θεμελιωθεῖ πάνω στὴν ἀρετὴ τῆς ταπεινώσεως καὶ στὴν ἀποφυγὴ τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τῆς ἀλαζονείας, καθὼς ἐπίσης καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει καμιὰ ἁμαρτία ἡ ὁποία νὰ μπορεῖ νὰ σταθεῖ ἐμπόδιο στὴν ἀγάπη τοῦ Παναγάθου Θεοῦ, ὅταν ὑπάρξει ἀληθινὴ μετάνοια ἀπὸ πλευρᾶς τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἀνθρώπου, ἔρχεται τὴν τρίτη Κυριακὴ τοῦ Τριωδίου, τὴν Κυριακὴ τῆς Ἀπόκρεω, νὰ μᾶς ὑπενθυμίσει τὴ φοβερὴ καὶ ἀδέκαστη Δευτέρα Παρουσία τοῦ Κυρίου καὶ τὴ δίκαιη τελικὴ κρίση, ὥστε νὰ μὴν ἐπαναπαυθοῦμε στὴ βεβαιότητα τῆς ἄπειρης ἀγάπης καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ καὶ μείνουμε προσκολλημένοι καὶ ἀμετανόητοι στὴν ἄσωτη καὶ ἁμαρτωλὴ ζωή μας.

Τὸ Συναξάριον τῆς Κυριακῆς τῆς Ἀπόκρεω εἶναι σαφέστατο ὡς πρὸς τοῦτο: «Ταύτην (τὴν μνείαν δηλ. τῆς δευτέρας καὶ ἀδεκάστου Παρουσίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ) οἱ θειότατοι Πατέρες, μετὰ τὰς δύο παραβολὰς ἔθεντο, ὡς ἂν μήτις τὴν ἐν ἐκείναις τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν μανθάνων, ἀμελῶς διάγῃ λέγων· Φιλάνθρωπός ἐστιν ὁ Θεός, καὶ ὅταν τῆς ἁμαρτίας ἀναχωρήσω, ἑτοίμως ἔχω τὸ πᾶν ἀνύσαι. Ταύτην τὴν φοβερὰν ἡμέραν ἐνταῦθα κατέταξαν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καὶ τῆς προσδοκίας τῶν ἐσομένων δεινῶν, φοβήσαντες τοὺς ἀμελῶς διακειμένους, πρὸς ἀρετὴν ἐπαναγάγωσι, μὴ θαρροῦντας εἰς τὸ φιλάνθρωπον μόνον, ἀλλ' ἀφορᾷν ὅτι καὶ δίκαιός ἐστι Κριτής, καὶ ἀποδώσῃ ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ». Ἡ Κυριακὴ τῆς Ἀπόκρεω ἀποτελεῖ ἕνα ἐγερτήριο σάλπισμα γιὰ ὅλους ἐμᾶς ποὺ ζοῦμε σὲ πνευματικὴ ἀμέλεια καὶ ραθυμία, μιὰ δραματικὴ ὑπενθύμιση ὅτι πρέπει νὰ ἐντατικοποιήσουμε τὸν πνευματικό μας ἀγώνα, τὸν ἀγώνα τῆς καταπολεμήσεως τῶν παθῶν καὶ τῆς ἁμαρτίας, τὸν ἀγώνα τῆς καλλιεργείας τῶν κατὰ Χριστὸν ἀρετῶν. Ὁ Θεὸς εἶναι μὲν φιλάνθρωπος, εἶναι ὅμως καὶ δίκαιος Κριτής.

Ὅταν ἀπαγγέλλουμε τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως, λέμε στὸ τελευταῖο ἄρθρο του: «προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος». Λέμε, ἐπίσης, στὸ ἕβδομο ἄρθρο του, ἀναφερόμενοι στὸν σαρκωθέντα Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ, ὅτι θὰ ἔλθει καὶ πάλιν «μετὰ δόξης, κρῖναι ζῶντας

καὶ νεκρούς». Ἡ βεβαιότητα γιὰ τὴ Δευτέρα Παρουσία τοῦ Κυρίου, τὴ γενικὴ ἀνάσταση τῶν νεκρῶν, τὴν τελικὴ κρίση καὶ τὴν αἰώνια ζωὴ ἀποτελεῖ βασικὸ ἄρθρο τῆς πίστεώς μας. Χωρὶς αὐτὴν τὴ βεβαιότητα δὲν μπορεῖ νὰ νοηθεῖ Ὀρθόδοξος Χριστιανός. «Εἰ γὰρ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται. Εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν· ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν» (Α΄ Κορ. ιε΄, 16-17). Ἂν οἱ νεκροὶ δὲν ἀνασταίνονται, τότε οὔτε ὁ Κύριος μας Ἰησοῦς Χριστὸς ἔχει ἀναστηθεῖ. Κι ἂν ὁ Χριστὸς δὲν ἔχει ἀναστηθεῖ, τότε ἡ πίστη ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν εἶναι μάταιη, ἄνευ περιεχομένου. Τότε ζοῦμε ἀκόμη μέσα στὶς ἁμαρτίες μας, χωρὶς καμιὰ δυνατότητα σωτηρίας.

Θὰ ἦταν πολὺ «βολικὸ» γιὰ τὸν ἁμαρτωλὸ ἄνθρωπο ποὺ δὲν ἔχει καμιὰ διάθεση πνευματικοῦ ἀγώνα, ἂν ὁ βιολογικὸς θάνατος (ὁ χωρισμὸς ψυχῆς καὶ σώματος) ἦταν τὸ τέλος τῆς ὑπάρξεώς του. Γιατὶ θὰ μποροῦσε, τότε, νὰ ζεῖ χωρὶς καμιὰ ἀναστολή, χωρὶς κανένα φραγμό, «ἀπολαμβάνοντας» τὰ ἀγαθὰ τῆς παρούσης ζωῆς. «Εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν» (Α΄ Κορ. ιε΄, 32). Ἂν δὲν ὑπάρχει ἀνάσταση νεκρῶν καὶ τελικὴ κρίση, τότε τὸ νόημα τῆς ζωῆς μας εἶναι τὸ φαγητό, τὸ πιοτό, ἡ διασκέδαση. Δυστυχῶς, ὅμως, γιὰ τὸν πνευματικὰ ἀδιάφορο ἁμαρτωλὸ ἄνθρωπο ὁ βιολογικὸς θάνατος δὲν εἶναι τὸ τέλος, ἀλλὰ ἡ ἀρχὴ μιᾶς ἄλλης ζωῆς. Κι αὐτὴ ἡ ἄλλη ζωὴ εἶναι αἰώνια, χωρὶς τέλος. Ἡ ὄντως ζωὴ δὲν εἶναι ἡ παροῦσα σύντομη καὶ πρόσκαιρη ζωή, ἀλλὰ ἡ μετὰ τὸν θάνατο αἰώνια καὶ ἀτελεύτητη ζωή. Καὶ τὸ σημαντικότερο: ἡ πορεία μας στὴν αἰωνιότητα θὰ ἐξαρτηθεῖ ἀπὸ ἐμᾶς τοὺς ἰδίους· θὰ ἐξαρτηθεῖ ἀπόλυτα ἀπὸ τὸν τρόπο ποὺ ζήσαμε ἐπὶ τῆς γῆς, ἀφοῦ ὁ δικαιοκρίτης Θεὸς «ἀποδώσῃ ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ».

Ὁ ἄνθρωπος, εἴτε τὸ θέλει εἴτε ὄχι, εἶναι «καταδικασμένος» νὰ μείνει ἀθάνατος. Ὁ Ἅγιος Ἰουστῖνος (Πόποβιτς) ὁ ἐν Σερβίᾳ διετύπωσε αὐτὴν τὴν ἀλήθεια μὲ τὸν πλέον δραματικὸ τρόπο: «Οἱ ἄνθρωποι κατεδίκασαν τὸν Θεὸν εἰς θάνατον· ὁ Θεὸς ὅμως διὰ τῆς ἀναστάσεώς Του "καταδικάζει" τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἀθανασίαν ... Οἱ ἄνθρωποι ἤθελαν νὰ καταστήσουν τὸν Θεὸν θνητόν, ἀλλ' ὁ Θεὸς διὰ τῆς ἀναστάσεώς Του κατέστησε τοὺς ἀνθρώπους ἀθανάτους». Χωρὶς τὴν ἀνάστασιν δὲν ὑπάρχει οὔτε εἰς τὸν οὐρανὸν οὔτε ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τίποτε πιὸ παράλογον ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτόν· οὔτε μεγαλυτέρα ἀπελπισία ἀπὸ

τὴν ζωὴν αὐτήν, δίχως ἀθανασίαν. Δι᾽ αὐτὸ εἰς ὅλους τοὺς κόσμους δὲν ὑπάρχει περισσότερον δυστυχισμένη ὕπαρξις ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, ποὺ δὲν πιστεύει εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν». (*Ἄνθρωπος καὶ Θεάνθρωπος*, σ. 40 καὶ 44).

Ἡ παροῦσα ζωὴ χωρὶς Θεό, ἡ παροῦσα ζωὴ χωρὶς Χριστό, ἡ παροῦσα ζωὴ χωρὶς πίστη στὴν ἀνάσταση τῶν νεκρῶν καὶ τὴν αἰωνιότητα εἶναι μιὰ φοβερὴ κόλαση. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἀναζητεῖ τὸ νόημα τῆς ζωῆς σὲ ἐνδοκοσμικὰ δεδομένα (κατὰ κόσμον εὐτυχία, σωματικὴ ὑγεία, πλοῦτος, δόξα, δύναμη, καλοπέραση, βόλεμα κ.ο.κ.) εἶναι ἕνας ταλαίπωρος ἄνθρωπος, ἕνας ὄντως ἀξιολύπητος ἄνθρωπος. Μοιάζει μὲ κάποιον ποὺ ζεῖ ἑρμητικὰ κλεισμένος μέσα σ᾽ ἕνα σκοτεινὸ κλουβὶ καὶ νομίζει ὅτι ὅλος ὁ κόσμος, τὸ σύμπαν ὁλόκληρο εἶναι τὸ σκοτεινὸ κλουβί του· δὲν ἔχει καμιὰ ὑποψία γιὰ τὸ τί ὑπάρχει ἔξω ἀπὸ τὸν δικό του σκοτεινὸ κόσμο, ἔξω ἀπὸ τὸ κλουβὶ στὸ ὁποῖο εἶναι ἐγκλωβισμένος. «Εἰ δὲ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἠλπικότες ἐσμὲν ἐν Χριστῷ μόνον, ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμὲν» (Α΄ Κορ. ιε΄, 19). Ἂν ἡ ἐν Χριστῷ ἐλπίδα μας περιορίζεται μόνο σ᾽ αὐτὴν τὴ ζωή, τότε εἴμαστε χωρὶς ἀμφιβολία οἱ πιὸ ἀξιοθρήνητοι, οἱ πιὸ ἐλεεινοὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

Τὸ ἀληθινὸ νόημα τῆς ζωῆς εὑρίσκεται ἔξω καὶ πέρα ἀπὸ τὰ δεδομένα τοῦ παρόντος κόσμου· εὑρίσκεται στὴ σχέση καὶ κοινωνία μας μὲ τὸν Πανάγαθο Τριαδικὸ Θεὸ, στὴ σχέση καὶ κοινωνία μας μὲ τὸν σαρκωθέντα Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ, τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό· εὑρίσκεται στὴν ἐλπίδα τῆς αἰώνιας κοινωνίας μας μὲ τὴν ἄκτιστη χάρη Του στὴν αἰώνια Βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ἡ παροῦσα ζωή, ὡς ἐκ τούτου, εἶναι γιὰ ὅλους μας στάδιον πνευματικοῦ ἀγῶνος, περίοδος ἐντατικῆς προετοιμασίας γιὰ τὴν αἰωνιότητα. Γι᾽ αὐτό, ἡ Ἁγία Γραφή, οἱ ἐκκλησιαστικοὶ Πατέρες καὶ Διδάσκαλοι, ἡ ὑμνογραφία τῆς Ἐκκλησίας μας μᾶς καλοῦν σὲ διαρκὴ ἐγρήγορση, σὲ διαρκὴ ἐπαγρύπνηση. Κανεὶς δὲν γνωρίζει πότε θὰ ἔρθει ἡ ὥρα τοῦ βιολογικοῦ του θανάτου καὶ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἀπὸ τὴν παροῦσα ζωή, ποὺ εἶναι καὶ ἡ ὥρα τῆς πρώτης κρίσεως γιὰ τὸν καθένα μας· κανεὶς δὲν γνωρίζει πότε θὰ ἔρθει ἡ φοβερὴ στιγμὴ τῆς Δευτέρας Παρουσίας τοῦ Κυρίου καὶ τῆς τελικῆς κρίσεως. Πρέπει, λοιπόν, νὰ εἴμαστε συνεχῶς ἕτοιμοι, ὅπως ὁ στρατιώτης ποὺ εὑρίσκεται σὲ διαρκὴ ἐπιφυλακή. «Ἐπίστρεψον, στέναξον, ψυχὴ

ἀθλία, πρὶν ἢ τοῦ βίου πέρας λάβῃ ἡ πανήγυρις, πρὶν τὴν θύραν κλείσῃ τοῦ νυμφῶνος ὁ Κύριος» (τροπάριον ἀπὸ τὴν τρίτη ᾠδὴ τοῦ Κανόνος τῆς Κυριακῆς τῆς Ἀπόκρεω).

Ἡ εὐαγγελικὴ περικοπὴ τῆς Κυριακῆς τῆς Ἀπόκρεω εἶναι ἡ περικοπὴ τῆς τελικῆς κρίσεως, ὅπως τὴν καταγράφει στὶς σελίδες τοῦ Εὐαγγελίου του ὁ Ἀπόστολος καὶ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος (κε΄, 31-46). Ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρη ἡ ὑμνογραφία τῆς ἡμέρας (Ἑσπερινὸς Σαββάτου, Ὄρθρος Κυριακῆς) ἀναφέρεται στὴ φοβερὴ ὥρα τῆς Δευτέρας Παρουσίας τοῦ Κυρίου καὶ τῆς τελικῆς κρίσεως. Ὁ Κύριός μας θὰ ἔλθει κατὰ τὴ Δευτέρα Παρουσία Του ὄχι πλέον ταπεινὰ καὶ ἐν σιωπῇ, ὅπως ἦλθε κατὰ τὴν πρώτη Του παρουσία ἐπὶ τῆς γῆς, κατὰ τὴν Ἐνανθρώπησή Του· θὰ ἔλθει αὐτὴν τὴ φορὰ ὡς Βασιλεὺς τῆς δόξης συνοδευόμενος ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἁγίους Ἀγγέλους Του. Τότε θὰ καθίσει «ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ», στὸν μεγαλοπρεπὴ θρόνο Του, καὶ θὰ μαζευτοῦν ἐνώπιόν Του ὅλα τὰ ἔθνη, γιὰ νὰ γίνει ἡ φοβερὴ καὶ δίκαιη τελικὴ κρίση. Ὁ δὲ διαχωρισμὸς τῶν δικαίων ἀπὸ τοὺς ἀδίκους θὰ εἶναι τόσο εὔκολος καὶ ἁπλός, ὅπως

ἕνας βοσκὸς ξεχωρίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τὰ ἐρίφια (=κατσίκια).

Γιατί θὰ εἶναι εὔκολος καὶ ἁπλὸς ὁ διαχωρισμός; Γιατὶ τότε θὰ φανερωθοῦν ὅλα τὰ κρυπτὰ τῶν καρδιῶν τῶν ἀνθρώπων, θὰ φανερωθεῖ ἡ πραγματικὴ πνευματικὴ κατάσταση κάθε ἀνθρώπου (ὁ βαθμὸς τῆς πνευματικῆς του καθαρότητος ἢ τὸ μέγεθος τῆς ἁμαρτωλότητός του). Τότε θὰ γίνουν ὅλα φανερά· τίποτε δὲν θὰ μπορεῖ νὰ μείνει μυστικό· θὰ ἀνοιγοῦν βιβλία καὶ θὰ δημοσιευθοῦν ὅλα τα κρυπτά. «Βίβλοι ἀνοιγήσονται, φανερωθήσονται πράξεις ἀνθρώπων ἐπίπροσθεν τοῦ ἀστέκτου Βήματος», ὅπως ἀναφέρει ἕνα στιχηρὸ προσόμοιον τοῦ Ἑσπερινοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ ὅλοι μας πρέπει νὰ παρακαλοῦμε τὸν Πανάγαθο Θεό: «Εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος, εἰς τὸν τόπον ὃν διέθου, ὅταν καθίσῃς Ἐλεῆμον ποιῆσαι δικαίαν κρίσιν, μὴ δημοσιεύσῃς μου τὰ κεκρυμμένα, μηδὲ καταισχύνῃς με ἐνώπιον τῶν Ἀγγέλων» (Κάθισμα Ὄρθρου). Ὅταν καθίσεις, Ἐλεῆμον, στὴν κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος, στὸν τόπο τὸν ὁποῖον Ἐσὺ διάλεξες γιὰ νὰ κάνεις τὴ δίκαιη τελικὴ κρίση, μὴ δημοσιεύσεις τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας μου καὶ μὴν ἐπιτρέψεις νὰ ντροπιαστῶ ἐνώπιον τῶν Ἁγίων Ἀγγέλων.

Ἀπὸ τοὺς ὄντως συγκλονιστικοὺς ὕμνους τῆς ἀκολουθίας τῆς Κυριακῆς τῆς Ἀπόκρεω θὰ παραθέσουμε ἐνδεικτικὰ καὶ θὰ σχολιάσουμε ἐν συντομίᾳ τὸ δεύτερο ἰδιόμελον τῶν Αἴνων, τὸ ὁποῖο ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ὦ ποία ὥρα τότε καὶ ἡμέρα φοβερά, ὅταν καθίσῃ ὁ Κριτὴς ἐπὶ θρόνου φοβεροῦ! Βίβλοι ἀνοίγονται, καὶ πράξεις ἐλέγχονται, καὶ τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους δημοσιεύονται. Ἄγγελοι περιτρέχουσιν, ἐπισυνάγοντες πάντα τὰ ἔθνη. Δεῦτε ἀκούσατε βασιλεῖς καὶ ἄρχοντες, δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι, ἁμαρτωλοὶ καὶ δίκαιοι, πλούσιοι καὶ πένητες, ὅτι ἔρχεται Κριτής, ὁ μέλλων κρῖναι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην· καὶ τίς ὑποστήσεται ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, ὅταν Ἄγγελοι παρίστανται, ἐλέγχοντες τὰς πράξεις, τὰς διανοίας, τὰς ἐνθυμήσεις, τὰ ἐν νυκτὶ καὶ ἐν ἡμέρᾳ; ὦ ποία ὥρα τότε! Ἀλλὰ πρὸ τοῦ φθᾶσαι τὸ τέλος, σπούδασον κράζουσα, ψυχή· Ὁ Θεός, ἐπίστρεψον, σῶσον με, ὡς μόνος εὔσπλαχνος».

Πόσο φοβερὴ εἶναι πραγματικὰ ἡ ὥρα καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη, κατὰ τὴν ὁποία ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς ὡς δίκαιος Κριτὴς πλέον θὰ καθίσει στὸν φοβερό Του θρόνο. Τότε θὰ ἀνοιγοῦν βιβλία, θὰ ἐλεγχθοῦν μὲ αὐστηρότητα ὅλες οἱ πράξεις τῶν ἀνθρώπων καὶ θὰ δημοσιευθοῦν ὅλα τα κρυπτὰ

τοῦ σκότους. Οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὴν τελικὴ κρίση θὰ κριθοῦν βάσει τῶν ἔργων καὶ τῶν πράξεών τους σ' αὐτὴν τὴ ζωή. Καὶ τὰ ἔργα καὶ οἱ πράξεις τους δὲν μποροῦν μὲ κανένα τρόπο νὰ ἀποκρυβοῦν· εἶναι σὰν βιβλία ἀνοιγμένα μπροστὰ στὸν δικαιοκρίτη Θεό. Ὁ παντογνώστης Θεὸς δὲν ἔχει, βεβαίως, ἀνάγκη ἀπὸ ὁποιαδήποτε βιβλία γιὰ νὰ γνωρίζει τὰ ἔργα καὶ τὶς πράξεις τῶν ἀνθρώπων. Τὸ προφητικὸ βιβλίο τῆς Ἀποκαλύψεως (κ΄, 12) καὶ ἡ ὑμνογραφία τῆς Ἐκκλησίας μας ἀνθρωποπαθῶς ὁμιλοῦν γιὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα θὰ ἀνοιγοῦν, γιὰ νὰ δείξουν τόσο τὴν ἀκρίβεια ὅσο καὶ τὴν αὐστηρότητα τῆς τελικῆς κρίσεως.

Ἡ γενικὴ ἀνάσταση καὶ ἡ τελικὴ κρίση ἀφορᾶ σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἔζησαν ἐπὶ τῆς γῆς ἀπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ πρώτου ἀνθρώπου μέχρι τῶν ἐσχάτων. Γι' αὐτοὶ καὶ οἱ Ἅγιοι Ἄγγελοι παρουσιάζονται νὰ τρέχουν γιὰ νὰ μαζέψουν «πάντα τὰ ἔθνη» ἐνώπιον τοῦ δικαιοκρίτου Θεοῦ. Κανένας δὲν πρόκειται ν' ἀποφύγει τὸ φοβερὸ δικαστήριο τῆς τελικῆς κρίσεως. Ἂς τὸ ἀκούσουν αὐτὸ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀνεξαρτήτως κοινωνικῆς τάξεως, οἰκονομικῆς ἰσχύος, μορφώσεως, πνευματικῆς καταστάσεως κ.ο.κ. Ἂς τὸ ἀκούσουν βασιλεῖς καὶ ἄρχοντες, δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι, ἁμαρτωλοὶ καὶ δίκαιοι, πλούσιοι καὶ πτωχοί. Ἂς ἀκούσουν ὅτι ἔρχεται Κριτής, ὁ ὁποῖος πρόκειται νὰ κρίνει ὅλη τὴν οἰκουμένη. Καὶ ποιός μπορεῖ νὰ σταθεῖ ἐνώπιον τοῦ δικαιοκρίτου Θεοῦ, ὅταν θὰ εἶναι παρόντες οἱ Ἅγιοι Ἄγγελοι καὶ θὰ ἐλέγχουν τὶς πράξεις τοῦ κάθε ἀνθρώπου, θὰ ἐλέγχουν «τὰ ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ», «τὰ κατὰ νοῦν καὶ διάνοιαν», «τὰ ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ». Πόσο φοβερὴ στιγμὴ θὰ εἶναι τότε, ὅταν κάθε μας πράξη, κάθε μας λόγος, κάθε μας σκέψη καὶ ἀπόκρυφος λογισμός, κάθε κίνηση καὶ διάθεση τῆς καρδίας μας θὰ φανερωθοῦν ἐνώπιον Ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων καὶ θὰ κληθοῦμε νὰ ἀπολογηθοῦμε γι' αὐτά.

Μετὰ τὸν βιολογικό του θάνατο ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει καμιὰ δυνατότητα μετανοίας· δὲν ἔχει κανένα τρόπο νὰ βοηθήσει πλέον τὸν ἑαυτό του. Γι' αὐτὸ προτοῦ φθάσει τὸ τέλος, εἴτε μὲ τὸν δικό μας βιολογικὸ θάνατο εἴτε μὲ τὴ φοβερὴ Δευτέρα Παρουσία τοῦ Κυρίου, ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ εὑρίσκεται σὲ διαρκὴ ἐγρήγορση, σὲ διαρκὴ πνευματικὸ ἀγώνα καὶ νὰ προσεύχεται ἀδιαλείπτως στὸν πανάγαθο καὶ πολυεύσπλαχνο Θεὸ νὰ τοῦ χαρίσει μετάνοια καὶ σωτηρία, νὰ τοῦ δώσει χριστιανά, ἀνώδυνα, ἀνεπαίσχυντα καὶ εἰρηνικὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς του καὶ νὰ τὸν ἀξιώσει νὰ ἔχει «καλὴν ἀπολογίαν τὴν ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ».

Ο ΑΒΒΑΣ ΔΩΡΟΘΕΟΣ

μιλᾶ γιά τόν θεῖο φόβο[1]

Ἐπιμέλεια:
Πρωτ. Κωνσταντίνου Κωνσταντίνου
Θεολόγου

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης λέει στίς Καθολικές Ἐπιστολές: «Ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τόν φόβον»[2]. Ἡ τέλεια ἀγάπη φυγαδεύει τόν φόβο. Ἄραγε τί θέλει μ' αὐτό νά μᾶς ἐπισημάνει ὁ Ἅγιος; Ποιά ἄραγε ὀνομάζει ἀγάπη καί ποιό φόβο; Ὁ Προφήτης λέει στόν ψαλμό: «Φοβήθητε τόν Κύριο, πάντες οἱ ἅγιοι αὐτοῦ»[3] καί χίλια ἄλλα παρόμοια βρίσκουμε στίς Ἅγιες Γραφές. Ἄν λοιπόν καί οἱ ἅγιοι ποῦ τόσο ἀγαποῦν τόν Κύριο τόν φοβοῦνται, πῶς λέει: «Ἡ ἀγάπη φυγαδεύει τόν φόβο;» Θέλει νά μᾶς δείξει ὁ ἅγιος ὅτι εἶναι δύο εἴδη φόβων, ἕνας ἀρχικός καί ἕνας τέλειος. Καί ὅτι ὁ μέν ἕνας εἶναι χαρακτηριστικό τῶν ἀρχαρίων, ὅπως θά λέγαμε στήν πνευματική ζωή, ὁ δέ ἄλλος εἶναι χαρακτηριστικό τῶν ἁγίων πού ἔχουν πιά τελειωθεῖ πνευματικά, αὐτῶν πού ἔφτασαν στό μέτρο τῆς ἅγιας ἀγάπης. Νά τί θέλω νά πῶ: Κάνει κανείς τό θέλημα τοῦ Θεοῦ γιά τόν φόβο τῆς τιμωρίας. Αὐτός, ὅπως εἴπαμε, εἶναι ἀκόμα ὁλότελα ἀρχάριος. Δέν ἀγωνίζεται γιά τό ἴδιο τό καλό, ἀλλά ἐπειδή φοβᾶται τίς τιμωρίες. Ἄλλος κάνει τό θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐπειδή ἀγαπάει τόν

1. Ἀββᾶ Δωροθέου, *Ἔργα Ἀσκητικά*, ἐκδόσεις Ἑτοιμασία, Ἱερᾶς Μονῆς Τιμίου Προδρόμου Καρέας 1991.
2. Α΄ Ἰωάν. δ΄, 18.
3. Ψαλμοί 33, 10.

Θεό, ἐπειδή χαίρεται ἰδιαίτερα μέ τό νά εἶναι ἡ ζωή του εὐάρεστη στόν Θεό. Αὐτός γνωρίζει τήν οὐσία τοῦ καλοῦ, αὐτός γεύτηκε τί σημαίνει νά εἶναι κανείς ἑνωμένος μέ τόν Θεό. Αὐτός εἶναι ἐκεῖνος πού ἔχει ἀληθινή ἀγάπη, πού ὁ ἅγιος τήν ὀνομάζει τέλεια. Καί αὐτή ἡ ἀγάπη τόν ὁδηγεῖ στόν τέλειο φόβο. Γιατί ὅποιος φοβᾶται καί κάνει τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὄχι ἀπό φόβο γιά τίς τιμωρίες, ὄχι ἀπό φόβο μήπως κολαστεῖ, ἀλλά ὅπως ἀκριβῶς εἴπαμε, ἐπειδή γεύτηκε τή γλυκύτητα πού δοκιμάζει ὅποιος εἶναι ἑνωμένος μέ τόν Θεό, φοβᾶται μήπως τήν χάσει, φοβᾶται μήπως τήν στερηθεῖ. Αὐτός, λοιπόν, ὁ τέλειος φόβος, πού προέρχεται ἀπ' αὐτή τήν ἀγάπη, ἀπομακρύνει τόν ἀρχικό φόβο. Καί γι' αὐτό λέει: «Ἡ τέλεια ἀγάπη φυγαδεύει τόν φόβο». Εἶναι ὅμως ἀδύνατο νά φτάσει κανείς διαφορετικά στόν τέλειο φόβο, παρά μόνο μέ τόν ἀρχικό.

Γιατί ὑπάρχουν τρία εἴδη ψυχικῶν διαθέσεων, ὅπως λέει ὁ Μέγας Βασίλειος, μέ τά ὁποία μποροῦμε νά εὐαρεστήσουμε στόν Θεό. Δηλαδή, εὐαρεστοῦμε στόν Θεό ἤ ἐπειδή φοβόμαστε τήν κόλαση – καί τότε βρισκόμαστε στήν κατάσταση τοῦ δούλου – ἤ ἐκπληρώνουμε τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ, ἐπειδή ἐπιδιώκουμε κέρδη πού θά πάρουμε σάν μισθό ἀπό τόν Θεό γιά τήν προσωπική μας ὠφέλεια – καί σ' αὐτό τό σημεῖο μοιάζουμε μέ τούς μισθωτούς – ἤ γιά τό ἴδιο τό καλό καί τότε βρισκόμαστε στήν κατάσταση τοῦ υἱοῦ. Γιατί, ὅταν ὁ υἱός φτάσει σέ ὥριμη ἡλικία, κάνει τό θέλημα τοῦ πατέρα του, ὄχι γιατί φοβᾶται μήπως τόν δείρει, οὔτε γιά νά πάρει ἀπ' αὐτόν μισθό, ἀλλά ἐπειδή τόν ἀγαπάει ἰδιαίτερα καί τόν σέβεται καί εἶναι σίγουρος ὅτι ὅλα τά ὑπάρχοντα τοῦ πατέρα του εἶναι δικά του. Αὐτός ἀξιώνεται ν' ἀκούσει: «Δέν εἶσαι πιά δοῦλος, ἀλλά υἱός καί κληρονόμος τοῦ Θεοῦ, διά Χριστοῦ»[4]. Αὐτός δέν φοβᾶται πιά τόν Θεό, μ' ἐκεῖνον βέβαια τόν ἀρχικό φόβο, ἀλλά τόν ἀγαπάει, ὅπως λέει ὁ ἅγιος Ἀντώνιος: «Ἐγώ δέν φοβᾶμαι πιά τόν Θεό, ἀλλά τόν ἀγαπῶ». Καί ὁ Κύριος πού εἶπε στόν Ἀβραάμ, μετά τήν προσφορά τοῦ παιδιοῦ του: «Τώρα πιά βεβαιώθηκα ὅτι φοβᾶσαι τόν Θεό»[5], ἐκεῖνο τόν τέλειο φόβο ἐννοοῦσε, πού ἔρχεται στήν ψυχή ἀπό τήν ἀγάπη. Γιατί πῶς θά ἔλεγε: «Τώρα πιά βεβαιώθηκα»; - Συγχώρα με, Θεέ μου, πού θά κάνω αὐτή τή σκέψη. Τόσα πολλά ἔκανε ὁ Ἀβραάμ. Ὑπάκουσε στόν Θεό καί ἄφησε

4. Γαλ. δ΄, 7.
5. Γεν. κβ΄, 12.

ὅλα του τά ὑπάρχοντα καί ξενιτεύτηκε σέ ξένη γῆ καί σέ εἰδωλολατρικό ἔθνος, ὅπου δέν ὑπῆρχε οὔτε ἴχνος θεοσέβειας, καί πάνω ἀπ' ὅλα τοῦ ἔστειλε καί τόν φοβερό πειρασμό τῆς θυσίας τοῦ παιδιοῦ του. Καί μετά ἀπ' ὅλα αὐτά τοῦ λέει: «Τώρα πιά βεβαιώθηκα ὅτι φοβᾶσαι τόν Θεό»; Εἶναι ὁλοφάνερο ὅτι τόν τέλειο φόβο ἐννοοῦσε, αὐτόν πού ἔχουν οἱ Ἅγιοι. Γιατί δέν κάνουν πιά τό θέλημα τοῦ Θεοῦ ἀπό τόν φόβο τῆς τιμωρίας ἤ γιά νά πάρουν μισθό, ἀλλά ἐπειδή ἀγαπᾶνε τόν Θεό, ὅπως πολλές φορές εἴπαμε, ἐπειδή φοβοῦνται νά κάνουν κάτι πού δέ συμφωνεῖ μέ τό θέλημα τοῦ Ἀγαπημένου. Καί γι' αὐτό λέει: «Ἡ ἀγάπη ἀπομακρύνει τόν φόβο». Γιατί δέν τηροῦν πιά τόν νόμο τοῦ Θεοῦ ἀπό φόβο, ἀλλά φοβοῦνται ἐπειδή ἀγαπᾶνε.

Αὐτός εἶναι ὁ τέλειος φόβος, ἀλλά δέν μπορεῖ κανείς νά φτάσει στόν τέλειο φόβο, ὅπως πρίν εἴπαμε, ἄν δέν ἀποκτήσει πρῶτα τόν ἀρχικό φόβο. Γιατί λέει: «Ἡ ἀρχή τῆς σοφίας εἶναι ὁ φόβος τοῦ Κυρίου»[6]. Καί πάλι λέει: «Ἀρχή καί τέλος εἶναι ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ»[7]. Ἀρχή ἐννοεῖ τόν ἀρχικό φόβο πού τόν διαδέχεται ὁ τέλειος, ὁ φόβος τῶν ἁγίων. Ὁ ἀρχικός λοιπόν φόβος ταιριάζει στό δικό μας πνευματικό ἐπίπεδο. Αὐτός προφυλάσσει τήν ψυχή ἀπό κάθε κακία, ὅπως τό γάνωμα προφυλάσσει τό χάλκωμα[8]. Γιατί λέει: «Μέ τόν φόβο τοῦ Κυρίου ξεφεύγει καθένας ἀπό κάθε κακό»[9]. Ἐάν λοιπόν ἀπομακρυνθεῖ ἀπό τό κακό, μέ τόν φόβο τῆς τιμωρίας, σάν τόν δοῦλο πού φοβᾶται τό ἀφεντικό του, φτάνει σιγά – σιγά νά κάνει τό καλό, καί κάνοντας τό καλό ἀρχίζει λίγο – λίγο νά ἐλπίζει καί σέ κάποια ἀμοιβή τῆς ἐργασίας, ὅπως ἀκριβῶς καί ὁ μισθωτός. Ὅταν λοιπόν ἐπιμείνει στήν ἀποφυγή τοῦ κακοῦ ὅπως εἴπαμε, ἀπό φόβο σάν τόν δοῦλο, καί πάλι, ὅταν συνεχίσει νά κάνει τό καλό μέ τήν ἐλπίδα τῆς ἀμοιβῆς, ὅπως ἀκριβῶς ὁ μισθωτός, παραμένοντας μέ τή Χάρη τοῦ Θεοῦ, στήν προσπάθεια τοῦ καλοῦ γιά ἀρκετό χρονικό διάστημα καί προσεγγίζοντας τόν Θεό, ἀνάλογα μέ τήν πρόοδό του, γεύεται τελικά τή Θεϊκή παρουσία καί δέν θέλει πιά ν' ἀπομακρυνθεῖ ἀπό τόν Θεό. Γιατί «ποιός μπορεῖ πιά νά τόν χωρίσει», ὅπως εἶπε ὁ Ἀπόστολος, «ἀπό τήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ»[10]; Τότε φτάνει στήν κατάσταση τοῦ υἱοῦ καί ἀγαπάει τό

6. Ψαλμοί 110, 10.
7. Παρ. α΄, 7· θ΄, 10· κβ΄, 4.
8. Εὐάγρ. P.G. 12, 1665A.
9. Παροιμ. ιε΄, 27.
10. Ρωμ. η΄, 35.

καλό γιά τό ἴδιο τό καλό καί φοβᾶται ἐπειδή ἀγαπάει. Αὐτός ἀκριβῶς εἶναι ὁ μεγάλος καί τέλειος φόβος.

Γι' αὐτό ὁ Προφήτης διδάσκοντάς μας τή διαφορά αὐτῶν τῶν φόβων ἔλεγε: «Ἐλᾶτε, παιδιά μου, ἀκοῦστε με, θά σᾶς διδάξω τόν φόβο τοῦ Θεοῦ»[11]. Προσέξτε σέ κάθε λόγο τοῦ Προφήτη, προσέξτε ὅτι κάθε λέξη του ἔχει δύναμη. Πρῶτα – πρῶτα λέει: «ἐλᾶτε κοντά μου», προσκαλώντας μας στήν ἀρετή. Προσθέτει καί τή λέξη «παιδιά». Παιδιά ὀνομάζουν ἐκείνους πού μέ τόν λόγο τους μεταμορφώνονται ἀπό τήν κακία στήν ἀρετή, ὅπως λέει ὁ Ἀπόστολος: «Παιδιά πού γιά χάρη σας, ξαναδοκιμάζω τίς ὠδίνες τοῦ τοκετοῦ, μέχρι νά μορφωθεῖ ὁ Χριστός μέσα σας»[12]. Μετά ἀφοῦ μᾶς προσκάλεσε καί μᾶς παρακίνησε γιά μία τέτοια μεταμόρφωση, λέει: «Θά σᾶς διδάξω τόν φόβο τοῦ Κυρίου». Βλέπετε τήν παρρησία τοῦ Ἁγίου; Ἐμεῖς ὅταν θέλουμε νά ποῦμε κάτι καλό, πάντα λέμε: «Θέλετε νά μιλήσουμε λίγο καί νά ἐμβαθύνουμε στό τί σημαίνει φόβος τοῦ Θεοῦ ἤ κάποια ἄλλη ἀρετή»; Ὁ Ἅγιος ὅμως δέν μίλησε ἔτσι, ἀλλά μέ παρρησία ἔλεγε: «Ἐλᾶτε, παιδιά μου, ἀκοῦστε με, θά σᾶς διδάξω τόν φόβο τοῦ Θεοῦ. Ποιός εἶναι ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, πού θέλει νά ζήσει, πού ἐπιθυμεῖ νά δεῖ καλές ἡμέρες»[13]. Μετά σάν κάποιος ν' ἀπάντησε: «Ἐγώ θέλω. Μάθε με νά ζήσω, ὥστε νά δῶ καλές ἡμέρες», τόν διδάσκει λέγοντας: «Σταμάτησε τή γλῶσσα σου νά λέει ἀνάρμοστα λόγια καί τά χείλη σου νά μιλᾶνε μέ τρόπο δόλιο»[14]. Νά, ἀμέσως κόβει τήν ἐνέργεια τοῦ κακοῦ μέ τόν φόβο τοῦ Θεοῦ. Τό νά σταματήσεις τή γλώσσα σου νά λέει ἀνάρμοστα λόγια, σημαίνει νά μήν πληγώσεις μέ κάποιο λόγο τή συνείδηση τοῦ πλησίον, νά μήν κακολογήσεις, νά μήν κάνεις κανένα νά ὀργιστεῖ. Τό δέ «τά χείλη σου νά μή μιλᾶνε μέ τρόπο δόλιο» σημαίνει νά μήν ἐξαπατήσεις τόν πλησίον.

Μετά προσθέτει: «Ἀπομακρύνσου ἀπό τό κακό». Ἀνέφερε πρῶτα μερικές ἁμαρτίες, τήν καταλαλιά, τή δολιότητα, καί συμπλήρωσε γενικά γιά κάθε ἄλλη κακία τό «ἀπομακρύνσου ἀπό τό κακό». Δηλαδή, μ' ἕνα λόγο, ἀπόφυγε κάθε κακό, ἀπομακρύνσου ἀπό κάθε πράγμα πού ὁδηγεῖ στήν ἁμαρτία. Καί δέν εἶπε μόνον αὐτό καί σιώπησε ἀλλά πρόσθεσε: «Κάνε τό καλό». Γιατί πολλές φορές δέν κάνει κανείς τό κακό, ἀλλ'

11. Ψαλμοί 33, 12.
12. Γαλ. δ΄, 19.
13. Ψαλμοί 33, 13.
14. Ψαλμοί 33, 14.

ὅμως δέν κάνει οὔτε καλό. Δέν ἀδικεῖ, ὅμως οὔτε καί ἐλεεῖ. Δέν μισεῖ, ὅμως οὔτε ἀγαπάει. Καλά, λοιπόν, εἶπε ὁ Προφήτης: «Ἀπομακρύνσου ἀπό τό κακό καί κάνε τό καλό». Ἔτσι μᾶς δείχνει μέ τή σειρά τίς τρεῖς ἐκεῖνες καταστάσεις πού προείπαμε. Μέ τόν φόβο δηλαδή τοῦ Θεοῦ ὁδηγεῖ τήν ψυχή μακριά ἀπό τό κακό καί τήν παροτρύνει νά ἀνυψωθεῖ στόν χῶρο τοῦ καλοῦ. Γιατί, ἄν ἀξιωθεῖ κανείς νά σταματήσει νά κάνει τό κακό καί ν' ἀπομακρυνθεῖ ἀπ' αὐτό, μέ φυσικό τρόπο πιά κάνει τό καλό, μέ τήν καθοδήγηση τῶν ἁγίων. Ἀφοῦ εἶπε πολύ καλά αὐτά, στή συνέχεια πρόσθεσε: «Ζήτησε τήν εἰρήνη καί ἐπιδίωξέ την», καί δέν εἶπε: «Ζήτησε» μόνον, ἀλλά «κυνήγησέ την» γιά νά τήν ἀποκτήσεις.

Προσέξτε πολύ αὐτό τό ρητό καί παρατηρῆστε τήν ἀκρίβεια τοῦ Ἁγίου. Ὅταν ἀξιωθεῖ κανείς ν' ἀπομακρυνθεῖ ἀπό τό κακό καί ἀγωνιστεῖ, μέ τή Χάρη τοῦ Θεοῦ, νά κάνει συνέχεια τό καλό ἀμέσως ἀρχίζουν οἱ ἐχθροί του νά τόν πολεμοῦν. Ἀγωνίζεται λοιπόν, κοπιάζει, συντρίβεται, ὄχι μόνον ἐπειδή φοβᾶται νά μήν ξαναγυρίσει στό κακό, ὅπως εἴπαμε γιά τόν δοῦλο, ἀλλά ἐλπίζοντας ὅτι θά πάρει τόν μισθό του γιά τό καλό, ὅπως ἀκριβῶς ὁ μισθωτός. Μέ τό νά πολεμιέται λοιπόν καί νά πολεμάει καί νά κτυπιέται μέ τόν ἐχθρό, κάνει τό καλό, ἀλλά μέ πολλή θλίψη, μέ πολλή συντριβή. Ὅταν λοιπόν πάρει βοήθεια ἀπό τόν Θεό καί ἀρχίζει νά συνηθίζει νά κάνει τό καλό, τότε βλέπει ἀνάπαυση, τότε γεύεται προοδευτικά τήν εἰρήνη, τότε αἰσθάνεται ποιά εἶναι ἡ θλίψη τοῦ πολέμου καί ποιά ἡ χαρά καί ἡ εὐφροσύνη τῆς εἰρήνης. Τότε λοιπόν τήν ζητάει, ἀγωνίζεται καί τήν καταδιώκει τρέχοντας γιά νά τήν κερδίσει, γιά νά τήν κατακτήσει τέλεια, γιά νά τήν ἐγκαταστήσει στήν ψυχή του. Ποιός λοιπόν εἶναι πιό μακάριος ἀπό τήν ψυχή ἐκείνη, πού ἀξιώθηκε νά φτάσει στό μέτρο αὐτό; Αὐτός ὅπως πολλές φορές εἴπαμε, βρίσκεται στήν κατάσταση τοῦ υἱοῦ. Γιατί πραγματικά, εἶναι μακάριοι αὐτοί πού ἐπιδιώκουν τήν εἰρήνη, «Γιατί αὐτοί θά ὀνομαστοῦν παιδιά τοῦ Θεοῦ»[15]. Ποιός λοιπόν μπορεῖ νά πείσει πλέον τήν ψυχή ἐκείνη νά κάνει τό καλό γιά κάποιον ἄλλο λόγο, ἐκτός ἀπό τήν ἀπόλαυση αὐτοῦ του ἴδιου τοῦ ἀγαθοῦ; Ποιός ἄλλος γνωρίζει αὐτή τή χαρά, παρά ἐκεῖνος πού τήν γεύτηκε; Τότε αὐτός γνωρίζει, ὅπως εἴπαμε πολλές φορές, τόν τέλειο φόβο.

(Συνέχεια στό ἑπόμενο ἄρθρο)

15. Ματθ. ε΄, 9.

ΑΓΑΠΗ

δρόμος μετ' ἐμποδίων

Νίκης Τρακοσιῆ
Φιλολόγου

Στό σπίτι ἐπικρατεῖ μία «ἀνήσυχη ἠρεμία». Τέσσερα ἄτομα, ὁ καθένας κάνει τή δουλειά του, ἀλλά κάτι πλανᾶται, ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι λίγο βαριά. Κανένας τώρα δέ μιλᾶ, οὔτε ἔχει προηγηθεῖ κάποιος μεγάλος καβγάς. Ἁπλά, κάποια κουβέντα προηγήθηκε καί ὁ καθένας στή γωνιά του συνεχίζει νά «μιλᾶ» μόνος του, μέ τούς λογισμούς του.

Ἡ μητέρα σιδερώνει καί ξεφυσᾶ: «Δούλα ἔχω γίνει σ' αὐτό τό σπίτι. Οἱ συναδέλφισσές μου κάθε λίγο βγαίνουν μέ τίς φίλες τους, πηγαίνουν στά μαγαζιά μέ τήν ἡσυχία τους... Καί νά εὐχαριστιόταν κανένας μέ ὅσα τούς προσφέρω; Ρώτησε κανένας πῶς πέρασα σήμερα σ' ἐκεῖνο τό γραφεῖο; Ὅλο θέλουν καί θέλουν...».

Ὁ πατέρας προσπαθεῖ νά διορθώσει μία συσκευή. Ξεφυσᾶ καί

σκέφτεται: «Οὔτε ἕναν καφέ δέ μέ ἀφήνουν νά πιῶ μέ τήν ἡσυχία μου. Ποῦ νά σκεφτεῖ καί κανένας νά κάνει ἕναν καφέ; Κανένας δέ ρωτᾶ, τί περνῶ μέ ἐκείνους τούς πελάτες. Ὁ καθένας περιμένει νά μπῶ ἀπό τήν πόρτα γιά νά ζητήσει κάτι...».

Ὁ γιός, φανερά θυμωμένος ἔχει κλειστεῖ στό δωμάτιό του, ἔβαλε τά ἀκουστικά του καί ξαπλωμένος στό χαλί ἀκούει τή μουσική του. «Ἀφοῦ ἡ ἀδελφή μου μόλις βάλω ἐγώ τή μουσική μου, θυμᾶται ὅτι ἔχει διάβασμα καί ἡ μητέρα πάντα ὑπερασπίζεται τήν κόρη της...».

Ἡ κόρη στό δωμάτιό της γράφει μία ἄσκηση, ἀλλά ἔχει δίπλα καί τό τηλέφωνο καί παρακολουθεῖ ἄν ἔχει κάποιο νέο μήνυμα. Ὅμως ὁ νοῦς δουλεύει καί ἀλλοῦ: «Οἱ συμμαθήτριές μου πᾶνε φροντιστήριο, παίρνουν λυμένες ἀσκήσεις καί ξενοιάζουν. Γιά μάθημα πού δέν μέ ἀπασχολεῖ, τί κάθομαι νά λύω ἀσκήσεις; Θέλουν καί νά φέρνω βαθμούς, ἀλλά, ἅμα ζητήσω κάτι ἔξτρα ἐγώ, δέν φτάνουν τά χρήματα. Ἀφοῦ γιά τόν γιό τους τρῶνε τόσα...».

Ἄνοιξε ξαφνικά ἡ πόρτα τῆς κουζίνας καί μπῆκε ἡ γιαγιά, κρατώντας καί τήν κατσαρόλα της καλά δεμένη μέ μία πετσέτα. «Καλησπέρα» εἶπε χαρούμενη καί πῆρε γιά ἀπάντηση ἕνα ξερό, «καλῶς την» ἀπό τήν κόρη της. «Συμβαίνει τίποτε;» ρώτησε μέ ἀνησυχία ἡ γιαγιά καί φυσικά ἡ κόρη τῆς βρῆκε τό κατάλληλο πρόσωπο, πού σίγουρα τήν καταλάβαινε, νά πεῖ τό παράπονό της.

- Τά συνηθισμένα συμβαίνουν. Ἔρχομαι ταλαιπωρημένη ἀπό τή δουλειά, ἔχω ἕνα σωρό δουλειές κι ἔχω τούς καβγάδες τῶν παιδιῶν ἀπό τή μία καί τόν ἄντρα μου νά περιμένει ἐξυπηρετήσεις, γιατί εἶναι κουρασμένος, λέει.

- Νά σέ βοηθήσω ἐγώ. Κάτσε νά ξεκουραστεῖς λίγο, νά πιεῖς ἕναν καφέ μέ τόν ἄντρα σου καί νά σιδερώσω ἐγώ. Γιά φαγητό ἀπόψε μήν ἔχεις ἔγνοια. Ἔφερα.

- Δέν εἴμαστε καλά! Φτάνει πού μᾶς μαγειρεύεις, πού προσέχεις ἐγγόνια, πού καθάρισες τήν αὐλή, νά σιδερώσεις κιόλας; Καί τό πόδι σου πού πονᾶ, τί γίνεται; Ποῦ βρίσκεις ἐσύ τόσο κουράγιο;

- Στήν ἀγάπη! Στήν ἀγάπη γιά τόν Θεό καί γιά σᾶς. Καλύτερα νά πῶ, ὁ Θεός μοῦ δίνει δύναμη γιά νά κάνω ὅσα θέλω γιά τά παιδιά μου.

-Ἐσύ ἔρχεσαι ἀπό ἄλλο κόσμο μοῦ φαίνεται. Δηλαδή, δέν ἔχω δίκαιο ἐγώ, πού θέλω λίγη ἄνεση;

- Δίκαιο ἔχεις, σίγουρα. Ἀλλά ἅμα πηγαίνεις ζητώντας τό δίκαιο, δέ σέ βλέπω νά κρατᾶς τήν οἰκογένειά σου ἀγαπημένη καί ἑνωμένη. Δέν ξέρω πῶς νά σοῦ τό πῶ, ἀλλά νά, ἐσεῖς οἱ νεότεροι σάν νά μήν ἔχετε καί πολύ κουράγιο. Ἐγώ θυμοῦμαι τή μάνα μου. Πέθανε ὁ πατέρας μου καί μᾶς ἄφησε πέντε παιδιά ἀπό δέκα χρονῶν καί κάτω. Ἡ μάνα στάθηκε δυνα-

τή γιά χάρη μας. Τί δουλειά στά χωράφια, τί δουλειές στό σπίτι, νά μᾶς ράβει, νά ὑφαίνει, νά ζυμώνει... Κι ἦταν νέα. Ἄχ, ἦταν ἡρωίδα ἡ μάνα μου! Μή βλέπεις ἐμένα. Τίποτε δέν εἶμαι μπροστά της.

- Ἦταν πλασμένοι ἀπό ἄλλο ὑλικό ἐκεῖνοι οἱ ἄνθρωποι;

- Ὄχι, κόρη μου. Εἶχαν πίστη πραγματική. Κρέμονταν ἀπό τόν Θεό, ἀλλά καί ἤξεραν τί σημαίνει θυσία. Ἄντε τώρα, ἀντί νά ἔχεις αὐτό τό ὕφος τό περίλυπο, ἀφοῦ ἀγαπᾶς τά παιδιά σου, τόν ἄντρα σου, νά κάνεις ἕνα διάλειμμα, νά πεῖτε μία κουβέντα, νά φύγει αὐτή ἡ βαριά ἀτμόσφαιρα. Πῶς θά κάτσετε νά φᾶτε σέ λίγο; Δηλητήριο θά εἶναι τό φαγητό. Καί ἄκουσέ με. Ἡ ἀγάπη εἶναι πολύ εὔθραυστη. Πρέπει νά προσέχουμε νά μή ραγίζει...

Τελικά δέν ἦταν καί πολύ δύσκολο αὐτό πού συμβούλευε ἡ γιαγιά. Ἕνα διάλειμμα γιά τό ἀγαπημένο ρόφημα τοῦ καθενός, ἕνα πείραγμα γιά τά «προβλήματα» πού προηγήθηκαν καί ὁ πάγος ἔλιωσε. Κι ἡ γιαγιά μέ τήν ἀλάνθαστη διαίσθηση τῆς ἀγάπης ἀποφάσισε ὅτι θά ἔτρωγε μαζί τους ἀπό τό νόστιμο φαγητό πού τούς εἶχε φέρει.

Ἡ ἀγάπη, ἡ φυσική καί πολύ περισσότερο ἡ ἀγάπη πού ὁ Χριστός μ�ς διδάσκει, αὐτή πού καλύπτει ἀκόμα καί τούς ἐχθρούς, χρειάζεται πνεῦμα θυσίας. Εἶναι ἕνα θαῦμα τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ στίς καρδιές τῶν ἀνθρώπων, πού ἀγωνίζονται πραγματικά. Ἄν ρωτηθεῖ ὁ καθένας, ἄν ἀγαπᾶ τήν οἰκογένειά του, θά ἀπαντήσει μέ σιγουριά πώς ναί, τήν ἀγαπᾶ, προσπαθεῖ νά εὐχαριστήσει ὅλους, ἐξυπηρετεῖ... Ὅμως φαίνεται πώς κάτι λείπει, γιά νά ὑπάρχει ἡ ἀγάπη πού ἀναπαύει τούς ἀνθρώπους, πού κάνει χῶρο στήν καρδιά γιά νά χωρέσουν οἱ ἄλλοι. Κι ἄν ἐρευνήσει κανείς καλύτερα, βλέπει ὅτι ἡ «ἐλλειμματική» ἀγάπη γίνεται αἰτία γιά τή δυστυχία πού βιώνουν πολλοί ἄνθρωποι.

«Ἀγαπᾶ» τά παιδιά του ὁ οἰκογενειάρχης πού διαλύει τήν οἰκογένειά του, ἐπειδή δέν μπορεῖ νά συμβιώσει μέ τή σύζυγό του. Ξέρει ὅτι θά στενοχωρήσει τά παιδιά, ἀλλά δέν τοῦ εἶναι δυνατόν νά ὑπομένει τίς δυσκολίες πού τοῦ προκαλεῖ «ἐκείνη.» «Ἀγαπᾶ» τά παιδιά της ἡ μητέρα πού ἔχει φύγει μακριά ἀπό τήν οἰκογένειά της -κι αὐτό συμβαίνει στήν ἐποχή μας- γιά νά ζήσει μία «καλύτερη» ζωή. Τά βλέπει μέ χαρά κάποιες φορές, ἀλλά δέν μπορεῖ νά θυσιαστεῖ γιά χάρη τους... «Ἀγαπᾶ» τόν κόσμο καί κάνει φιλανθρωπικές εἰσφορές ὁ πάμπλουτος ἐπιχειρηματίας, ἀλλά δέν ὑπολογίζει ὅτι τό γεγονός πώς κάποιοι ἔχουν μαζέψει τά ἀγαθά τοῦ κόσμου καί στοιβάζουν πλοῦτο, στερεῖ ἀπό ἄλλους καί τά πιό ἀναγκαία.

Γιατί ἡ ἀγάπη μας εἶναι τόσο λειψή; Τί μᾶς ἐμποδίζει νά ἀγα-

πήσουμε μέ τό μέτρο πού ὁ Χριστός μᾶς ἔμαθε, δηλαδή, ὅσο καί τόν ἑαυτό μας; Κάποιες αἰτίες πού μᾶς ἐμποδίζουν νά ἀγαποῦμε ὅλους ἤ καί νά χάνουμε τήν ἀγάπη γιά ὅσους ἀγαπούσαμε, τίς καταλαβαίνουμε. Ἄν ζηλεύουμε, ἄν κρατοῦμε πικρία γιά κάποιον πού μᾶς ἐπηρέασε στή ζωή μας, ἄν ἡ πλεονεξία μας γίνεται ἐμπόδιο νά προσφέρουμε σέ ἄλλους... δέν τούς ἀγαποῦμε.

Ὅμως ἡ οὐσιαστική αἰτία πού μᾶς ἐμποδίζει νά ἀγαποῦμε, εἶναι ἡ ὑπερβολική ἀγάπη γιά τόν ἑαυτό μας. Ἡ φιλαυτία, ὁ ἀτομισμός. «Ἐν ἐσχάταις ἡμέραις... ἔσονται οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι...» (Β΄ Τιμ. γ΄, 1-4) προειδοποιεῖ ὁ Ἀπ. Παῦλος, παρουσιάζοντας τή φιλαυτία σάν ἰδιαίτερο χαρακτηριστικό τῶν ἀνθρώπων κατά τούς ἔσχατους χρόνους καί ἀπόδειξη τῆς ἀποστασίας ἀπό τόν Θεό.

Τί εἶναι ὅμως ἡ φιλαυτία; Εἶναι ἡ ὑπερβολική καί λανθασμένη ἀγάπη γιά τόν ἑαυτό μας. Ὁ καθένας ἐπικεντρώνεται στό ἄτομό του. Δέν μπορεῖ νά βγεῖ ἀπό τόν κλοιό τοῦ ἑαυτοῦ του καί νά ἀσχοληθεῖ πραγματικά μέ τόν συνάνθρωπό του. Ἐπικεντρώνεται στίς δουλειές καί στόν δικό του κόπο. Δέν κοιτάζει ὅτι ὁ ἄλλος μπορεῖ νά εἶναι πολύ πιό πιεσμένος. Σκέφτεται τά προβλήματά του τόσο, πού δέν μπορεῖ νά ὑπολογίσει τά προβλήματα τῶν ἄλλων. Μιλᾶ γιά τίς δυσκολίες, τίς ἀρρώστιες του... καί δέν ὑποπτεύεται ὅτι μιλᾶ σέ κάποιον πού ὑποφέρει πολύ περισσότερο.

Ἡ φιλαυτία κάνει τόν ἄνθρωπο συμφεροντολόγο, μέ τήν εὐρύτερη ἔννοια. Ὑπολογίζει πρῶτα τί τοῦ ἀρέσει, τί τόν ξεκουράζει... Ἀκόμα καί πράξεις προσφορᾶς γίνονται μέ ὑστεροβουλία καί ἡ φιλία γίνεται πιεστική. Ὁ φίλαυτος ἀγαπᾶ τήν προβολή καί τόν ἔπαινο καί ἐπιδιώκει κάθε εὐκαιρία πού θά ἱκανοποιήσει τή ματαιοδοξία του. Παύει νά προσφέρει τή βοήθειά του, ὅταν θεωρεῖ ὅτι δέν τόν ὑπολογίζουν ἀρκετά καί εἶναι συνήθως μόνιμα δυσαρεστημένος μέ τούς ἀνθρώπους. Πολύ χειρότερα εἶναι τά πράγματα, ὅταν ἕνας ἄνθρωπος μέ εὐθύνη ἐπικεντρώνεται στή δική του εὐχαρίστηση, δέν ἀγωνίζεται νά νικήσει τήν ἀδυναμία του καί ἐγκαταλείπει τό καθῆκον, γίνεται ἄστοργος πρός τήν οἰκογένεια ἤ καί καταστροφέας της γιά νά ἱκανοποιήσει ἕνα δικό του πάθος.

Ὁ ἐγωκεντρικός ἄνθρωπος συχνά αὐτοβασανίζεται. Ἐπικεντρώνεται τόσο στόν ἑαυτό του, ὥστε κάθε του πρόβλημα τόν βυθίζει σέ μία κατάσταση ἀπό τήν ὁποία σάν νά μή θέλει νά βγεῖ. «Ἀπολαμβάνει» κάποτε τή θλίψη του καί συχνά φτάνει στό σημεῖο νά μή μπορεῖ νά βοηθήσει οὔτε τόν ἑαυτό του. Ἀντίθετα, οἱ ἄνθρωποι πού καλλιέργησαν τήν ἀγάπη, λυτρώνονται ἀπό τόν κίνδυνο τοῦ ἐγκλωβισμοῦ στά

προβλήματά τους. Ἡ ἔξοδος ἀπό τόν ἑαυτό τους, γιά νά δοῦν ἐκείνους πού ἔχουν προβλήματα καί θλίψεις, τούς δίνει μία μεγάλη δύναμη. Κάποιοι, τά ὡραιότερα καί μεγαλύτερά τους ἔργα τα ἔκαναν ὡς ἀπάντηση-ἀντίδραση στά πιό θλιβερά γεγονότα τῆς δικῆς τους ζωῆς.

Ὁ Ἀπ. Παῦλος, πού εἶχε τήν ἐμπειρία τῆς πραγματικῆς ἀγάπης, συμβουλεύει, «μή ἑαυτοῖς ἀρέσκειν, ἀλλά ἕκαστος τῷ πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τό ἀγαθόν πρός οἰκοδομήν» (Ρωμ. ιε΄, 1-2). Ἡ ἀγάπη καί ἡ ἔγνοια γιά τήν προσφορά στούς ἄλλους πρέπει νά μᾶς κάνει νά σκεφτόμαστε, ὄχι τί ἀρέσει σέ μᾶς, ἀλλά τί ἀρέσει καί τί οἰκοδομεῖ τούς ἄλλους.

Σέ ἄλλη περίπτωση προτρέπει, «ἀλλήλων τά βάρη βαστάζετε» (Γαλ. στ΄, 2). Γιά νά κρατήσουμε ὅμως καί τό βάρος τοῦ ἄλλου, νά ἀνεχτοῦμε καί τήν ἀδυναμία του, δέν πρέπει ἡ πρώτη μας ἔγνοια νά εἶναι τό νά ζοῦμε ἐμεῖς μέσα στήν ἄνεσή μας καί νά μή μᾶς ἐνοχλεῖ τίποτε. Καί ἕνα σκαλί πιό πάνω μᾶς ἀνεβάζει ὁ Ἀπ. Παῦλος μέ τήν προτροπή του, «εὐχάριστοι γίνεσθε» (Κολ. γ΄, 15). Ὄχι γιά νά ἐντυπωσιάζουμε μέ τά ἀστεῖα καί μέ τή ζωντάνια μας, ἀλλά γιά νά προσφέρουμε πραγματική εὐχαρίστηση, νά ξεκουράσουμε, νά διασκεδάσουμε τή θλίψη, νά ἀλλάξουμε τήν ἀτμόσφαιρα στό περιβάλλον μας.

Ἀκόμα, ὁ ἄνθρωπος πού ἀγαπᾶ ἔχει τή δύναμη νά σιωπήσει κάποια φορά καί νά μήν πεῖ ὅτι εἶναι κουρασμένος, γιά νά ξεκουράσει τόν πιό κουρασμένο, νά μήν πεῖ ὅτι πονεῖ, γιά νά βοηθήσει τόν ἄλλο πονεμένο. Νά μήν πεῖ τήν προτίμησή του, τήν ἐπιθυμία του... Ὄχι μέ αἴσθημα καταπίεσης, ἀλλά μέ ἀγάπη καί πνεῦμα θυσίας. Ἔχει τό αἰσθητήριο νά προβλέψει, νά δεῖ τί συμβαίνει γύρω του, νά βρεῖ τί ἔχει ἀνάγκη ὁ ἄλλος, τί πραγματικά τόν ἀνακουφίζει. «Προνοούμενοι καλά ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων» (Ρωμ. ιβ΄, 17). Δέν πάει νά δεῖ κάποιον πού ἔχει πένθος καί νά λέει τί πέρασε ὁ ἴδιος. Δέν τοῦ προσφέρει χρήματα, ἄν αὐτό πού χρειάζεται εἶναι μία ἐξυπηρέτηση, λίγη συντροφιά. Δέν τόν διακόπτει, ὅταν θέλει νά πεῖ κάτι πού τόν βασανίζει.

Ὅσοι στή μέλλουσα κρίση ἀποδεικνύονται ἀνάξιοι τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, δέν ὑπῆρξαν ὁπωσδήποτε κακοί στή ζωή τους. Δέν πρόσεξαν ὅμως τόν Χριστό πού βρισκόταν «κρυμμένος» πίσω ἀπό ἕναν «ἐλάχιστο ἀδελφό» Του πού χρειαζόταν κάτι, πού εἶχε ἀνάγκη ἀπό συμπαράσταση καί ἀγάπη. Ἦταν πάντα πολύ ἀπασχολημένοι γιά νά Τόν δοῦν. Οἱ ἄλλοι, πού εἶχαν τά μάτια τῆς ἀγάπης, Τόν εἶδαν, Τόν ὑπηρέτησαν καί θά ἀπολαμβάνουν αἰωνίως τήν παρουσία καί τή μακαριότητά Του στή Βασιλεία Του.

Ἡ σημασία τῆς καρδιακῆς καθαρότητας στήν πνευματική ζωή

Ἀντώνιου Χαραλάμπους
Θεολόγου

Μακάριοι οἱ καθαροί τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοί τόν Θεόν ὄψονται[1]

Ὅταν ὁ Χριστός στήν Ἐπί τοῦ Ὄρους Ὁμιλία παρέδωσε τόν «νέο νόμο» τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, ἀφιέρωσε ἕνα ἀπό τούς Μακαρισμούς στούς καθαρούς «τῇ καρδίᾳ». Ἡ προτεραιότητα πού δίνει στόν χῶρο τῆς καρδιᾶς δείχνει τόν τόπο καί τόν τρόπο τῆς νέας ἐν Χριστῷ ζωῆς. Γιά τόν καινό ἄνθρωπο τῆς Ἐκκλησίας ἔχει μεγάλη σημασία ἡ τήρηση τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ μέ ἁπλή καί καθαρή καρδιά. Ἡ καρδιά, ἡ βαθειά καρδιά, εἶναι τό δοχεῖο τῆς ζωῆς· ἀπό τήν καρδιά πηγάζουν οἱ λογισμοί καί οἱ ἐπιθυμίες καί μέσα στήν καρδιά ὁ ἄνθρωπος συναντᾶ τόν Θεό.

Ἀποτελεῖ χαρακτηριστικό τοῦ ἀγώνα τοῦ πιστοῦ ἡ προσπάθεια γιά τήν κάθαρση τῆς καρδιᾶς. Ἑρμηνεύοντας οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας τήν πνευματική ζωή, θεωροῦν τήν κάθαρση ἀπαραίτητη καί ἀναγκαία, ὥστε νά φθάσει ὁ ἄνθρωπος στόν φωτισμό τοῦ νοῦ καί στήν κατά χάρη θέωση. Χωρίς τήν κάθαρση, ὁ ἄνθρωπος ἀδυνατεῖ νά νικήσει τήν ἁμαρτία, τά πάθη καί νά δοθεῖ ἀγαπητικά στόν Θεό καί τόν πλησίον· ἀδυνατεῖ νά ἐκπληρώσει τήν πρώτη καί μεγάλη ἐντολή «ἀγαπήσεις Κύριον τόν Θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου καί ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου καί ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου», καθώς καί «τόν πλησίον σου ὡς σεαυτόν»[2]. Ὅλη ἡ ζωή τῆς Ἐκκλησίας διαπνέεται ἀπό τόν ἀγώνα τῆς κάθαρσης τοῦ ἀνθρώπου. Ἰδιαίτερα οἱ περίοδοι τῆς νηστείας (καί μάλιστα τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς) μέσα ἀπό τόν κόπο τῆς σωματικῆς ἐγκράτειας εἰσάγουν τόν ἄνθρωπο στό μυστήριο τῆς μετάνοιας καί τῆς κάθαρ-

1. Ματθ. ε΄, 8.
2. Ματθ. κβ΄, 37-39.

σης. Εἶναι τόσο πλούσια ἡ περίοδος αὐτή τῆς κάθαρσης, ὥστε νά ἀναφέρεται στή ζωή τοῦ ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Κολοβοῦ ὅτι, παρόλο πού εἶχε καθαρισθεῖ ἀπό τά πάθη, «προσευχήθηκε νά ἐπιστρέψει σ' αὐτόν μία μικρή γεύση τους, ἐπειδή κατάλαβε ὅτι ἡ πάλη ἐναντίον τούς εἶχε προσφερθεῖ στόν Θεό ὡς εὐάρεστη θυσία»[3].

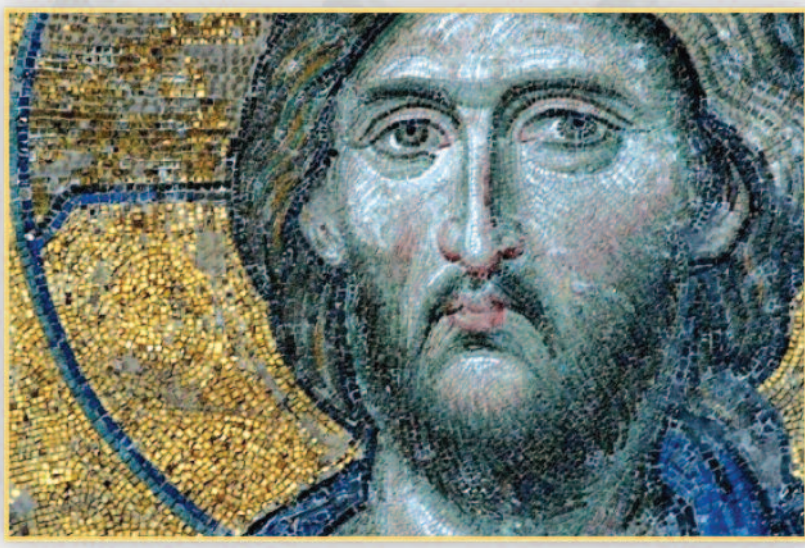

Ἡ κάθαρση προσανατολίζεται ἐναντίον τῶν παθῶν καί τῶν ἐμπαθῶν ἐπιθυμιῶν. «Οἱ δέ τοῦ Χριστοῦ τήν σάρκα ἐσταύρωσαν σύν τοῖς παθήμασιν καί ταῖς ἐπιθυμίαις»[4], γράφει ὁ ἀπόστολος Παῦλος στήν πρός Γαλάτας ἐπιστολή. Ἑρμηνεύοντας ὁ ἅγιος Νεόφυτος ὁ Ἔγκλειστος τό χωρίο αὐτό, σχολιάζει ὅτι ἡ κάθαρση εἶναι νέκρωση τόσο τῶν παθῶν, ὅσο καί τῶν ἐμπαθῶν ἐπιθυμιῶν. Ἐπειδή ἡ ἐπιθυμία εἶναι αὐτή πού γεννᾶ τά πάθη, γι' αὐτό καί ὅποιος θέλει νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό τά πάθη, χρειάζεται νά ἐκδιώξει καί τίς ἐμπαθεῖς ἐπιθυμίες. Ὅταν ὁ νοῦς καί ἡ καρδιά ἐκδιώξουν τίς ἐμπαθεῖς ἐπιθυμίες, τότε νεκρώνονται κι αὐτές μαζί μέ τά πάθη[5]. Γι' αὐτό καί ὁ Χριστός στήν Ἐπί τοῦ Ὄρους Ὁμιλία, μιλώντας γιά τή μοιχεία, δέν ἑστιάζει μόνο στήν πράξη, ἀλλά πρῶτα καί κύρια στήν ἐπιθυμία. «Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, Οὐ μοιχεύσεις. Ἐγώ δέ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναίκα πρός τό ἐπιθυμῆσαι αὐτήν

3. Ἀρχιμ. Ζαχαρία Ζάχαρου, *Ὁ κρυπτός τῆς καρδίας ἄνθρωπος*, ἔκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Τιμίου Προδρόμου, Ἔσσεξ Ἀγγλίας 2011, σ. 205.

4. Γαλ. ε΄, 24.

5. Πανηγυρική Α΄, *Συγγράμματα*, τ. Γ΄, ἔκδ. Ἱερᾶς Βασιλικῆς καί Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Ἁγίου Νεοφύτου, Πάφος 1999, σ. 208-209.

ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτήν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ»[6].

Γιά τή νέκρωση τῶν παθῶν καί τῶν ἐπιθυμιῶν, ἔχει μεγάλη σημασία ὁ ἄνθρωπος νά προσέχει τίς αἰσθήσεις του. Νά προσέχει τά μάτια του τί βλέπουν, τά αὐτιά τί ἀκοῦν, τό στόμα τί λέει. Ἡ ἀρχή τῆς ἁμαρτίας γίνεται μέσῳ τῆς ὑποχώρησης τῶν αἰσθήσεων σέ κάποια ἁμαρτωλή εἰκόνα ἤ σκέψη καί στή συνέχεια ἡ καρδιά τοῦ ἀνθρώπου γεννᾶ τήν ἁμαρτωλή ἐπιθυμία, ἡ ὁποία ἀκολούθως γίνεται πράξη. Γι' αὐτό ἡ ἀρχή τοῦ ἀγώνα βρίσκεται στό ἐπίπεδο τῶν αἰσθήσεων, ὅπου ὁ ἄνθρωπος καλεῖται νά ἀγωνιστεῖ νά τίς κρατήσει ἀπόρθητες. Θά παρομοιάζαμε τόν ἄνθρωπο μ' ἕνα κάστρο, πού ἄν κρατήσει τίς πύλες του (αἰσθήσεις) ἀπόρθητες, τότε ὁ ἐχθρός (πονηρός) δέν μπορεῖ νά τόν καταλάβει. Ἄν, ὅμως, ἀφήσει τίς πύλες ἀνοιχτές, τότε ὁ ἐχθρός εὔκολα μπαίνει μέσα, τόν καταλαμβάνει καί τόν ὑποδουλώνει[7].

Ὁ ἀγώνας γιά τήν κάθαρση τῆς καρδιᾶς προϋποθέτει πολλή αὐταπάρνηση καί μεγάλη ἀγάπη πρός τόν Θεό. Ἡ ἀγάπη αὐτή τόν ὁδηγεῖ σέ μεγάλους ἀγῶνες καί θυσίες, ὥστε νά νεκρωθεῖ μέσα του ὁ νόμος τῆς ἁμαρτίας καί τίποτε νά μήν τόν χωρίζει ἀπό τόν Θεό τῆς ἀγάπης. «Γιά νά καθαρίσουμε τήν καρδιά μας πρέπει νά καταβάλουμε μεγάλες προσπάθειες, νά κάνουμε γενναίους ἀγῶνες. Ἔχουμε ἀνάγκη ἀπό συχνά δάκρυα, ἀδιάλειπτη καρδιακή προσευχή καί ἐγκράτεια. Πρέπει νά μελετᾶμε τόν λόγο τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἐπίσης τά κείμενα καί τούς βίους τῶν ἁγίων. Πάνω ἀπ' ὅλα ὅμως ἔχουμε ἀνάγκη ἀπό διαρκῆ μετάνοια, συχνή Θεία Κοινωνία καί καθημερινό αὐτοέλεγχο»[8].

Ὁ ἀγώνας τῆς κάθαρσης δέν εἶναι αὐτοσκοπός, οὔτε ἔχει μόνο ἀρνητικό χαρακτήρα. Παράλληλα μέ τή διεργασία τῆς κάθαρσης τῶν παθῶν, ὁ ἄνθρωπος ἀναλαμβάνει ἀγώνα κατεξοχήν θετικό, νά ἐνδυθεῖ τόν νέο ἄνθρωπο, ἀρχίζοντας βῆμα βῆμα νά κοσμεῖ τόν οἶκο του μέ τίς δωρεές τοῦ Θεοῦ[9]. «Ἀπεκδυσάμενοι τόν παλαιόν ἄνθρωπον σύν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ καί ἐνδυ-

6. Ματθ. ε΄, 27-28.
7. Βλ. Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου, Περί τοῦ Χριστοῦ ἐντολῶν, *Συγγράμματα*, τ. Α΄, ἔκδ. Ἱερᾶς Βασιλικῆς καί Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Ἁγίου Νεοφύτου, Πάφος 1996, σ. 67-68.
8. Ἁγίου Ἰωάννη Κροστάνδης, *Οἱ Μακαρισμοί. Δέκα ἑρμηνευτικές ὁμιλίες*, ἐπιμ. Πέτρου Μπότση, Ἀθήνα 2005, σ. 112-113.
9. Ἀρχιμ. Ζαχαρία, ὅ.π., σ. 199.

σάμενοι τόν νέον τόν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν, ὅπου οὐκ ἔνι Ἕλλην καί Ἰουδαῖος, περιτομή καί ἀκροβυστία, βάρβαρος, Σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος, ἀλλά τά πάντα καί ἐν πᾶσι Χριστός»[10]. Ὅλες οἱ προσπάθειες καί οἱ ἀσκήσεις μέσα στήν Ἐκκλησία ἔχουν ὡς σκοπό καί τέλος νά πλατυνθεῖ ἡ καρδιά μας, ὥστε νά χωρέσει τόν Θεό. Γι' αὐτό καί ὁ Χριστός, ὅταν μακαρίζει αὐτούς πού εἶναι καθαροί στήν καρδιά, συμπληρώνει: «ὅτι αὐτοί τόν Θεόν ὄψονται» (δηλαδή ὅτι αὐτοί θά δοῦν τόν Θεό). Ἡ μεταμόρφωση τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἐν Χριστῷ ἀλλοίωσή του, ὁδηγεῖ στή θέα τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ, ὅπως συνέβη στό ὄρος Θαβώρ κατά τή Μεταμόρφωση τοῦ Κυρίου καί ὅπως συνέβη στόν βίο πολλῶν ἁγίων, οἱ ὁποῖοι εἶδαν τόν Χριστό ἀπ' αὐτή τή ζωή. «Καθαρθῶμεν τάς αἰσθήσεις», γράφει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός στόν Κανόνα τοῦ Πάσχα, «καί ὀψόμεθα, τῷ ἀπροσίτῳ φωτί τῆς ἀναστάσεως, Χριστόν ἐξαστράπτοντα, καί, Χαίρετε, φάσκοντα, τρανῶς ἀκουσόμεθα, ἐπινίκιον ἄδοντες».

Σημαντικό ρόλο στόν ἀγώνα τῆς κάθαρσης τῆς καρδιᾶς διαδραματίζει ὁ πνευματικός πατέρας. Αὐτός θά στηρίξει τόν πιστό, θά τόν συμβουλεύσει, θά τόν ἐπιτιμήσει, θά τοῦ ὑποδείξει τά λάθη καί τίς ἁμαρτίες, ὅταν αὐτός τά ἀγνοεῖ. Μέσα ἀπό τό μυστήριο τῆς Ἐξομολόγησης ὁ ἄνθρωπος καθαρίζεται καρδιακά, «ἀναβαπτίζεται» μέ τά δάκρυα τῆς μετανοίας καί ἐπανασυνδέεται μέ τόν Θεό. Ἡ Μετάνοια καί ἡ Ἐξομολόγηση τῶν ἁμαρτιῶν μας ἐνώπιον τοῦ ἱερέα ἀποτελεῖ «τήν εἴσοδό μας σ' αὐτή τήν πορεία τῆς προσωπικῆς μας ἀναπτύξεως, τῆς καρδιακῆς μας ἀναπτύξεως, γιά νά βροῦμε τήν καρδιά μας, νά τήν καθαρίσουμε, γιά νά φωτιστεῖ, γιά νά πλατυνθεῖ καί νά χωρέσει μέσα της ὅλο τόν κόσμο καί νά τόν φέρει μπροστά στόν Θεό μέ τή δέηση τῆς μεσιτείας»[11].

Μέσα ἀπό τή συμμετοχή στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας ὁ ἄνθρωπος καθαίρεται καί θεραπεύεται, ἐπιστρέφοντας στήν κατά φύση κατάστα-

---

10. Κολ. 3, 9-11. «Ἀφοῦ βγάλατε ἀπό πάνω σας τόν παλιό ἁμαρτωλό ἑαυτό σας μέ τίς συνήθειές του, τώρα πιά ἔχετε ντυθεῖ τόν καινούριο ἄνθρωπο, πού ἀνανεώνεται συνεχῶς σύμφωνα μέ τήν εἰκόνα τοῦ δημιουργοῦ του, ὥστε μέ τή νέα ζωή του νά φτάσει στήν τέλεια γνώση τοῦ Θεοῦ. Σ' αὐτή τή νέα κατάσταση δέν ὑπάρχουν πιά ἐθνικοί καί Ἰουδαῖοι, περιτμημένοι καί ἀπερίτμητοι, βάρβαροι, Σκύθες, δοῦλοι, ἐλεύθεροι· τοῦ Χριστοῦ εἶναι ὅλα καί ὁ Χριστός τά διέπει ὅλα».

11. Ἀρχιμ. Ζαχαρία Ζάχαρου, «Κατοικητήριο τοῦ Θεοῦ διά τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας», *Παρέμβαση Ἐκκλησιαστική 30 (2015)*, σ. 13.

ση, πού βίωναν καί οἱ πρωτόπλαστοι στόν Παράδεισο. Ὁ νοῦς, σταυρωμένος μέσῳ τῶν εὐαγγελικῶν ἐντολῶν, καταδύεται στήν καρδιά καί ἑνώνεται μ' αὐτήν[12]. Ἔτσι, ἀποκαθίσταται ἡ ἀρχική ἀκεραιότητα τοῦ ἀνθρώπου, ἑνοποιοῦνται οἱ ἐσωτερικές του δυνάμεις (βούληση, θέληση). Τό γεγονός αὐτό τῆς ἕνωσης τοῦ νοῦ μέ τήν καρδιά φανερώνεται πλέον στήν προσευχή, ἡ ὁποία μέ τή συνέργεια τῆς χάριτος γίνεται καρδιακά, γι' αὐτό καί ὀνομάζεται καρδιακή ἤ νοερή προσευχή. Σύμφωνα μέ τήν ἡσυχαστική παράδοση, ἡ καρδιακή προσευχή γίνεται μέ τά λόγια «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱέ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με τόν ἁμαρτωλόν» καί ἡ διαρκής, ἀδιάλειπτη ἐπανάληψή της καλλιεργεῖ μία μόνιμη προσευχητική διάθεση στόν ἀνθρωπο[13]. «Ὅσο ὁ νοῦς παραμένει στήν καρδιά μέ προσευχή μετανοίας, τόσο ἡ χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος αὐξάνει τή φλόγα τῆς ἀγάπης γιά τόν Χριστό φωτίζοντας τόν νοῦ του μέ τή θεωρία τοῦ Προσώπου Του»[14].

Συνοψίζοντας, διαρκής προσανατολισμός τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου καί συνεχές αἴτημα στίς προσευχές του ἀποτελεῖ ἡ καρδιακή καθαρότητα. Ἡ καρδιά γίνεται τό κέντρο τῆς ὕπαρξης τοῦ ἀνθρώπου, φωτίζεται μέ τήν πίστη στόν Χριστό καί τήν καρδιακή προσευχή καί γίνεται κατοικητήριο τοῦ Θεοῦ. Ὅλος ὁ ἄνθρωπος ἁγιάζεται καί γίνεται μάρτυρας τῆς παρουσίας τοῦ σταυρωθέντος καί ἀναστάντος Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Χριστέ το φῶς τό ἀληθινόν,
τό φωτίζον και ἁγιάζον
πάντα ἄνθρωπον
ἐρχόμενον εἰς τόν κόσμον,
σημειωθήτω ἐφ' ἡμᾶς τό φῶς
τοῦ προσώπου σου,
ἵνα ἐν αὐτῷ ὀψώμεθα φῶς
τό ἀπρόσιτον·
καί κατεύθυνον
τά διαβήματα ἡμῶν
πρός ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν σου·
πρεσβείαις τῆς παναχράντου σου
Μητρός καί πάντων σου
τῶν Ἁγίων.
Ἀμήν.

12. Τοῦ ἰδίου, *Ὁ κρυπτός της καρδίας ἄνθρωπος*, ὅ.π., σ. 129.
13. Ὅ.π., σ. 111-112.
14. Ὅ.π., σ. 129-130.

Ἡ ὀλιγάρκεια καί ἡ στέρηση στή ζωή τοῦ Ἀλέξανδρου Παπαδιαμάντη

Χρυσόστομου Μελῆ
Θεολόγου

Ἐν μέσῳ οἰκονομικῆς κρίσης, κατ' ἐπέκταση ἐποχῆς περικοπῶν, περισυλλογῆς, στερήσεων, λιτότητας κ.λπ., ἕνα φωτεινό παράδειγμα ἀπό τό παρελθόν ἔρχεται γιά νά καταθέσει ἀτόφια τό δικό του βίωμα στή δική μας παροῦσα βιοτή. Πράγματι, μελετώντας κανείς τόν κύρ Ἀλέξανδρο Παπαδιαμάντη διαπιστώνει ὅτι ἤδη ἀπό τήν παιδική του ἡλικία ἡ ἔνδεια καί οἱ ἀσθένειες δέν τόν ἄφησαν σχεδόν ποτέ[1]. «Τῆς πτωχείας τό ἔνδυμα ἐκόσμει πάντοτε τό τίμιον πρόσωπόν του»[2]. Ζητοῦσε γιά τά ἀπαραίτητα, πότε ἀπό τόν πατέρα του καί πότε ἀπό τούς φίλους του, ἀργότερα. Πάντοτε σχεδόν ἦταν χρεωμένος καί πάντοτε στερημένος, «ἦταν ὡς ἄρχων καί ὡς πλούσιος ἀναμέσον τῶν πτωχῶν, εἰς τούς ὁποίους ἔδιδε καί τόν ἔσχατον ὀβολόν του»[3]. Ἡ φτώχεια, λοιπόν, τοῦ Παπαδιαμάντη δέν εἶναι κακοτυχιά τῆς ζωῆς του, ἀλλά καρπός ὠριμότητας[4], γι' αὐτό πολύ χαρακτηριστικά ὁ Κωστής Παλαμᾶς τόν ἀποκαλεῖ ὡς τόν «μεγάλο ζωγράφο τῶν ταπεινῶν»[5].

Ὑπάρχει ἕνα περιστατικό στή

1. Ἡ ζωή του χαρακτηρίζεται συχνά ἀπό πόνο, ὁ ὁποῖος κατά τήν ἡσυχαστική παράδοση θεραπεύει τήν καρδιά, μέ βαθύτατη αὐτομεμψία καί μάλιστα εἶχε τήν τόλμη καί νά τήν γράφει.

2. Πρβλ. Π. Β. Πάσχου, *Παπαδιαμάντης μνήμη δικαίου μετ' ἐγκωμίων* (Ἀθήνα: Ἁρμός 1991), σ. 47.

3. Πρβλ. Π. Β. Πάσχου, ὅ.π., σ. 47.

4. Πρβλ. Κωστή Μπαστιᾶ, *Ὁ Παπαδιαμάντης* (Ἀθήνα: Ἐκδοτική Ἀθηνῶν 1962), σ. 109.

5. Πρβλ. Κωστή Παλαμᾶ, «Ὁ Παπαδιαμάντης», *Ἀκρόπολις*, 4 Ἰαν.1911.

ζωή του τό ὁποῖο φωτίζει σημαντικά αὐτή τήν πτυχή τῆς ζωῆς του. Τό ἱστορεῖ ὁ Δημ. Κακλαμάνος[6]. Μία μέρα κάλεσε τόν Παπαδιαμάντη καί τοῦ πρότεινε μία μόνιμη συνεργασία μεταφραστική κι ἐπώνυμη καί τοῦ πρόσφερε μηνιαία ἀντιμισθία δραχμές ἑκατόν πενήντα. Ὁ Παπαδιαμάντης δέν ἀποκρίθηκε ἄν ἀποδέχεται, ἤ ὄχι, ἀλλά ἔμεινε γιά λίγο σιωπηλός καί συλλογισμένος. Ὁ Κακλαμάνος παρεξηγώντας τή σιωπή τοῦ Παπαδιαμάντη καί νομίζοντας πώς τό ποσό πού πρότεινε φάνηκε λίγο τοῦ Παπαδιαμάντη, πῆγε νά διορθώσει τό νομιζόμενο λάθος καί εἶπε τοῦ Παπαδιαμάντη πώς ἄν ἔκρινε λίγο τό ποσό μποροῦνε νά τό διορθώσουνε. Ὁ Παπαδιαμάντης ἄφησε τότε τή σιωπή του καί πληροφόρησε τόν Κακλαμάνο πώς ὁ δισταγμός του δέν εἶχε γι' ἀφορμή τό μικρό τοῦ ποσοῦ, ἀλλά τό ἀντίθετο. Φοβόταν πώς ἡ ἀντιμισθία πού τοῦ πρόσφερε ὁ Κακλαμάνος ἦταν μεγαλύτερη ἀπό τή δουλειά πού τοῦ ζητοῦσε καί πού ὁ Παπαδιαμάντης ἀποτιμοῦσε πολύ πιό χαμηλά ἀπ' τό ποσό πού τοῦ προσφέρθηκε[7].

Πάντως, ὅταν ἔπαιρνε τόν μισθό του, πλήρωνε τά χρέη του στήν ταβέρνα τοῦ Κεχριμάνη, (ὅπου ἔτρωγε εἴκοσι ἑφτά ὁλόκληρα χρόνια) ἔδινε στό νοίκι, ἔστελνε στή Σκίαθο. Τό 1907 γράφει πρός τίς ἀδελφές του: «Χριστός Ἀνέστη- Ἀδελφαί μου, χαίρετε. Σᾶς στέλνω σήμερον δι' ἐπιταγῆς δραχμάς 50. Περιμένω τήν ἐπάνοδον τοῦ φίλου μου Βλαχογιάννη ἐκ τῆς Ἀγγλίας, εἰς δύο μήνας, γιά νά γίνει ἡ τύπωση τῶν ἔργων μου. Ἐλπίζω, ἄν ζήσω, νά διαχειμάσω εἰς Σκιάθον. Ἀσπρόρρουχα ἔχω πάμπολλα καί μή τυχόν φροντίσητε. (Ὁμοίως καί ροῦχα ἐξωτερικά, ἔχω τρία παλτά, 3 σακκάκια, 4 γιλέκα, 4 παντελόνια = Φωτίζει ὁ Θεός τούς φίλους μου). Σᾶς ἀσπάζομαι. Ὁ ἀδελφός σας»[8].

Ἐπίσης θά μοιράσει στούς φτωχούς. Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ζοῦσε ἀπό τίς ἐλεημοσύνες, ὄχι σπάνια, δέν φειδόταν νά ἀνοίγει τό χέρι καί τήν καρδιά του καί νά δίνει, χωρίς ὑπολογισμό, χωρίς σκέψη τῆς αὐριανῆς μέρας. Κι ἔτσι θά μείνει, ὅπως πρίν, ἀπένταρος, στενοχωρημένος, χωρίς νά μπορέσει νά πάρει ἕνα μαντίλι, ἕνα

6. Ὁ Δημ. Κακλαμάνος τότε διηύθυνε τή σύνταξη στήν ἐφημερίδα «Ἑσπερινόν Νέον Ἄστυ», πρίν ἀκόμα γίνει πρέσβυς στό Λονδίνο.

7. Πρβλ. Κωστή Μπαστιᾶ, ὅ.π., σ. 110.

8. Βλ. Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη, *Ἀλληλογραφία*, ἐπιμ. Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλου (Ἀθήνα: Δόμος 1992), σ. 164.

Παπαδιαμάντη στήν «Ἐφημερίδα» τοῦ Κορομηλᾶ, ἀναφέρει: «Στό γράψιμο, στό ψάλσιμο καί στό πιοτό. Σ' αὐτά τά τρία εἶχε ἀφιερώσει τήν ἄθλια ζωή του ὁ λιγόλογος ἄνθρωπος, ὁ διπλωμένος στό λιγδιασμένο παλτό του, πού τό κρατοῦσε πάντα μέ τ' ἀριστερό του χέρι σφιχτά στό στῆθος, σά νά μήν εἶχε κουμπιά καί περπατοῦσε πάντα σιωπηλός, σά νά φοβότανε καί σάν νά ντρεπότανε»[11]. Δέν εἶναι ὅμως μόνο τό ντύσιμό του πού, ὅπως ἀναφέραμε, θά μποροῦσε νά ἀναχθεῖ καί σέ ἄλλους ἀκόμη λόγους. Ἡ Ἕλλη Ἀλεξίου, στό σύντομο κείμενο πού μόλις μνημονεύσαμε, συνεχίζει: «Ὕστερα θυμᾶμαι τά γράμματα τοῦ σπιτιοῦ του. Τούς λέει τίς οἰκονομικές του στενοχώριες. Τούς ἀναφέρει ἕνα-ἕνα τά μικροπουκάμισο, νά κάνει μία φορεσιά ροῦχα, πού τόσο εἶχε ἀνάγκη. Τό ντύσιμό του καί μόνο πρόδιδε αὐτήν ἀκριβῶς τή φτώχεια[9]. Ἔτσι ἡ εἰκόνα του, ὅπως τήν εἶχε μεταφέρει στήν Ἕλλη Ἀλεξίου ὁ κοινός τους φίλος, ὁ ποιητής Μιλτιάδης Μαλακάσης, περιέχει αὐτά τά στοιχεῖα τῆς φτώχειας: «Μαζεμένος, λιγομίλητος, κλεισμένος στόν ἑαυτό του, μέ τήν παλιωμένη του φορεσιά καί τό τριμμένο του πουκάμισο δεμένο μπρός μ' ἕνα σπαγκάκι»[10].

Γιά τό ἴδιο θέμα ὁ ποιητής Λάμπρος Ἀστέρης, συνεργάτης τοῦ

9. Ἀπό τή στιγμή πού γράφτηκε στό Πανεπιστήμιο ἄρχισε νά δημοσιογραφεῖ καί νά κάνει μεταφράσεις ἀπό τά Γαλλικά καί Ἀγγλικά, πού εἶχε μάθει σέ βάθος καί τά ὁποία λίγοι τά γνώριζαν τόσο καλά στήν ἐποχή του. Οἱ ἀπολαβές του ὅμως ἦταν πενιχρές καί ἀναγκαζόταν νά ζεῖ σέ φτωχικά δωμάτια, ὄντας πάντα ὀλιγαρκής καί λιτοδίαιτος. Ἡ θέση του καλυτέρεψε κάπως, ὅταν γνωρίστηκε μέ τόν ἀλησμόνητο καί προοδευτικό δημοσιογράφο Βλάση Γαβριηλίδη, ὁ ὁποῖος ἵδρυσε τήν περίφημη γιά τήν ἐποχή της ἐφημερίδα «Ἀκρόπολη». Ὡστόσο ἡ ποιότητα ζωῆς του γιά ἐκείνη τήν ἐποχή δέν ἄλλαξε.

10. Πρβλ. Ἕλλη Ἀλεξίου, «Σύντομες Κρίσεις», *Νέα Ἑστία 355*, (Χριστούγεννα 1941), σ. 143.

11. Πρβλ. Λάμπρος Ἀστέρης, «Σύντομες Κρίσεις», *Νέα Ἑστία 355*, (Χριστούγεννα 1941), σ. 145.

έξοδά του, τόσο ἀσήμαντα καί τιποτένια, πού σαστίζει κανείς, καί τέλος τούς παρακαλεῖ γιά κάτι μικροποσά... Ζοῦσε δηλαδή πολυβασανισμένος, στερημένος ἀπ' ὅλα. Τό δίχως ἄλλο, ὅσο γνώρισε αὐτός τήν ἀνέχεια, πολύ λίγοι θά τήν ἔχουν γνωρίσει»[12].

Καί ἡ Ἕλλη Ἀλεξίου δέν ἔχει ἄδικο. Ἡ εἰκόνα πού τῆς εἶχε μεταφέρει ὁ Μαλακάσης ἦταν ἀκριβῶς ἡ πραγματική. Στή συλλογή τῶν ἐπιστολῶν, πού εὐτυχῶς ἔχουν διασωθεῖ, εἶναι δύσκολο νά βρεθεῖ ἐπιστολή στήν ὁποία νά μή γίνεται (δραματική πολλές φορές) ἀναφορά στά οἰκονομικά καί ἔκκληση γιά τήν ἀποστολή χρημάτων. Ἄν προσέξει κανείς τά πρῶτα του γράμματα πρός τόν πατέρα του θά βρεῖ πολλές περικοπές καί φράσεις οἱ ὁποῖες μπορεῖ νά ὁδηγήσουνε σέ λανθασμένα συμπεράσματα. Νά κάνουνε μερικούς νά λογαριάσουνε τόν Παπαδιαμάντη ἀλύτρωτο ἀπ' τή γοητεία τοῦ πλούτου. Λίγο ὅμως προσεχτικό διάβασμα, κι ἕνα σωστό ἀντίκρισμα τῆς ζωῆς καί τοῦ ἔργου του, εἶναι ἀρκετά γιά νά διαλύσουνε παρόμοιες πλάνες. Ὁ Παπαδιαμάντης ἀπ' τά παιδικά κιόλας χρόνια του μονάχα δυσκολίες γνώρισε.

Καταλαμβάνεσαι ὄντως ἀπό κατάθλιψη νά μελετᾶς τήν ἀλληλογραφία τοῦ Παπαδιαμάντη μέ τόν πατέρα του. Ἕνας συνεχής λογαριασμός: πρόσθεσε, ἀφαίρεσε, πλήρωσε, δῶσε. «Καί κάτι μικροποσά νά πιάνεται ἡ καρδιά σου», ὅπως ἐπισημαίνει καί ἡ Ἕλλη Ἀλεξίου. Ἀκόμη γίνεται ἀναφορά γιά ἀποστολή ἔνθεν κι ἔνθεν εἰδῶν ἐνδυμασίας (τσουράπια, κάλτσες, παπούτσια ἤ «ἐσώβρακα τῆς κόλας»)[13] ἤ διατροφῆς (κυρίως ἐλιές καί χταπόδια ξηρά) ἀπό Σκιάθο πρός Ἀθήνα[14] καί - πολύ σπανιότερα- κάποιο ὕφασμα ἤ κανένα καπελάκι γιά τόν Γιῶργο ἀπό Ἀθήνα πρός Σκιάθο. Μ' αὐτά καί τά μικρά νέα τῶν ἀνθρώπων τῆς καθημερινότητας καλύπτονται οἱ ἐπιστολές μιᾶς ζωῆς. Καί ἡ ἴδια κατάσταση θά συνεχιστεῖ ἀργότερα, μέ ἀντίστροφη πορεία. Γιατί ὁ πατέρας εἶναι πλέον μεγάλος

12. Πρβλ. Ἕλλη Ἀλεξίου, ὅ.π., σ. 143.

13. Βλ. Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, *Ἀλληλογραφία*, σ. 146, ἀρ. ἐπιστ. 181.

14. Φτάνει κάποιος νά διαβάσει μόνο καί μόνο τίς ἀκόλουθες ἐπιστολές θά καταλάβει τοῦ λόγου τό ἀληθές. Βλ. Ἀλέξανδρου Παπαδιαμάντη, *Ἀλληλογραφία*, σ. 14, ἀρ. ἐπιστ. 2 / σ. 14, ἀρ. ἐπ. 3 / σ. 15, ἀρ. ἐπ. 5 / σ. 17, ἀρ. ἐπ. 8 / σ. 20, ἀρ. ἐπ. 11.

καί ἔχει ἀνάγκη οἰκονομικῆς βοήθειας ἀπό τόν γιό[15].

Ἡ πορεία βλέπουμε νά εἶναι ἀντίστροφη, τό μοτίβο τό ἴδιο. Κι ἀργότερα τά πράγματα θά γίνουν ἀκόμη πιό δύσκολα, γιατί κάποια στιγμή ὁ πατέρας θά φύγει, θά μείνει ἡ μητέρα μέ τίς τρεῖς ἀνύπαντρες ἀδελφές, χωρίς κανένα ἄλλο στήριγμα παρά μόνο τόν Ἀλέξανδρο. Ἀργότερα μάλιστα θά πεθάνει κι ὁ Γιῶργος καί θά ἀφήσει γυναίκα καί παιδιά, πού ζητοῦν προστασία: «Σάν νά 'χαν ποτέ τελειωμό τά πάθια κ' οἱ καημοί τοῦ κόσμου»[16]. Ὡστόσο, μία δική του προσωπική μαρτυρία λειτουργεῖ συμπληρωματικά καί καίρια. Γιά νά δικαιολογήσει κάποτε τόν ἑαυτό του πού ἔπινε κανένα κρασάκι παραπάνω καί μάλιστα ἐν καιρῷ νηστείας, ἔλεγε: «Μή βλέπεις τόν Μωραϊτίδη. Νηστεύει μέν, μά τρώει μαῦρο χαβιάρι καί χουρμάδες τοῦ κουτιοῦ. Ἐγώ ὅμως πού τρώω στοῦ Καχριμάνη ρύζι νερόβραστο, πῶς θέλεις νά βαστάξω, ἄν δέν πιῶ καί μισῆ ὀκαδίτσα;»[17].

Μέσα ἀπό μαρτυρίες[18] παρουσιάζεται νά ἐργάζεται μόνος σέ ἕνα δωμάτιο. Ἦταν πάντοτε κακοντυμένος, ὄχι τόσο ἀπό φτώχεια, ὅσο ἀπό ἀδιαφορία περί τῆς ἐνδυματολογίας. Ἕνα καπέλο τῆς κακῆς ὥρας. Πουκάμισο σάν νυχτικό. Λαιμοδέτη, ἄλλοτε φοροῦσε καί ἄλλοτε ὄχι. Παντελόνι

15. Ὅ.π.

16. Βλ. Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, *Ἅπαντα*, «Τό μοιρολόι τῆς φώκιας», τόμ. Δ΄, σ. 300, 16-17.

17. Γ. Βαλέτα, «Μία σελίδα τοῦ Μωραϊτίδη γιά τόν Παπαδιαμάντη», στή *Νέα Ἑστία 355*, ἀφιέρωμα στόν Παπαδιαμάντη, (Χριστούγεννα, 1941) σ. 96.

18. Νίκου Α. Βέη, «Ἡ πρώτη μου συνάντησις μέ τόν Ἀλέξανδρον Παπαδιαμάντην», *Φοιτητικόν Ἡμερολόγιον*, Ἀθῆναι 1927· Πρβλ Στάμ – Στάμ, «Πῶς τόν πρωτογνώρισα», ἐφημ. Ἀθηναϊκά Νέα, 27.8.1943. Πρβλ. Παῦλος Νιρβάνας, «Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης», *Νέα Ἑστία 163* (1933), σ. 22-24 κ.ἄ.

μέ ξέφτια, γόνατα καί χρώματος ἀκαθορίστου. Παπούτσια σάν ἀρβύλες. Καί γιά νά κρύψει ὅλο αὐτό τό χάλι, φοροῦσε ἀπό πάνω ἕνα μαῦρο χοντρό παλτό, πού εἶχε ὅλα τά χρώματα τῆς ἴριδος, φόδρες σχισμένες, λεκέδες, τρύπες, μπαλώματα, ξέφτια στά μανίκια, τσέπες ξεχαρβαλωμένες σάν σακοῦλες, ζαρωματιές. Τά γένια του τσαλακωμένα καί τά μαλλιά του ἦταν ἀχτένιστα πάντοτε. Τά μάτια του εἶχαν μίαν ἔκφραση ἀλλόκοτη. Ποτέ του δέν σέ κοίταζε ἴσια. Τό βλέμμα του σκοτεινό καί κουρασμένο, ἔπεφτε δίπλα σάν νά κοίταζε τόν ὦμο σου. Ἡ φωνή του ἦταν βραχνή, ἀδύνατη, χωρίς κανένα χρῶμα. Τό γέλιο του ἦταν ἄγνωστο. Βαρύς, μονοκόμματος, σκυθρωπός. «Πίσω ὅμως ἀπό ὅλο αὐτό τό ἀποκρουστικό ἐξωτερικό, ἔκρυβε μία ψυχή ἁγνή, μία ψυχή μικροῦ παιδιοῦ»[19].

Ἀκόμα καί ἀργότερα ὅταν ἦταν καθιερωμένος καί ἀνεγνωρισμένος, ὁ Παπαδιαμάντης, δέν ἔπαψε νά εἶναι φτωχός καί νά κάθεται σέ ἕνα ἄθλιο δωμάτιο τῆς ὁδοῦ Σαρρῆ, ὅπου τό μοναδικό ἔπιπλό του ἦταν ἕνα σεντούκι. Μάλιστα, μία φορά, ὅπως μαρτυρεῖ ὁ ἀνιψιός του, μερικοί νεαροί τῆς ἐποχῆς, ἐπίδοξοι κλέπτες, θέλησαν ἕνα βράδυ νά ἀρχίσουν τίς «ἐπιχειρήσεις» ἀπό τό δωμάτιό του. Ἴσως νά νόμιζαν ὅτι ἔκρυβε χρήματα. Μπῆκαν μέσα, ἄναψαν ἕνα κερί κι ἐπεδόθηκαν στό ψάξιμο τοῦ σεντουκιοῦ. Ἀνακάτεψαν τά χαρτιά τοῦ Παπαδιαμάντη, δέν ἔβρισκαν τίποτε κι ἄρχισαν νά βρίζουν: «Βρέ τόν παλιόγερο, τίποτε δέν ἔχει μέσα». Ὁ Παπαδιαμάντης ὅμως πού ἔκανε πώς λαγοκοιμότανε στό κρεβάτι του, ὅταν τούς εἶδε πώς ἑτοιμαζόντουσαν νά φύγουν ἄπρακτοι τούς εἶπε: «Ἐγώ, παιδιά μου, δέν βρίσκω τήν ἡμέρα τίποτα, θά βρεῖτε ἐσεῖς τή νύχτα μέ τό... κερί»[20].

Τελικά, τό νά γεννηθεῖ ἕνας ἄνθρωπος φτωχός δέ σημαίνει τίποτα. Τό ἴδιο καί ἡ φτώχεια του δέν φανερώνει σπουδαία πράγματα, ἄν δέν ξεκαθαρίσουμε τήν πνευματική του στάση ἀπέναντι σ' αὐτή τήν κατάσταση πού ὀνομάζουμε πενία. Κι ἄλλοι γεννηθήκανε, ζήσανε καί πεθάνανε φτω-

19. Πρβλ. Δημήτρη Φερούση, *Ὁ Παπακαλόγερος Νικόλας Πλανᾶς*, (Ἀθήνα: Ἀστήρ 2007), σ. 149.

20. Πρβλ. Κυρ. Καζάκου, «Ὁ ἀνεψιός τοῦ Ἀλεξ. Παπαδιαμάντη ὁμιλεῖ διά τόν διάσημον θεῖον του», ἐφ. Ἀνεξάρτητος Τύπος, 13 Ἰανουαρίου 1961.

21. Πρβλ. Κωστή Μπαστιᾶ, ὅ.π., σ. 104.

χοί. Καί τραγουδήσανε τούς φτωχούς, χωρίς νά μοιάζουνε τοῦ Παπαδιαμάντη. Ἡ πνευματική τους στάση ἦταν ριζικά ἀντίθετη πρός τή φτώχεια τους. Ἤτανε φτωχοί, ἀλλά ζήσανε καί πεθάνανε μέ τόν καημό καί τή λαχτάρα τοῦ πλούτου. Κι αὐτός ὁ καημός ἔχει σημασία, γιατί τοῦτος καθορίζει τήν πνευματική τους ἀντίδραση στήν ἐξωτερική πραγματικότητα τῆς ζωῆς. Πολύ ἁπλά ὁ ἄνθρωπος πού ζεῖ μέ τόν καημό τοῦ πλούτου, δέν ξεχωρίζει σέ τίποτα ἀπό τόν φιλάργυρο.

Ὁ Παπαδιαμάντης ὅμως δέν πέθανε μέ τόν καημό τοῦ πλούτου. Πέθανε ψέλνοντας, τό ὁποῖο σημαίνει δοξολογώντας. Αὐτό φανερώνει πώς εὐχαριστοῦσε τόν Πλάστη του γιά ὅσα τοῦ εἶχε χαρίσει. Τόν εὐχαριστοῦσε πού τόν ἀξίωσε νά γεννηθεῖ φτωχός, νά ζήσει φτωχός καί νά πεθάνει φτωχός. Ὁ Παπαδιαμάντης ἀγαποῦσε τή φτώχεια, ὄχι ἀπό συνήθεια, ἤ κάνοντας φιλοτιμία τήν ἀνάγκη, ἀλλά γιατί πίστευε πώς τό ἀντίθετο τῆς φτώχειας, ὁ πλοῦτος, εἶναι ἡ ἁμαρτία[21]. Μέ ὅλα αὐτά τά περιστατικά ἀπό τή ζωή του, μαθαίνουμε ἕνα βασικό γνώρισμα τοῦ Παπαδιαμάντη: Χαιρότανε τή φτώχεια, τή λογάριαζε εὐλογία Θεοῦ καί ποτέ του δέ λαχτάρισε τόν πλοῦτο, οὔτε πεθύμησε τ' ἀγαθά τοῦ πλησίον του, οὔτε νοιάστηκε ποτέ γι' αὐτά. Ὅπως φαίνεται, ὁ Παπαδιαμάντης εἶχε περισσότερο βαθιά τή συνείδηση τῆς συζυγίας Χριστοῦ καί φτώχειας.

Σελίδες ἀπό τήν ἱστορία τῆς ἐν Κύπρῳ Ἐκκλησίας

Ἐκκλησιαστικές μορφές τοῦ 4ου - 9ου αἰῶνα στήν Κύπρο

Χρίστου Χατζημιχαήλ
Θεολόγου – Δρος Φαρμακευτικῆς

Μέρος ΙΒ΄

Ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος ὁ Πεντασχοινίτης

Κατά τούς χρόνους πού ἔγινε ἡ μετοικεσία τῶν Κυπρίων στήν Νέα Ἰουστινιανούπολη καί τή σύγκληση τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου (691-692 μ.Χ.) ὁ Ὅσιος Ἀναστάσιος ὁ Σιναΐτης, Κύπριος τῇ καταγωγῇ ἀπό τήν Ἀμαθούντα, διέσωσε σέ ἕνα ἀπό τά συγγράμματά του («Διήγησις» ἤ «Ψυχωφελῆ καί στηρικτικά διηγήματα») μία πολύ σημαντική ἀναφορά γιά ἕναν Ἅγιο τῆς Κύπρου πού ἔζησε κατά τό πρῶτο ἥμισυ τοῦ 7ου μ.Χ. αἰώνα. Πρόκειται γιά τόν Ἅγιο Ἀθανάσιο τόν Πεντασχοινίτη. Ἡ ἐν λόγῳ ἀναφορά (ἡ ὁποία ἐντοπίστηκε στόν χειρόγραφο κώδικα τοῦ 10ου – 11ου μ.Χ. αἰώνα Vaticanus Graecus 2592), μαζί μέ τήν ἁγιογράφηση τοῦ Ἁγίου σέ διάφορα σημεῖα τῆς Κύπρου, καθώς καί τήν πρόσφατη σχετικά ἀνασκαφή καί εὕρεση τοῦ τάφου τοῦ Ἁγίου, μαρτυροῦν τή μεγάλη τιμή πού ἀποδιδόταν παγκυπρίως στόν Ἅγιο Ἀθανάσιο τόν Πεντασχοινίτη.

Ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος ἔζησε στό χωριό Πεντάσχοινο, κατά πᾶσα πιθανότητα μεταξύ τοῦ 620 καί 640 μ.Χ. Κοιμήθηκε σέ νεαρή ἡλικία (περίπου 20 ἐτῶν) ἀλλά κατά τό διάστημα τοῦ σύντομου ἐπίγειου βίου του κατάφερε μέ τή

χάρη τοῦ Θεοῦ νά καταστήσει τόν ἑαυτό του ἀληθινό Χριστιανό ἐφαρμόζοντας πλήρως τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ. Ἀγάπησε πραγματικά τόν Κύριο καί τόν πλησίον του καί μέ τή θερμή πίστη του ἔφθασε σέ ὕψη χριστιανικῆς ἀρετῆς.

Τό χωριό Πεντάσχοινο βρισκόταν νότια τοῦ χωριοῦ Ἅγιος Θεόδωρος τῆς ἐπαρχίας Λάρνακας καί σήμερα εἶναι πλέον ἐγκαταλελειμμένο. Ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος γεννήθηκε, μεγάλωσε, κοιμήθηκε καί ἐτάφη στό χωριό αὐτό, γι' αὐτό καί ἔλαβε τήν ἐπωνυμία Πεντασχοινίτης. Τά πρῶτα χριστιανικά βιώματα τά ἔλαβε παιδιόθεν ἀπό τήν οἰκογένειά του. Σέ μικρή ἡλικία ἔχασε τή μητέρα του καί ὁ πατέρας του νυμφεύθηκε ξανά. Ὁ πατέρας τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου μεγάλωσε τόν υἱό τοῦ ἐν παιδείᾳ καί νουθεσίᾳ Κυρίου. Χαρακτηριστικό περιστατικό, ἐνδεικτικό της φιλανθρωπίας καί φιλευσπλαχνίας τοῦ Ἁγίου, εἶναι ὁ θαυμαστός πολλαπλασιασμός τοῦ ἐλαίου, τοῦ οἴνου καί τοῦ σιταριοῦ στίς ἀποθῆκες τοῦ πατρικοῦ του σπιτιοῦ. Ὁ Ἅγιος εἶχε κάνει γενναιόδωρες φιλανθρωπίες καί καταγγέλθηκε στόν πατέρα του ἀπό πρόσωπο τοῦ στενοῦ του οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος ὅτι σκορπίζει τά ἀγαθά τους. Ὅταν ὁ πατέρας του ζήτησε τόν λόγο ἀπό τόν Ἅγιο Ἀθανάσιο, μετέβησαν στίς ἀποθῆκες καί διαπίστωσαν ὅτι τά ἀγαθά τους ὄχι μόνο δέν ἐλαττώθηκαν ἀλλά αὐξήθηκαν. Ἡ ἐλεημοσύνη πού ἔκανε ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος ἦταν δεδομένη καί σύμφωνη μέ τόν θεοφιλῆ βίο του.

Ὁ Ἅγιος μετά τήν κοίμησή του φανερώθηκε ποικιλοτρόπως καί θαυματούργησε σέ διάφορες περιπτώσεις. Ἐντυπωσιακή εἶναι ἡ φανέρωσή του στούς ναῦτες ἑνός πλοίου πού περνοῦσε ἀπό τήν περιοχή καί κινδύνευε νά καταποντιστεῖ λόγῳ θαλασσοταραχῆς. Ὁ Ἅγιος φανερώθηκε στό πλήρωμα, ἀνέλαβε τό πηδάλιο τοῦ πλοίου καί τό διέσωσε. Ὅταν οἱ ναῦτες τόν ρώτησαν ποιός εἶναι ἀπάντησε ὅτι εἶναι, ὁ Ἀθανάσιος ἀπό τό Πεντάσχοινο καί ἀμέσως ἐξαφανίστηκε. Τό πλοῖο κατέπλευσε κοντά στό Πεντάσχοινο καί τό πλήρωμα ἀποβιβάστηκε πρός ἀναζήτηση τοῦ Ἁγίου πού τούς διέσωσε. Καθ' ὁδόν βρῆκαν τόν πατέρα τοῦ Ἁγίου καί τόν ρώτησαν ποῦ εἶναι ὁ ναός τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ὥστε νά τόν εὐχαριστήσουν. Ὁ πατέρας τοῦ Ἁγίου, τούς εἶπε ὅτι δέν ὑπάρχει τέτοιος ναός στό χωριό καί ἀπό τή συνομιλία καί τίς περιγραφές

τῶν ναυτῶν κατάλαβε ὅτι ἐπρόκειτο γιά τόν γιό του. Μετέβησαν τότε ὅλοι μαζί στό κοιμητήριο καί ἐκεῖ συνέβηκε ἄλλο θαυμαστό γεγονός. Ὁ πατέρας ρώτησε τόν γιό του ἐάν ἦταν αὐτός πού ἔσωσε τό πλοῖο καί ἀκούστηκε φωνή ἀπό τόν τάφο τοῦ Ἁγίου νά λέει: «Ναι, πατέρα, ὁ Κύριος μέ ἀπέστειλε σέ αὐτούς γιά νά μήν πάθουν κακό στήν περιοχή μας». Τότε ὁ πατέρας του, τοῦ εἶπε: «Κοιμήσου πάλι παιδί μου μέχρι νά σέ ἀναστήσει ὁ Χριστός». Καί ἔτσι ἔγινε πρός δόξαν τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ.

Οἱ πιστοί σύντομα ἀνοικοδόμησαν ναό πάνω στόν τάφο τοῦ Ἁγίου καί ἡ τιμή πρός τόν Ἅγιο ἄρχισε νά διαδίδεται σέ ὅλο τό νησί. Πλῆθος θαυμάτων ἐπιτελοῦνταν μέ τίς πρεσβεῖες τοῦ Ἁγίου ὥστε ὁ Χρονογράφος Λεόντιος Μαχαιρᾶς ἔγραφε τό 1458 μ.Χ. ὅτι ὁ «Ἅγιος Ἀθανάσιος ὁ Πεντασχοινίτης ἀπό τό Πεντάσχοινο καί βρύει ἰάματα». Ὁ Ὅσιος Ἀναστάσιος ὁ Σιναΐτης σημειώνει στό μνημονευθέν ἔργο του ὅτι τόν τάφο τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Πεντασχοινίτου ἐπισκέφθηκε καί προσκύνησε ὁ Μητροπολίτης Δαμασκοῦ (ὑπολογίζεται αὐτό νά ἔγινε μεταξύ τῶν ἐτῶν 670-680 μ.Χ.), ὁ ὁποῖος, ὁπωσδήποτε, θά εἶχε τήν εὐκαιρία νά ἀκούσει διά ζώσης ἀπό τούς ἡλικιωμένους κατοίκους τοῦ χωριοῦ μαρτυρίες γιά τόν Ἅγιο, ἀφοῦ αὐτοί θά εἶχαν προλάβει νά τόν γνωρίσουν πρίν ἀπό τήν κοίμησή του.

Τοιχογραφίες πού ἀπεικονίζουν τόν Ἅγιο Ἀθανάσιο τόν Πεντασχοινίτη ἐντοπίστηκαν στούς ἀκόλουθους ναούς: Στήν Ἱερά Μονή Παναγίας Ἀμασγοῦς (12ος μ.Χ. αἰώνας), στόν Ἱερό Ναό Μεταμορφώσεως στή Σωτήρα Ἀμμοχώστου (13ος μ.Χ. αἰώνας), στόν Ἱερό Ναό Ἁγίου Γεωργίου Ἑλλήνων στήν Παλαιά Ἀμμόχωστο (15ος - 16ος μ.Χ. αἰώνας), στόν Ἱερό Ναό Ἁγίου Μάμα Λουβαρᾶ (1495 μ.Χ. ἀπό τόν ἁγιογράφο Φίλιππο Γούλ), στόν Ἱερό Ναό Ἁγίας Μαρίνας Ψεματισμένου (15ος μ.Χ. αἰώνας), στόν Ἱερό Ναό Ἁγίου Σωζομένου Γαλάτας (1513 μ.Χ.), στόν Ἱερό Ναό Μεταμορφώσεως Παλαιχωρίου (περί τό 1520 μ.Χ.), στήν Ἱερά Μονή τοῦ Χριστοῦ Ἀντιφωνητῆ στήν Καλογραία (12ος μ.Χ. αἰώνας) καί στόν Ἱερό Ναό Ἁγίου Νικολάου Γαλαταριᾶς (1520 μ.Χ.). Ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος ὁ Πεντασχοινίτης συνήθως ἁγιογραφεῖται ὡς διάκονος (ἄν καί δέν φαίνεται ὅτι εἶχε χειροτονηθεῖ), δηλωτικό τοῦ νεαροῦ τῆς ἡλικίας του καί τῆς διακονίας του (προσφορᾶς) πρός τόν

πλησίον ἀλλά καί πρός τόν Θεό. Δέν ἀποκλείεται νά εἶχε χειροθετηθεῖ ὡς Ἀναγνώστης ἤ Ὑποδιάκονος. Σέ ἄλλες περιπτώσεις μπορεῖ νά εἰκονίζεται ὡς λαϊκός, νέος καί ἀγένειος μέ σταυρό στό ἕνα χέρι καί ποιμενική ράβδο στό ἄλλο.

Ὁ ναός τοῦ Ἁγίου καταστράφηκε «ἐκ βάθρων» (χωρίς νά μπορέσει νά ἀνοικοδομηθεῖ πλήρως ξανά) στίς 24 Ἀπριλίου τοῦ 1491 λόγῳ ἰσχυροῦ σεισμοῦ, ἐνῶ τό ἴδιο τό χωριό Πεντάσχοινο ἐγκαταλείφθηκε μᾶλλον τόν 17ο – 18ο μ.Χ. αἰώνα. Ἡ μνήμη τοῦ Ἁγίου ἀτόνησε καί διαχρονικά περιέπεσε στή λήθη. Τήν τελευταία δεκαετία (ἀπό τίς 17/11/2004 καί ἐντεῦθεν) μέ συντονισμένες ἐνέργειες ἐπιτεύχθηκε ἡ ἀρχαιολογική ἀνασκαφή καί εὕρεση (ὑπό τοῦ Δρος Γ. Φιλοθέου τοῦ Τμήματος Ἀρχαιοτήτων Κύπρου) τοῦ ὑπόγειου τάφου καί τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου. Στήν προσπάθεια αὐτή συνέβαλε ἡ Μητρόπολη Κιτίου, ἡ Ἱερά Μονή Σταυροβουνίου καθώς καί ἡ πλησιόχωρη κοινότητα τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου. Ἀπό τήν ἀνασκαφή προέκυψαν ἐνδιαφέρουσες πληροφορίες.

Ὁ τρίκλιτος ναός τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου ἀνοικοδομήθηκε περί τά τέλη τοῦ 8ου καί τίς ἀρχές τοῦ 9ου μ.Χ. αἰώνα καί εἶχε διαστάσεις 17x11 μέτρα. Ἦταν κατάγραφος ἐσωτερικά καί εἶχε μαρμάρινο τέμπλο. Οἱ ἐξωτερικοί τοῖχοι τοῦ ναοῦ παραπέμπουν στίς τρίκλιτες καμαροσκέπαστες βασιλικές πού ὑπάρχουν στήν Καρπασία καί πιθανῶς νά εἶχε κεντρικό τροῦλλο. Μετά τήν κατάρρευσή του ἀπό τόν σεισμό τοῦ 1491 μ.Χ., ἔγιναν ὁρισμένες πρόχειρες ἀλλά σημαντικές μετατροπές, οἱ ὁποῖες δηλώνουν ὅτι ὁ ναός ἦταν σέ χρήση τουλάχιστον μέχρι τά πρῶτα χρόνια μετά τήν κατάληψη τῆς Κύπρου ἀπό τούς Τούρκους (1571 μ.Χ.). Ἡ κεραμική πού βρέθηκε στόν ναό συνάδει μέ τή Μεσαιωνική περίοδο. Ὁ τάφος τοῦ Ἁγίου ἦταν ὑπόγειος καί βρισκόταν στό κέντρο τοῦ ναοῦ. Ἡ εἴσοδος πρός τόν τάφο ἦταν δυτικά καί ἡ κάθοδος πρός αὐτόν γινόταν μέσῳ λαξευτῆς κλίμακας. Στόν ὑπόγειο αὐτό χῶρο ἐντοπίστηκαν δύο τάφοι: ἕνας ὑπέργειος ἀριστερά καί ἕνας ὑπόγειος (σέ σχέση μέ τόν ἐνδιάμεσο διάδρομο) δεξιά. Ὁ τάφος τοῦ Ἁγίου (ἀρκοσόλιο) εἶναι αὐτός στά ἀριστερά καί ἔχει πρόσοψη ἐπενδυμένη μέ μάρμαρο. Τό ἱερό λείψανο τοῦ Ἁγίου ἀγνοεῖται ἀφοῦ ὁ τάφος ἦταν συλημένος καί γεμάτος ἀπό ὀστᾶ ζώων. Κάτω ἀπό τό Ἱερό Βῆμα

τοῦ ναοῦ ἐντοπίστηκε ἄλλο ταφικό συγκρότημα στό ὁποῖο ἀνευρέθηκαν ἕνας χῶρος ἀδιευκρίνιστης χρήσης καί ἕνα ἀσύλητο ὀστεοφυλάκιο μέ μεγάλο ἀριθμό ἀνθρώπινων ὀστῶν. Ἡ κεντρική ὑπόγεια θέση τοῦ τάφου τοῦ Ἁγίου τόν καθιστᾶ μοναδικό. Τά πιό πάνω ἀρχαιολογικά εὑρήματα ἐπιβεβαιώνουν τίς πληροφορίες τῶν πηγῶν πού κάνουν μνεία στόν Ἅγιο.

Ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ διέσωσε τόν χῶρο τοῦ ναοῦ, γιατί τό 1974, λόγῳ τῆς ἐμπόλεμης κατάστασης, ἡ Ἐθνική Φρουρά προέβη σέ διάνοιξη ὀρύγματος τό ὁποῖο σχεδόν ἐφαπτόταν στή δυτική πλευρά τῶν ἐρειπίων τοῦ ναοῦ. Τό ὄρυγμα αὐτό ἄν εἶχε ἐπεκταθεῖ λίγα μόνο μέτρα θά μποροῦσε νά προκαλέσει ἀνεπανόρθωτη ζημιά στόν ναό καί στόν ὑπόγειο τάφο τοῦ Ἁγίου. Ἡ μνήμη τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Πεντασχοινίτου ὁρίστηκε νά ἑορτάζεται στίς 10 Ἰουλίου.

Βιβλιογραφία

Ἀκολουθία τοῦ Ὁσίου καί Θεοφόρου Πατρός ἡμῶν Ἀθανασίου τοῦ Πεντασχοινίτου, μετά παρακλητικοῦ κανόνος καί χαιρετιστηρίων οἴκων ἐν οἷς προσετέθη καί ὁ ἀνέκδοτος βίος τοῦ Ὁσίου Ἀθανασίου, συγγραφεῖς ὑπό τοῦ Ὁσίου Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτου τοῦ Κυπρίου, Ἔκδοσις Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κιτίου, Λάρνακα, 2001.

Καλλή Ἰωάννη (οἰκονόμου), Ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος ὁ Πεντασχοινίτης, *Ὀρθόδοξη Μαρτυρία*, 70: 41-43, 2003.

Κάκκουρα Γεωργίου, Ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος ὁ Πεντασχοινίτης, *Ὀρθόδοξη Μαρτυρία*, 84: 92-95, 2008.

Παυλίδη Ἄντρου, *Ἱστορία τῆς νήσου Κύπρου* (τόμος 2ος, ἀπό τό 58 π.Χ. μέχρι τό 1192 μ.Χ.), Ἐκδόσεις Φιλοκύπρος, Λευκωσία, 1992.

Παυλίδη Ἄντρου, *Ἱστορία τῆς νήσου Κύπρου, ἀπό τήν ἀρχή ἕως σήμερα*, Ἐκδόσεις Ἠλία Ἐπιφανίου, Λευκωσία, 2013.

Φυλακτοῦ Γεωργίου, *Ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος ὁ Πεντασχοινίτης*, προφορική ἀνακοίνωση - ὁμιλία στό Β΄ Διεθνές Συνέδριο Κυπριακῆς Ἁγιολογίας, Ἀπό τόν ἅγιο Ἐπιφάνιο στόν ἅγιο Νεόφυτο τόν Ἔγκλειστο (4ος-12ος αἰ.), Γ΄ Συνεδρία, Ἱερά Μητρόπολη Κωνσταντίας - Ἀμμοχώστου, Παραλίμνι, 13-15/02/2014.

Flusin Bernard, «Demons et Sarrasins: l'auteur et le propos des Diegemata steriktika d' Anastase le Sinaite», *Travaux et Memoires*, 11:381-409, Paris, 1991.

ΤΑ ΝΙΑΤΑ ΠΑΝΤΑ ΣΤΙΣ ΕΠΑΛΞΕΙΣ

Αποικιοκρατῆστε τήν ψυχή σας!

Εὐδόκιου Δημητρίου
Θεολόγου

Νά 'ναι κανείς νέος, νοιώθει πώς ἔχει φτερά γιά νά πετάξει μακριά στούς αἰθέρες σάν ἀϊτός. Ἡ ὁρμητικότητα κι ὁ αὐθορμητισμός εἶναι ἀπό τά κύρια χαρακτηριστικά τῆς νιότης καί κινητήριος μοχλός τῆς κοινωνίας. Ἀλλοίμονο σ' ὅποιον προδώσει ἕνα παιδί! «Ἄν κάποιος σκανδαλίσει ἕναν ἀπό αὐτούς τούς μικρούς πού πιστεύουν σ' Ἐμένα, τοῦ συμφέρει νά δέσει μυλόπετρα στόν λαιμό του καί νά πέσει στό πέλαγος τῆς θάλασσας», λέει ὁ Χριστός (Ματθ. ιη', 6).

Οἱ νέοι προχωροῦν σέ παράτολμα ἐγχειρήματα, ἄξια θαυμασμοῦ, γιατί ἔχουν μία δύναμη ἀνεξήγητη, πού συχνά κρύβεται περίτεχνα στά μύχια τῆς ψυχῆς τους. Τήν κατάλληλη στιγμή ἀδράττουν τήν εὐκαιρία, βρίσκουν τό θάρρος, διεκδικοῦν καί νικοῦν. Γι' αὐτό ἔγραψε πρός τούς νέους ὁ Ἀπόστολος Ἰωάννης: «νεανίσκοι, ἰσχυροί ἐστε καί ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐν ὑμῖν μένει καί νενικήκατε τόν πονηρόν» (Α΄ Ἰωάν. β΄, 14). Μέ μία τέτοια πνευματική ὁρμή, πού παράγεται μέσα μας, ὅπου μένει ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ἡ νίκη εἶναι σίγουρη.

Ἀλλά καί τόν ἄνθρωπο πού φέρει μέσα του τόν λόγο τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι ὅσο τό δυνατόν σταθερός στόν ἀγώνα του, εἶναι κανείς πού τόν ἀγνοεῖ; Τήν ἀνήσυχη νιότη καί τήν ἀκοίμητη ψυχή κανείς δέν τήν κα-

ταφρονεῖ. Μία τέτοια ξύπνια ψυχή ἦταν ὁ νεαρός Ἀπόστολος Τιμόθεος, πού διάβαζε μέ εὐλάβεια τήν ἐπιστολή τοῦ διδασκάλου του, Ἀποστόλου Παύλου: «κανείς μήν καταφρονήσει τή νεότητά σου» (Α΄ Τιμ. δ΄, 12).

Ἡ μιζέρια τρώει τό χαμόγελο τῶν ἀνθρώπων. Ὅποιου τρυπηθεῖ ἡ καρδιά ἀπό τήν ἀπογοήτευση καί τήν ἀπαξίωση, ἀφαιμάσσεται ἡ ζωντάνια του καί ἀργοπεθαίνει ἡ νεότητά του. Κανένας νέος δέν θέλει τέτοια νεκρωμένη ζωή, ἀλλά ζηλεύει ὁ,τιδήποτε παντοτινά ἐλεύθερο.

Πρίν ἀκριβῶς 60 χρόνια, τά ἀδούλωτα νιάτα τῆς Κύπρου ὥρμηξαν νά ἁρπάξουν τήν ἐλευθερία ἀπό τά χέρια ἐκείνων πού ἀπαγόρευαν

«Νά φκεῖ τό φῶς, ἡ Μάνα μας, καθένας νά γελάσει, νά πεταλλίσουν τζι' οἱ ψυσιές

τζι' ἄνεσιν νά 'βρουν οἱ φτωσιές τζι' ὁ τόπος νά γιορτάσει» (Δημήτρης Λιπέρτης).

Στερημένοι ἐλευθερίας οἱ Κύπριοι ἐξεγερθήκαμε γιά νά διεκδικήσουμε ὅ,τι εἴχαμε συνώνυμο τῆς λευτεριᾶς, τό σφιχταγκάλιασμα μέ τή Μάνα Ἑλλάδα. Ἄνθρωποι ὅλων τῶν ἡλικιῶν, ἄνδρες καί γυναῖκες, ἔτρεξαν νά συνεισφέρουν στόν ἀγώνα ὅσα περνοῦσαν ἀπό τά χέρια τους.

Οἱ μαθητές καί οἱ μαθήτριες, οἱ φοιτητές καί οἱ φοιτήτριες, ἡ ἀκμαία νεολαία τῆς Μεγαλονήσου ἀποκάλυψε τήν τιτάνια ψυχή της, πού συμβιβαζόταν μόνον μέ τή νίκη! Τό διαισθάνθηκε ἔγκαιρα ὁ στρατιωτικός ἀρχηγός τῆς Ε.Ο.Κ.Α., Στρατηγός Διγενής, γι' αὐτό καί στό χαρτί πού σχεδίαζε τή δομή τοῦ ἀγώνα, ἀνάμεσα σ' ἄλλα σχεδίασε καί μία εὐθεία γραμμή πού ἕνωνε τή λέξη «Ἀρχηγός» κατευθείαν μέ τήν «Ἄλκιμο Νεολαία τῆς Ε.Ο.Κ.Α» (Α.Ν.Ε. ἦταν ἡ νεανική ὀργάνωση τοῦ ἀγώνα). Μέ ἄλλα λόγια, ὁ Ἀρχηγός ἐκτίμησε τή μαθητιώσα καί φοιτητιώσα νεολαία ὡς πολύτιμους συνεργάτες, ἱκανούς νά ἀναλάβουν δύσκολες ἀποστολές γιά τήν ἐλευθερία τοῦ νησιοῦ.

Ἐξέφρασε πολλές φορές τήν

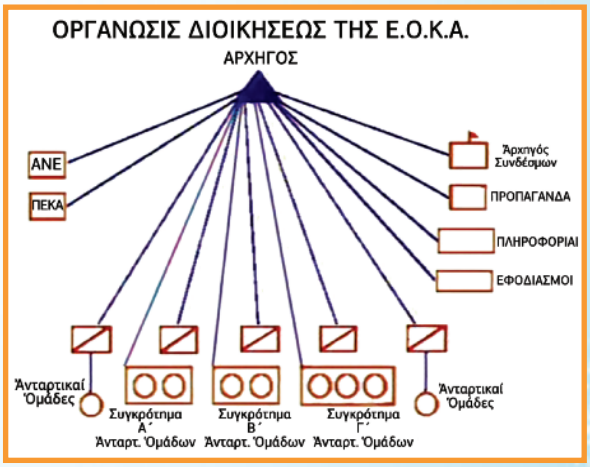

ἐκτίμηση πού ἔτρεφε πρός τά ἡρωικά νιάτα τῆς Κύπρου. Σέ ἕναν πύρινο χαιρετισμό του, ἔγραφε ΣΤΑ ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΝΕΙΑΤΑ: «Ἐδείξατε διά μίαν ἀκόμη φοράν ὅτι μέσα σας ἀνάβει ἄσβεστη ἡ φλόγα τῶν μεγάλων ἰδεωδῶν του Ἔθνους. Μέ τήν ὁρμήν πολεμάρχων τῶν ἀπελευθερωτικῶν ἀγώνων μας, μέ τήν αὐτοθυσίαν ἐκείνων πού προτιμοῦν τόν θάνατον ἀπό τήν δουλείαν, φέρνετε κάθε μέρα τήν δόξαν τοῦ ἀγῶνος μας πιό ψηλά καί θά τήν φέρετε μιά μέρα ἐκεῖ "ποῦ δέν μπορεῖ ψηλότερα ἡ δόξα νά ψηλώση". (...) Μή λυγίσετε μπροστά στή βία. Ἡφαίστειο νά γίνουν τά στήθια σας γιά νά ξεχύση τή λάβα του, ὥστε νά μήν ἀφήση τίποτε τό βρωμερό μίασμα τῆς τυραννίας πού μολύνει τό νησί μας. Ἡ λευτεριά στούς ὑποδούλους ἀποκτᾶται πάντα μέ τό αἷμα καί ὄχι μέ εἰρηνικές ψευτοφωνές. Αὐτές εἶναι ἴδιον μόνον τῶν δειλῶν. Τά τραύματα στούς ἀγῶνες εἶναι παράσημα (...)» 16/12/1957.

Πόσο πολύ ὑπολόγιζε τή δύναμη τῶν νέων, φαίνεται καί ἀπό ἕνα ἄλλο σημεῖο. Στό τέλος τοῦ ἐθνικοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγώνα, λίγο πρίν ἐγκαταλείψει τήν Κύπρο μέ βαρειά καρδιά, αἰσθάνθηκε τήν ἀνάγκη νά ἀποχαιρετήσει μέ ἐπιστολές του δύο κατηγορίες ἀνθρώπων: μία πρός τούς ἀντάρτες ἀγωνιστές καί μία ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΛΚΙΜΟΝ ΝΕΟΛΑΙΑΝ ΕΟΚΑ (Α.Ν.Ε.). Σάν ἐθνική ἐξομολόγηση ἔγραφε στή νεολαία: «Σέ καμάρωνα. Σέ ἐθαύμαζα. Ἡ ψυχή μου ἐσκίρτα στήν ὁρμή τῶν ἐθνικῶν ἐκδηλώσεών σου. Ἔνιωθα τόν παλμό σου, ὁ ὁποῖος μέ ἔσπρωχνε στάς πιό τολμηράς ἀποφάσεις μου, γιατί ἤξερα πώς θά σέ εὕρισκα πάντα πλάι μου, ἐκτελεστήν πιστόν, ἀλλά καί τολμηρόν. Χάραξες τόν δρόμον, πού πρέπει νά ἀκολουθῆ ἡ νεολαία στούς ἀγώνας τοῦ Ἔθνους. Τό παράδειγμά

σου θά ἐμπνέη τάς ἐπερχομένας γενεάς. Ἡ Κύπρος, ὁ Ἑλληνισμός καί ἐγώ ὁ Ἀρχηγός σου, σέ καμαρώνουμε (...)» (13/3/1959).

Τό νεανικό σφρίγος ἔδινε συνεχῶς στόν Στρατηγό Γρίβα μία βεβαιότητα θριάμβου. Τό γνώριζε καλά πώς «Ἡ Νεολαία εἶναι ὁ καθρέπτης ἑνός Ἔθνους. Νεολαία ἀδιάφορος εἰς ἐξορμήσεις δι' Ἐθνικάς ἐπιδιώξεις, μαρτυρεῖ παρακμήν, ἐάν μή βαθυτέραν κοινωνικήν καί ἐθνικήν σῆψιν». Ἔτσι ἡ νεολαία τῆς Κύπρου, ἡ νεολαία τῆς Ε.Ο.Κ.Α. ἀνέλαβε τόσο σπουδαία ἀποστολή, ὅσο τῆς ἀξίζει.

Γιά χάρη της ἐκδίδονταν τά περιοδικά «Ἀγωγή Νέων» (γιά τά παιδιά τοῦ Δημοτικοῦ) καί «Ἐγερτήριον Σάλπισμα» (γιά τούς μεγαλυτέρους), μέ τήν κρυφή μέριμνα ἀγωνιστῶν καθηγητῶν.

Τά μέλη τῆς Α.Ν.Ε. ἦταν χωρισμένα σέ τέσσερις κατηγορίες. Πρῶτα ἦταν οἱ ἐνδοσχολικοί σύνδεσμοι, δηλαδή οἱ μαθητές πού ἔβρισκαν συμμαθητές τους καί τούς στρατολογοῦσαν στόν ἀγώνα. Ἔπειτα ἦταν τά ἀγόρια πού μποροῦσαν νά ἀναλάβουν ἀποστολές ἔξω ἀπό τό σχολεῖο. Ξεχωριστά ἦταν οἱ νέες πού κι αὐτές ἀναλάμβαναν ἐξωσχολικές ἀποστολές. Τέταρτη κατηγορία ἦταν οἱ μαχητικές ὁμάδες, πού ἀναλάμβαναν πιό ἐπικίνδυνες ἀποστολές. Ὅλοι οἱ μαθητές – μέλη ὁρκίζονταν «ὁ ἀγώνας τόν ὁποῖον ἀνέλαβα νά ὑπηρετήσω ὡς τή νίκη...», μά ὁ καθένας εἶχε ξεκάθαρη θέση, ἦταν αὐστηρά καθορισμένη ἡ ἀποστολή του.

Θαυμάζει κανείς τή νεολαία πού, ἀψηφώντας τούς κινδύνους, ρίχνεται μέ αὐταπάρνηση στόν ἀγώνα γιά νά ἐκτελέσει τό ἔργο πού τοῦ ἀνέθεσε ἡ Λευτεριά! Ποῦ χρόνος νά ἀράξει ἀποχαυνωμένη καί δίχως σκοπό ζωῆς, ὅταν ἔχει νά τρέξει ἐδῶ κι ἐκεῖ γιά νά φτάσει μία ὥρα ἀρχύτερα στήν πολυπόθητη νίκη;

Πολύπλευρο τό ἔργο της, πού ὅλοι ἔβρισκαν τόν τρόπο νά ἀγωνιστοῦν μέ τά ἰδιαίτερα χαρίσματά τους, πάντοτε σύμφωνα μέ τίς ὁδηγίες τῶν ὑπεύθυνων Τομεαρχῶν καί τοῦ Ἀρχηγοῦ. Μερικοί μάζευαν πατριωτικά ποιήματα πού εἶχαν γραφτεῖ παλαιότερα γιά χρήση τους στά περιοδικά ἤ σέ γιορτές. Ὅσοι εἶχαν τό ταλέντο, ἔγραφαν ποιήματα γιά τήν Πατρίδα καί ἄλλοι τά μελοποιοῦσαν. Μαζεύονταν σέ χορωδίες καί διοργάνωναν ἐκδηλώσεις σέ πόλεις καί χωριά, ὅπου τραγουδοῦσαν τά μελοποιημένα τραγούδια τοῦ ἀγώνα. Οἱ φιλάθλοι ἐγγράφονταν στά ἀθλητικά σωματεῖα, τά ὁποῖα μετατράπηκαν σέ ὁμάδες ἀγωνιστῶν πού

χρησιμοποιοῦσαν τόν ἀθλητισμό γιά νά ἀποκρύβουν τήν ἐθνική δραστηριότητά τους. Οἱ παῖκτες τοῦ Ὀλυμπιακοῦ, τοῦ ΑΠΟΕΛ, τῆς Ἀνόρθωσης, τοῦ Ἀπόλλωνα, τῆς Ἕνωσης Ἁγίων Ὁμολογητῶν, τοῦ Κεραυνοῦ Στροβόλου, τοῦ Ἀχιλλέα Καϊμακλίου, τῆς Ἕνωσης Νέων Ἁγίου Δομετίου, τοῦ Ὀλύμπου Ἀγλαντζιᾶς, τῆς ΕΘΑ Ἔγκωμης, τοῦ Εὐαγγελισμοῦ Παλλουριώτισσας καί δεκάδων ἄλλων σωματείων, κάτω ἀπό τήν ἔγχρωμη φανέλα τῆς ὁμάδας ἔκρυβαν μία καρδιά πού παλλόταν γιά λευτεριά!

Στά μικρότερα παιδιά εἶχε ἀνατεθεῖ ἡ ἀνύψωση ἑλληνικῶν σημαίων στά σχολεῖα τους, γιά νά σιωπήσουν τά στόματα πού ἀθυρόστομα ἔλεγαν ἀγγλιστί ὅτι ἡ Ἑλληνική Σημαία εἶναι ξένη πρός τά Ἑλληνόπουλα. Κάποιοι εἶχαν τήν εὐθύνη νά ἀρθρογραφοῦν στά ἀγωνιστικά ἔντυπα, νά βοηθοῦν στήν ἐκτύπωσή τους, νά τά μεταφέρουν στούς ἄλλους πού θά τά διαμοίραζαν. Ὁρισμένοι εἶχαν χρέος νά κρύψουν στό σπίτι τους τή γραφομηχανή, τόν πολύγραφο ἤ τά φυλλάδια τῆς Ε.Ο.Κ.Α. Μερικοί πάλιν ἦταν ὑπεύθυνοι νά παραλάβουν τίς παράνομες προκηρύξεις καί ἀποβραδύς νά γεμίσουν τούς δρόμους τοῦ χωριοῦ μέ τό ἐπαναστατικό μήνυμα. Οἱ λίγο πιό ριψοκίνδυνοι ἔβγαιναν τή νύχτα καί ἔγραφαν στούς τοίχους «Ἔξω οἱ Ἄγγλοι», «Τήν Ἑλλάδα θέλομεν καί ἄς τρώγωμεν πέτρες», «Σκλάβοι στά ὅπλα» καί ἄλλα ἀντιαποικιακά συνθήματα. Ἄλλοι ἀναρτοῦσαν πανό σέ κεντρικά σημεῖα τοῦ χωριοῦ ἤ τῆς πόλης. Ὅποιοι ἀναλάμβαναν τήν ἀφισοκόλληση, ἔβρισκαν πρωτότυπους τρόπους νά κολλοῦν τίς ἀφίσες· μία φορά πῆραν γόμα παπουτσιῶν καί μία ἄλλη φορᾶ, οἱ μαθήτριες ἔφτιαξαν ζυμάρι καί κολλοῦσαν μέ αὐτό. Οἱ ἐνδοσχολικοί σύνδεσμοι ἦταν ἐπιφορτισμένοι νά διατηροῦν τούς συμμαθητές τους σέ ἐγρήγορση καί νά ὑποκινοῦν δυναμικές διαδηλώσεις καί πινακιδοφορίες. Ἡ διοργάνωση διαδηλώσεων εἶχε πολύ μεγάλη σημασία, διότι ἀναγκάζονταν οἱ ἀποικιοκρατικές ἀρχές νά κατεβάσουν ἀπό τά χω-

ριά στρατιωτικές καί ἀστυνομικές δυνάμεις γιά νά καταστείλουν τήν ἀταξία, ἀφήνοντας πιό ἐλεύθερο τό πεδίο στούς ἀντάρτες γιά νά δροῦν.

Μέ τίς μαχητικές διαδηλώσεις οἱ μαθητές ἔδειξαν στόν δυνάστη τήν ἀταλάντευτη ἀπόφασή τους γιά δικαίωση. Σέ μία τέτοια διαδήλωση, πυροβολήθηκε στήν καρδιά ὁ δεκαοκτάχρονος Πέτρος Γιάλλουρος -ἄριστος μαθητής καί σημαιοφόρος τοῦ Γυμνασίου Ἀμμοχώστου- καί βάφοντας τό ἀμμοχωστιανό χῶμα μέ τό αἷμά του φώναξε «Ζήτω ἡ Ἕνωσις!» (+7/2/1956). Παρομοίως καί ὁ ἑπτάχρονος ἥρωας Δημητράκης Δημητριάδης ἀπό τή Λάρνακα, πυροβολήθηκε στό πρόσωπο ἀπό Ἄγγλο στρατιώτη, ἐπειδή τοῦ πετοῦσε πέτρες καί φώναζε τό αὐτονόητο τοῦ ἀγώνα: «Ἕνωσις, ἕνωσις!» (+14/3/1956). Ἡ θυσία τοῦ μικροῦ Δημήτρη στάθηκε ἀφορμή νά γράψει ὁ Ἀρχηγός Διγενής ὅτι «ἡ μαθητιώσα Νεολαία, ἀσυγκράτητος, ἦτο ἑτοίμη διά κάθε θυσίαν. Ἤμην πολύ ὑπερήφανος δι' αὐτήν. Ἡ ἀποφασιστικότης της προεμήνυε τήν Νίκην».

Στούς περισσότερο ἐχέμυθους, ἡ Ε.Ο.Κ.Α. ἐμπιστευόταν τή μεταφορά ἀπόρρητων διαταγῶν ἀπό τόν Ἀρχηγό στούς συνδέσμους, ἀπό τούς τομεάρχες στούς

ἀντάρτες κ.ο.κ. Ἡ Ἕλσα Γιωργαλλῆ ἦταν μαθήτρια Δημοτικοῦ στή Λευκωσία· μετέφερε ἔγγραφα καί ὅπλα καί, λόγῳ τοῦ ξανθοῦ της χρώματος, περνοῦσε χωρίς ἐλέγχους, ξεγελώντας τούς Ἄγγλους στρατιῶτες πώς εἶναι ὁμοεθνής τους. Ὅμως μία φορά δέν ἔπιασε τό κόλπο, τήν ἀνακάλυψαν, τήν φυλάκισαν στό Special Branch γιά ἀνάκριση μέ ἀπειλές καί ἐκφοβισμό καί κατόπιν τήν ἄφησαν ἐλεύθερη.

Οἱ ἄλλοι ἀπολύτως ἔμπιστοι μαθητές στέλνονταν σέ ἀστυνομικά τμήματα καί στρατιωτικούς καταυλισμούς τῶν Ἄγγλων, γιά νά παρατηρήσουν καί νά χαρτογραφήσουν τούς χώρους, ὥστε νά καταστεῖ πιό εὔκολη καί ἀποτελεσματική ἐνδεχόμενη ἐπίθεση τῶν ἀνταρτῶν τῆς Ε.Ο.Κ.Α. Ἐπίσης, ὑπῆρξαν παιδιά πού βοήθησαν τά μέγιστα, μέ τό πολυμήχανο μυαλό τους, στή διαφυγή παγιδευμένων ἀγωνιστῶν, στήν παρακολούθηση προδοτῶν, στήν κατασκοπεία ἐναντίον τοῦ κατοχικοῦ ἀποικιοκρατικοῦ στρατοῦ καί στή συγκέντρωση ὁποιασδήποτε πληροφορίας-ψιθύρου ἔπεφτε στήν ἀντίληψή τους καί σχετιζόταν μέ τόν ἀγώνα.

Ἡ Ε.Ο.Κ.Α. ἐπέλεγε ἀπό τούς μεγαλύτερους μαθητές, τούς ἀπόλυτα ἔμπιστους καί τούς ἀνέθετε τήν κατασκευή βομβῶν, τή μεταφορά ὁπλισμοῦ στούς ἀγωνιστές καί τήν πρόκληση δολιοφθορῶν σέ ὀχήματα καί ἐγκαταστάσεις τῶν ἀποικιοκρατῶν. Ἡ ἀποστολή αὐτή ἦταν πάρα πολύ ἐπικίνδυνη, ἀφοῦ συνέβηκαν ἐκρήξεις βομβῶν κατά τή διάρκεια τῆς κατασκευῆς τους, μέ ἀποτέλεσμα τόν ἀκαριαῖο θάνατο τοῦ ἥρωα κατασκευαστῆ. Ἡ μαθήτρια τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου Βέρα Κορφιώτου εἶχε αὐτή τήν ἀποστολή, εὐτυχῶς χωρίς νά συμβεῖ ἔκρηξη· κατασκεύαζε χειροβομβίδες καί τίς ἔκρυβε στήν τσέπη τῆς μαθητικῆς μπλέ φούστας της γιά νά τίς μεταφέρει. Εἶχε τήν ἀνδρεία νά ρίξει χειροβομβίδα σέ βρετανικό ὄχημα, μετά ἀπό ἐντολή τοῦ Τομεάρχη της. Ἄλλες φορές παρέδιδε τίς βόμβες στόν Κυριάκο Μαρκίδη, παιδί τοῦ Δημοτικοῦ, ὁ ὁποῖος τίς τύλιγε σέ ἐσωτερικό λάστιχο αὐτοκινήτου καί τίς ἔκρυβε στόν κῆπο τοῦ σπιτιοῦ του. Ἔτσι χανόταν ἡ ὀσμή τῆς πυρίτιδας καί τά ἀνιχνευτικά σκυλιά τῶν κατακτητῶν δέν ἐντόπιζαν τίποτε.

Αὐτά εἶναι ἕνα δεῖγμα ἀπό ὅσα ἔκανε ἡ νεολαία γιά τόν ἀγώνα, γραμμένα σέ λίγες γραμμές. Σκόπιμα ἀφέθηκαν δύο ἐνέργειες τῶν παιδιῶν τελευταῖες, ὄχι γιατί ἦταν οἱ πιό ριψοκίνδυνες ἤ οἱ πιό ἀσήμαντες, ἀλλά ἐπειδή χρειάζεται νά τούς δώσουμε ἰδιαίτερη προσοχή σήμερα. Ἄν θεωρήσαμε ὅτι ἡ ἀποικιοκρατία ἦταν ἕνα κεφάλαιο τῆς Ἱστορίας πού ἔκλεισε καί ὁ ἀντιαποικιακός ἀγώνας τελείωσε, τότε πλανόμαστε οἰκτρά. Βέβαια, σήμερα ἡ ἀποικιοκρατία δέν γίνεται μέ ὁπλισμένους στρατιῶτες ἤ μέ ἐλικόπτερα πού χύνουν βενζίνη κι οὔτε, φυσικά, εἶναι ἀνάγκη νά μεταφέρουμε χειροβομβίδες καί πιστόλια στίς τσέπες μας. Ὅμως

εἶναι πολιτισμικά εὐεργετικό νά μήν «προσκυνᾶμε» ἀδιάκριτα ὁ,τιδήποτε χαμερπές ἕρπει ἀπό ἀνατολή καί δύση. Τοῦτο τό πνεῦμα τῆς διάκρισης, ἀσφαλῶς μέ τήν ὀρθόδοξη-πατερική ἔννοια, εἶναι ἀπαραίτητο, ἐάν θέλουμε νά ζοῦμε ἐθνικά γιά αἰῶνες σέ τοῦτο τόν τόπο καί νά μήν ἐπιβιώνουμε χρόνια πολλά.

Τήν ἐποχή ἐκείνη ἦταν αὐτονόητη ἡ παθητική ἀντίσταση, δηλαδή ἕνα εἶδος ἀντίστασης πρός τόν κατακτητή, ναί μέν ἀναίμακτο, ἀλλά πού θά τοῦ κόστιζε ἀκριβά. Εἶχε ἰσχύσει οἰκονομικό μποϋκοτάζ, ὁπότε ὅλοι ἀπέφευγαν νά ἀγοράζουν ὅποιο προϊόν πλάσαρε ἡ ἀποικιοκρατία. Ἔτσι, γιά παράδειγμα, κανένας δέν ἀγόραζε ροῦχα φτιαγμένα ἀπό τούς κατακτητές, ἀλλά ὅλοι ντύνονταν μέ ὑφάσματα πού ὕφαιναν οἱ ἑλληνίδες μάνες στόν κυπριακό ἀργαλειό. Καί τά παιδιά πού βγαίνανε βραδινή ἐξόρμηση μέ τήν μπογιά καί τό spray γιά νά γράψουν συνθήματα πού εὐφοροῦνταν ἀπό τήν πατριωτική τους ἀγωνία, ὅπου ἔβλεπαν πινακίδα (διαφημιστική ἤ τῆς ὁδικῆς κυκλοφορίας) γραμμένη μέ ἀγγλικά γράμματα, τά διέγραφαν μέ μία γραμμή. Ἀκόμα κι ὅταν ἡ ἀγγλική ἀποικιοκρατική κυβέρνηση μείωσε τίς ὧρες διδασκαλίας τῶν ἑλληνικῶν στά σχολεῖα καί αὔξησε τίς ὧρες τῶν ἀγγλικῶν, ὅλοι οἱ μαθητές ξεσηκώθηκαν μέ τέτοιες διαδηλώσεις, ὥστε οἱ Ἄγγλοι ἔκλεισαν τά σχολεῖα γιά τήν ὑπόλοιπη χρονιά. Τότε, ἀπό πεῖσμα καί φιλοπατρία, τά παιδιά πήγαιναν σέ ναούς καί σέ διάφορα σπίτια καί συνέχιζαν κανονικά τά μαθήματά τους, σάν ἕνα ἄλλο κρυφό σχολειό τῆς Ἱστορίας.

Τότε, τά ἑλληνικά γράμματα σήμαιναν φιλοπατρία! Τά ἑλλη-

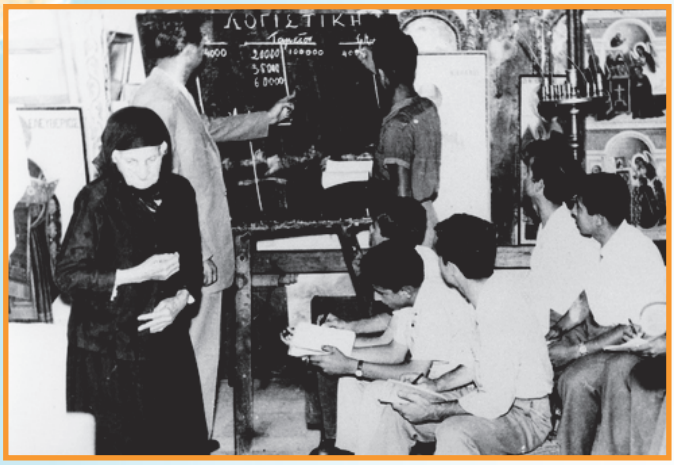

νικά γράμματα σήμαιναν ἄρνηση τῆς ἀποικιοκρατίας. Τά ἑλληνικά γράμματα σήμαιναν ἐλευθερία ἀπό τή σκλαβιά! Μέ πεῖσμα τά κρατοῦσαν, γιατί ἦταν συνυφασμένα μέ τή ζωή τους. Τά κρατοῦσαν γιατί σηματοδοτοῦσαν τήν ἑλληνική τους ταυτότητα, τή ρωμαίικη ψυχή τους. Σήμερα, μία νέα ἀποικιοκρατία πολεμᾶ τά παιδιά τῆς Κύπρου καί ἐμεῖς παραδοθήκαμε σ' αὐτήν καί δέν τήν ἀπαρνούμαστε. Ἡ μόδα τῶν Greeklish. «Μά ὅλοι ἔτσι γράφουν», λέμε. Καί δέν ἀντιστεκόμαστε. Δέν πολεμοῦμε τήν πνευματική κατοχή πού μᾶς δουλώνει. Ὅ,τι εἶναι γραμμένο μέ ἑλληνικά γράμματα δέν μᾶς ἀρέσει, τό προτιμοῦμε νόθο, μεταλλαγμένο, ψεύτικο, πιασάρικο greeklish.

Ὅλοι ἔτσι γράφουν, ναί! Καί παλαιότερα, ὅλοι ἔτσι ἔγραφαν Ἱστορία: ἀγαπώντας τήν Πίστη καί τά Γράμματα τῆς Πατρίδας! Ἀλληλοενθαρρύνονταν μέ ἕνα «κρατῆστε τήν ψυχή σας». Κι οἱ σειρῆνες τῆς μόδας φωνάζουν σήμερα: apoikiokρατῆστε τήν ψυχή σας!

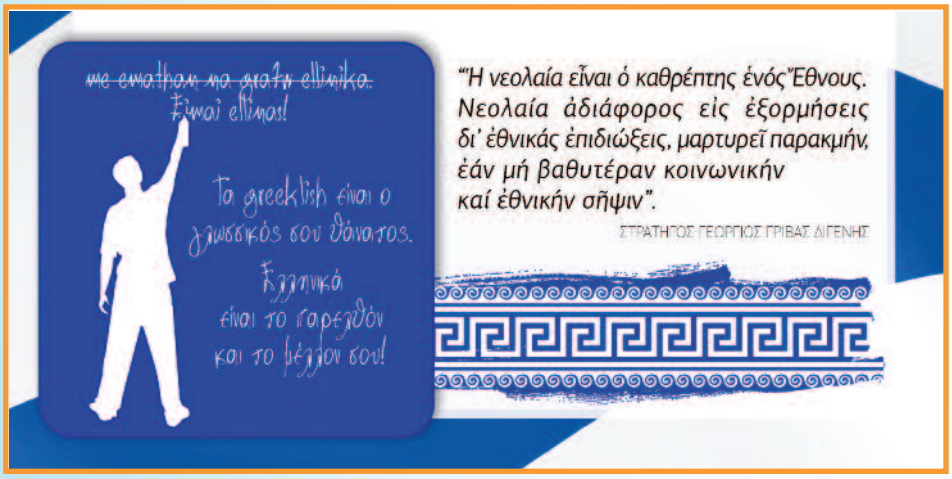

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ στούς ἀρχαιολογικούς χώρους καί στά ἐκκλησιαστικά μνημεῖα τῆς κατεχόμενης Ἀκανθοῦς

Δρ. Χριστόδουλου Χατζηχριστοδούλου
Βυζαντινολόγου

(συνέχεια ἀπό τό προηγούμενο τεῦχος)

Ἡ εἰκόνα τοῦ Χρυσοσώτηρος σύμφωνα μέ ἐπιγραφή πού εἶναι γραμμένη στήν πίσω ὄψη της σταματᾶ τήν ἀνομβρία. Ἀκόμη ὅτι εἶναι θαυματουργή γιά ὅλες τίς ἀσθένειες. Ὁ κόσμος πίστευε ὅτι τά παιδιά πού ἀρρώσταιναν μετά τή γέννησή τους, μποροῦσαν νά ἀποφύγουν τόν θάνατο βαπτιζόμενα στήν ἐκκλησία τοῦ Σωτῆρος καί παίρνοντας τό ὄνομα Σωτήρης. Ἡ εἰκόνα εἶχε φωτογραφιστεῖ πρίν ἀπό τήν τουρκική εἰσβολή καί μέ βάση αὐτή τήν φωτογραφία ἔγιναν τά μεταγενέστερα ἀντίγραφά της. Μέ τήν κατάληψη τῆς Ἀκανθοῦς ἀπό τουρκικά στρατεύματα τό 1974 ἡ τύχη τῆς εἰκόνας ἀγνοεῖτο.

Τό 2007 ὁ Δήμαρχος Ἀκανθοῦς Σάββας Σαββίδης μοῦ χάρισε ἕνα ἡμερολόγιο μέ φωτογραφίες τῆς Ἀκανθοῦς. Σέ μία ἀπό αὐτές ἀποτυπωνόταν ἕνας γάμος στόν ναό τοῦ Χρυσοσώτηρος. Στό βάθος τῆς φωτογραφίας διακρίνεται τό εἰκονοστάσιο μέ τίς εἰκόνες. Μέ μία προσεκτική ματιά ταύτισα ἀμέσως τήν εἰκόνα μέ τούς δύο ἁγίους μέ μία εἰκόνα, πού οἱ Τοῦρκοι τοποθέτησαν στόν νότιο τοῖχο τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Μάμαντος στή Μόρφου. Πρόκειται γιά τήν εἰκόνα τῶν ἁγίων Νικολάου καί Σπυρίδωνος, ἡ ὁποία χρονολογεῖται στίς ἀρχές τοῦ 19ου αἰώνα. Οἱ ὑποψίες μου ὅτι ὑπῆρχαν καί ἄλλες εἰκόνες ἀπό τήν Ἀκανθοῦ, ἐπαληθεύτηκαν στή συνέχεια.

Τό Νοέμβριο τοῦ 2009 στό πλαίσιο ἐργασιῶν συντήρησης στόν κατεχόμενο ναό τοῦ Ἁγίου

Μάμαντος Μόρφου ἀπό τήν Ἱερά Μητρόπολη Μόρφου καί τήν Ἀμερικανική Πρεσβεία ἐν γνώσει τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας ἐντοπίσαμε μέ τόν Μητροπολίτη Μόρφου Νεόφυτο τήν εἰκόνα τοῦ Χρυσοσώτηρος, ἔργο τοῦ 13ου αἰώνα μέ ἐπιζωγραφίσεις τοῦ 16ου αἰώνα, ἡ ὁποία φέρει ἀργυρεπίχρυση ἐπένδυση τοῦ 1836.

Ὁ Μητροπολίτης ὑπέδειξε στόν ἀμερικανό πρέσβη σέ ἐπίσκεψή τους στόν ναό τό κελί ὅπου ὑπῆρχε ἡ πληροφορία ὅτι ἦταν κλειδωμένες εἰκόνες, οἱ ὁποῖες εἶχαν κλαπεῖ ἀπό διάφορους ναούς τῶν κατεχομένων. Ὅταν ἄνοιξαν οἱ Τοῦρκοι τό κελί ὁ Μητροπολίτης εἶδε τήν εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος τῆς Ἀκανθοῦς καί τήν κτιτορική εἰκόνα τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος Μύρτου (18ος αἰώνας).

Τό βράδυ τῆς 2ας Νοεμβρίου 2009 μοῦ στάλθηκαν γιά διόρθωση τά κείμενα τόμου The Canopy of the Heaven. The Ciborium in the Church of St. Mamas, Morphou, edited by M. Jones and A. Milward Jones, [Λευκωσία] 2010 γιά τή συντήρηση τοῦ κιβωρίου τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Μάμαντος στή Μόρφου. Στή σελίδα 9 παρουσιαζόταν ἡ εἰκόνα τοῦ Χρυσοσώτηρος μέσα στόν ναό τοῦ Ἁγίου Μάμαντος Μόρφου ὅπου εἶχε μεταφερθεῖ γιά ἀπεντόμωση. Μέ ἐνέργειες τοῦ Μητροπολίτη Νεόφυτου ἔγινε ἐφικτή ἡ μεταφορά τῆς εἰκόνας ἀπό τό κελί, μέσα στόν ναό τοῦ Ἁγίου Μάμαντος ὅπου βρίσκεται προσωρινά μέχρι τήν ἀπελευθέρωση τῆς Ἀκανθοῦς. Ἔκτοτε κάθε χρόνο στή γιορτή τοῦ ἁγίου Μάμαντος ἡ εἰκόνα τοποθετεῖται στό μέσο τοῦ ναοῦ καί λιτανεύεται μέ τόν πολιοῦχο τῆς Μόρφου, βασταζόμενη ἀπό Ἀκανθιῶτες πρόσφυγες!

Μέ τή συνδρομή τοῦ Δημάρχου Ἀκανθοῦς καί ἄλλων Ἀκανθιωτῶν ἡ εἰκόνα συντηρήθηκε στήν κατεχόμενη Μόρφου ἀπό

τόν συντηρητή διάκονο Κυριακό Παπαϊωακείμ.

Ἐκτός τῆς εἰκόνας τοῦ Χρυσοσώτηρος ἐντοπίστηκαν καί φωτογραφίστηκαν ἀκόμη ἀργυρεπίχρυση εἰκόνα τῆς Παναγίας, τῆς ὁποίας ἡ ἐπιγραφή ἀναφέρει ὅτι ἡ ἐπένδυση κατασκευάστηκε μέ ἔξοδα τῶν κατοίκων τῆς Ἀκανθοῦς, καθώς καί ἡ εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Μικάλλου, ἀπό τό ὁμώνυμο ἐξωκκλήσι.

Ὁ ναός τοῦ Χρυσοσώτηρος ἔχει συληθεῖ καί βεβηλωθεῖ ἀπό τούς Τούρκους εἰσβολεῖς, οἱ ὁποῖοι τόν ἔχουν μετατρέψει σέ μουσουλμανικό τέμενος. Τό μένος τόν κατακτητῶν δέχθηκαν καί οἱ ὑπόλοιποι χῶροι λατρείας τῆς Ἀκανθοῦς. Οἱ Τοῦρκοι ἔχουν κατεδαφίσει τά ἐξωκκλήσια τοῦ Ἁγίου Θεράποντος καί τοῦ Ἁγίου Ντρικᾶ. Ἄλλα ἐξωκκλήσια ἔχουν καταρρεύσει λόγω ἐγκατάλειψης καί ἔκθεσης σέ δυσμενεῖς καιρικές συνθῆκες ὅπως τά ἐξωκκλήσια τοῦ Ἁγίου Μερκουρίου καί τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Λαμπροφόρου, τοῦ Ἁγίου Νικολάου καί τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς.

Ὁρισμένα ἔχουν σοβαρές ζημιές καί διατρέχουν κίνδυνο κατάρρευσης, ὅπως τό κοιμητηριακό ἐξωκκλήσι τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς, μέ χαρακτηριστικό τριγωνικό ἀέτωμα στή δυτική πλευρά, ἀσυνήθιστο σέ κυπριακούς ναούς.

Τό μικρό ἐξωκκλήσι τῶν Ἁγίων Πάντων, ἡ ὁποία εἶναι μία μικρή μονόχωρη ἐκκλησία μέ προεξέχουσα κόγχη καί φέρει παραδοσιακό δῶμα, χρησιμοποιήθηκε ὡς στάβλος.

Ἀπό τούς ναούς πού ἔχουν συντηρηθεῖ εἶναι ὁ ναός τῆς Παναγίας Περγαμιώτισσας, τό σημαντικότερο βυζαντινό μνημεῖο τῆς Ἀκανθοῦς καί ἕνα ἀπό τά ἀξιολογότερα τῆς Κύπρου. Κτίστηκε τόν 11ο αἰώνα στά ἐρείπια παλαι-

οχριστιανικῆς βασιλικῆς καί ἀνήκει στόν τύπο τοῦ σταυροειδοῦς ἐγγεγραμμένου μέ τροῦλλο ναοῦ. Ἐσωτερικά διασώζει τμῆμα τοῦ κτιστοῦ τέμπλου καί τοιχογραφίες τουλάχιστον δύο περιόδων ἐξαιρετικῆς ποιότητος τοῦ 11ου καί 12ου αἰώνα. Σήμερα χρησιμοποιεῖται ὡς «πολιτιστικό κέντρο».

Παναγία Περκαμιώτισσα (Ακανθού)

Ὁ ναός βεβηλώθηκε καί λεηλατήθηκε ἀπό τούς Τούρκους εἰσβολεῖς μετά τό 1974. Ἀπό τή λεηλασία δέν γλύτωσαν καί οἱ σημαντικές τοιχογραφίες του, οἱ ὁποῖες εἶχαν συντηρηθεῖ μόλις τό 1972. Σπαράγματα τῶν οἰκτρά διαμελισμένων τοιχογραφιῶν, οἱ ὁποῖες ἀποσπάσθηκαν βίαια ἀπό τόν Τοῦρκο ἀρχαιοκάπηλο Ἀϊντίν Ντικμέν καί μεταφέρθηκαν γιά νά πωληθοῦν στή Γερμανία, κατασχέθηκαν ἀπό τήν Ἀστυνομία τοῦ Μονάχου. Πρόσφατα οἱ προσπάθειες τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας καί τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου εὐοδώθηκαν· τά σπαράγματα τῶν τοιχογραφιῶν τῆς Ἀκανθοῦς ἔχουν ἐπαναπατριστεῖ καί βρίσκονται στό Βυζαντινό Μουσεῖο τοῦ Ἱδρύματος Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄ στή Λευκωσία.

Ὁ ναός τῆς Παναγίας Περγαμιώτισσας συντηρήθηκε μεταξύ τῶν ἐτῶν 2007-2009 μέ ἐνέργειες τοῦ Δημάρχου Ἀκανθοῦς Σάββα Σαββίδη μέσω τοῦ ἀμερικανικοῦ προγράμματος SAVE, ἀλλά οἱ κατοχικές ἀρχές μέχρι σήμερα δέν ἐπιτρέπουν τή λειτουργία του.

Τό κοιμητηριακό ἐξωκκλήσι τῆς Ἁγίας Βαρβάρας εἶναι ἕνας μονόχωρος ναός μέ δίριχτη στέγη καλυμμένη μέ κεραμίδια γαλλικοῦ τύπου. Διασώζεται στή θέση του τό περίτεχνο κτιστό εἰκονοστάσιο καί ἡ ἁγία Τράπεζα. Τό δάπεδο εἶναι καλυμμένο μέ παραδοσιακά γυψομάρμαρα. Ὁ ναός διακρίνεται γιά τίς ψηλές ἀναλογίες καί τή συμμετρία του.

Τό ἐξωκκλήσι τοῦ Ἁγίου Παύλου ἀνήκει στόν τύπο τοῦ μονόχωρου ναοῦ μέ ἐπικλινῆ δίριχτη στέγη, καλυμμένη μέ παραδο-

Ἅγιος Γεώργιος Τεισιοῦ (Ἀκανθοῦ)

σιακά χολετρωτά κεραμίδια. Ἀπό τό κτιστό τέμπλο διατηροῦνται τά διάχωρα γιά τρεῖς δεσποτικές εἰκόνες. Τό ἐξωκκλήσι εἶναι κτισμένο στή θέση παλαιότερου ναοῦ, ὅπως φαίνεται ἀπό τά ἀρχιτεκτονικά μέλη πού εἶναι σκορπισμένα γύρω ἀπό αὐτό.

Στόν ἴδιο ἀρχιτεκτονικό τῦπο μέ ἐκεῖνο τῶν Ἁγίων Πάντων ἀνήκει καί τό ἐξωκκλήσι τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου, τό ὁποῖο οἱ Τοῦρκοι μετέτρεψαν σέ σταῦλο. Ἐσωτερικά διασώζει κτιστό τέμπλο μέ τίς θέσεις τεσσάρων δεσποτικῶν εἰκόνων, τόν κίονα – βάση τῆς ἁγίας Τράπεζας καί ψηλά, περίτεχνη διάτρητη ἀρσέρα.

Τό ἐξωκκλήσι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Τειχιοῦ βρίσκεται σέ ἄθλια κατάσταση, ἐνῶ τό ἐξωκκλήσι τῆς Ἁγίας Μαρίνας ἔχει μετατραπεῖ σέ οἰκία.

Τό ἐξωκκλήσι τοῦ τοπικοῦ Ἁγίου Μικάλλου βρίσκεται σέ ὕψωμα πλησίον τῆς θάλασσας. Ὁ ναός ἀνήκει στόν τῦπο τοῦ μονόχωρου καμαροσκεποῦς καί διακρίνεται γιά τήν ἐπιμελημένη τοιχοδομία του καί τήν καλή ἀρχιτεκτονική κατασκευή του. Πλησίον τοῦ ναοῦ βρίσκεται τό σπήλαιο, στό ὁποῖο ἀσκήτεψε ὁ ἅγιος, σέ τόπο κατάφυτο ἀπό μερσινιές.

Τό ἐξωκκλήσι τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ εἶναι στόν ἴδιο ἀρχιτεκτονικό τύπο ὅπως ἐκεῖνο τοῦ Ἁγίου Μικάλλου. Τά δύο μνη-

Ἅγιος Μίκαλλος (Ἀκανθοῦ)

μεῖα βρίσκονται σέ κοντινή ἀπόσταση τό ἕνα ἀπό τό ἄλλο, πλησίον τῆς παραλίας, ὅπου καί τό γραφικό λιμανάκι Ἀρχάγγελος. Πλησίον τοῦ Ἀρχαγγέλου κτίστηκε ξενοδοχειακή μονάδα. Τό ἐξωκκλήσι χρησιμοποιεῖται ὡς ἀχυρώνας.

Τό ἐξωκκλήσι τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους κτίσμα πιθανῶς τοῦ 16ου αἰώνα, εἶναι ἕνας καμαροσκέπαστος ναός μέ κτιστό μεταγενέστερο τέμπλο. Τό ἐξωκλήσι αὐτό εἶναι ἕνα ἀπό τά σημαντικότερα τῆς Ἀκανθοῦς μέ ἐγκατάσταση ἐλαιοτριβείου στήν αὐλή του.

Τό σύγχρονο ἐξωκκλήσι τῆς Ἁγίας Εἰρήνης εἶναι κτισμένο στή θέση παλαιότερου ναοῦ.

Σέ κακή κατάσταση διατήρησης βρίσκεται καί τό ἐξωκκλήσι τοῦ Ἁγίου Σάββα, ἀπό τό ὁποῖο ἔχει διασωθεῖ τό μάνταλο τῆς θύρας.

Ἡ Ἀκανθοῦ διέθετε δύο κοιμητήρια γύρω ἀπό τά ἐξωκκλήσια τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς καί τῆς Ἁγίας Βαρβάρας. Τά ταφικά μνημεῖα ἔχουν βεβηλωθεῖ καί καταστραφεῖ.

Τέλος, στήν προσπάθεια πού καταβάλλει ἡ κατοχική Τουρκία γιά ἐκτουρκισμό τῶν κατεχομένων μεταφέρθηκαν στό χωριό ἀρκετοί ἔποικοι, τό ὁποῖο μετονομάστηκε σέ Tatlisu πού θά πεῖ γλυκό νερό. Πλησίον τῆς Ἀκανθοῦς ἔχει κτιστεῖ μουσουλμανικό τέμενος, καθώς καί παράνομες οἰκιστικές μονάδες.

Εἴθε νά δώσει ὁ Χρυσοσώτηρας, ὁ Κύριος τῆς ζωῆς καί τοῦ θανάτου νά ἀνατείλουν καλύτερες μέρες στόν τόπο μας καί νά μᾶς ἀξιώσει νά λειτουργήσουμε τόν περίλαμπρο ναό του στήν Ἀκανθού!

Ἑλένης Ἀναστασίου
Ἐκπαιδευτικοῦ

Δέν ἦρθε καί τό τέλος τοῦ κόσμου...

Ἕνα ἡλιόλουστο κυριακάτικο πρωινό, μόλις ἡ οἰκογένεια Πετρίδη γύρισε ἀπό τήν ἐκκλησία, ὁ κ. Πέτρος πῆρε τόν καφέ του καί κάθισε στή βεράντα μαζί μέ τήν ἐφημερίδα. Ἡ γυναίκα του ἔμεινε λίγο περισσότερο νά βοηθήσει στό συμμάζεμα τῆς φιλανθρωπικῆς ἀγορᾶς κι αὐτός γύρισε σπίτι μέ τόν ἑξάχρονο γιό τους, τόν Ἀλέξανδρο, γιά νά τοῦ φτιάξει πρωινό. Πείνασε ὁ μικρός καί ἄρχισε λίγο νά γκρινιάζει, ὁπότε φύγανε ἀμέσως μετά τήν ἀπόλυση. Ἀφοῦ τόν τακτοποίησε, τόν ἄφησε νά παίζει στό σαλόνι μέ τό τηλεκατευθυνόμενο αὐτοκινητάκι του καί πῆρε σειρά γιά τό πρόγευμά του. Δέν πέρασαν μερικά λεπτά καί ἀκούει τή φωνή τοῦ μικροῦ, ὁ ὁποῖος στό μεταξύ ἔρχεται φουριόζος ἀπό μέσα καί τρέχει πρός τό μέρος του.

- Μπαμπάαااα, τό αὐτοκινητάκι δέν κάνει ὄπισθεν!

- Γιατί δέν κάνει ὄπισθεν;

- Ξέρω γώ; Κάνω τόν μοχλό, ἀλλά αὐτό δέν κουνιέται. Πάει, χάλασε τό αὐτοκινητάκι μου... Καί κάθισε στό πάτωμα καί ἄρχισε νά κλαίει.

- Πῶς κάνεις ἔτσι, παιδί μου; Δέν ἦρθε καί τό τέλος τοῦ κόσμου... Πᾶμε νά τό κοιτάξω νά δῶ ἄν φτιάχνεται, ἀλλιῶς θά ποῦμε στή νονά σου νά τό πάει στό μαγαζί ἀπ' ὅπου τό ἀγόρασε νά μᾶς τό φτιάξουν.

- Δηλαδή μπορεῖ νά φτιάχνεται;

- Καί βέβαια!

Πήγανε μέσα, πῆρε ὁ κ. Πέτρος τόν μοχλό καί εἶδε ὅτι πράγματι δέ δούλευε. Τόν ἄνοιξε μέ ἕνα κατσαβίδι, κάτι ἔκανε ἐκεῖ μέ τά σύρ-

ματα, τό ἔκλεισε καί ὅταν τό ξαναδοκίμασαν, δούλεψε!

- Οὐάο, μπαμπά, εἶσαι ὁ καλύτερος μάστορας. Σ' εὐχαριστῶ!

- Ἦταν τόσο ἁπλό κι ἐσύ στεναχωρέθηκες τόσο. Ἄντε, συνέχισε τό παιχνίδι σου κι ἅμα προκύψει κάτι ἄλλο, φώναξέ με.

- Νά σέ ρωτήσω κάτι ὅμως; Πότε θά τελειώσει ὁ κόσμος;

- Πῶς σου ἦρθε τώρα αὐτό;

- Εἶπες πρίν πώς δέν ἦρθε τό τέλος τοῦ κόσμου; Πότε θά ἔρθει δηλαδή;

- Ἄ, αὐτό... Εἶναι μία φράση πού λέμε ὅταν θέλουμε νά δείξουμε ὅτι τά πράγματα δέν εἶναι τόσο τραγικά. Καί ὅταν λέμε τό τέλος τοῦ κόσμου, ἐννοοῦμε τό τέλος αὐτοῦ του κόσμου καί τήν ἀρχή ἑνός ἄλλου κόσμου.

- Δέν καταλαβαίνω.

- Ἔλα, κάθισε ἐδῶ νά προσπαθήσουμε νά τό ἐξηγήσουμε. Τόν κόσμο αὐτό τόν ἔφτιαξε ὁ Θεός γιά νά ζήσει ὁ ἄνθρωπος καί νά γίνει καλύτερος. Ὁ στόχος μας ὅμως εἶναι νά ζήσουμε κάποια στιγμή σέ ἕναν ἄλλο κόσμο, στόν οὐρανό, μαζί μέ τόν Χριστό.

- Καί πότε θά γίνει αὐτό;

- Δέν ξέρουμε. Ὅταν ἔρθει ἡ ὥρα, ὁ Χριστός θά ξανάρθει στή γῆ καί θά πάρει κάποιους μαζί Του σ' ἐκεῖνο τόν ὑπέροχο κόσμο.

- Θά εἶναι πιό ὡραῖος ἀπ' τόν δικό μας;

- Πολύ πιό ὡραῖος. Κατ' ἀρχήν, θά ζοῦμε κοντά στόν Χριστό. Ἔπειτα ἐκεῖ εἶναι καί οἱ Ἅγιοι καί οἱ Ἄγγελοι, ἄρα σίγουρα θά εἶναι ὄμορφα. Ἄλλωστε, αὐτό μᾶς ὑποσχέθηκε ὁ Χριστός.

- Θέλω κι ἐγώ νά πάω! Τί πρέπει νά κάνω;

- Γιά νά εἴμαστε ἄξιοι νά πᾶμε μαζί μέ τόν Χριστό στόν κόσμο Του, πρέπει νά ζοῦμε κοντά Του ἀπό αὐτό τόν κόσμο. Νά τηροῦμε τίς ἐντολές του, δηλαδή νά κάνουμε αὐτά πού μᾶς συμβούλεψε, νά συμμετέχουμε στά μυστήρια, δηλαδή νά ἐξομολογούμαστε καί νά κοινωνοῦμε συχνά καί νά μελετοῦμε τά ἱερά βιβλία γιά νά μαθαίνουμε γιά ὅλα αὐτά.

- Δέν εἶναι κρίμα ὅμως αὐτός ὁ κόσμος πού θά τελειώσει;

- Ὄχι δά... Θά εἶναι τόσο ὡραῖα στόν ἄλλο, πού δέ θά μᾶς νοιάζει.

- Ἐγώ πάντως θά πάω. Ἀφοῦ κοινωνῶ κάθε Κυριακή καί μέ πηγαίνετε καί μιλῶ μέ τόν πάτερ. Τώρα πού θά μάθω νά διαβάζω στήν Α΄ τάξη, νά μοῦ πάρεις καί μερικά βιβλία γιά νά κάνω ὅλα ὅσα εἶπε ὁ Χριστός.

- Ἐντάξει, θά τό κανονίσουμε! Ἄντε τώρα, πάω ἀπ' ἐκεῖ, γιατί θά κρυώσει ὁ καφές μου.

- Μπαμπά, θά 'ρθεῖτε κι ἐσύ καί ἡ μαμά σ' αὐτό τόν ὄμορφο κόσμο μαζί μου;

- Μόνο ὁ Θεός ξέρει, Ἀλέξανδρέ μου.

- Θά 'ρθεῖτε. Ἀφοῦ πηγαίνετε στόν πάτερ γιά ἐξομολόγηση καί μερικές φορές κοινωνᾶτε μαζί μου. Καί σᾶς εἶδα πού διαβάζετε καί τά βιβλία τοῦ Χριστοῦ.

- Μακάρι, ἀγόρι μου, μακάρι νά τά καταφέρουμε.

«Τό Σφράγισμα τοῦ Χριστοῦ»

Ὁ ἐρχομός ἑνός ἀνθρώπου στόν κόσμο ἀναντίλεκτα ἀποτελεῖ μεγάλη εὐλογία τόσο γιά τόν ἴδιο, ὅσο καί γιά τούς ἴδιους τούς γονεῖς του. Ὁ ἄνθρωπος ἔλαβε ἀπό τόν Θεό τή χαρά νά εἶναι συνδημιουργός Του, ἀφοῦ ἡ κάθε καινούργια ἀνθρώπινη ὕπαρξη πού ἔρχεται στόν κόσμο ἀποτελεῖ ἕνα μικρό συγκλονιστικό θαῦμα.

Ποῖος εἶναι ὅμως ὁ οὐσιαστικός καί ὑγιής προορισμός τῆς κάθε ἀνθρώπινης ὕπαρξης; Τί ρόλο διαδραματίζει στή ζωή τοῦ καθενός μας ἡ σχέση μας μέ τόν δημιουργό μας; Ποιά εἶναι ἡ ἀπαρχή αὐτῆς τῆς ἐν Χριστῷ πορείας καί πῶς ἡ Νύμφη τοῦ Χριστοῦ, ἡ Ἐκκλησία, ἀγκαλιάζει τό κάθε τέκνο της ξεχωριστά; Μόνο ἡ «σφραγίδα» τοῦ Χριστοῦ πού χρωματίζεται μέ πίστη καί ἐλπίδα μπορεῖ νά φωτίσει στόν καθένα μας τόν δρόμο τῆς σωτηρίας.

Σ' αὐτά καί σέ ἄλλα συναφῆ ἐρωτήματα ἀπαντάει ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Καρπασίας κ. Χριστοφόρος, στό καινούργιο του βιβλίο, «Τό σφράγισμα τοῦ Χριστοῦ», τοῦ ὁποίου ὁ τίτλος, ὄχι τυχαία, ἀλλά πολύ εὔστοχα καί καίρια, ὑποδηλώνει μέ μιᾶς τή σπουδαιότητα τῆς σχέσης μας μέ τόν Θεό. Τό σφράγισμα τοῦ Χριστοῦ δέν εἶναι ἄλλο ἀπό αὐτή τή διαπίστευση πού ὁ ἴδιος ἔδωσε σέ μᾶς τά παιδιά του μέ τά λόγια του καί τίς πράξεις του, καί τό ὁποῖο ὑλοποιεῖται μέσα ἀπό τά μυστήρια τοῦ Βαπτίσματος καί τοῦ Χρίσματος.

Μέσα ἀπό τό σπουδαῖο αὐτό βιβλίο, ὁ Θεοφιλέστατος ἐπιχειρεῖ κατά ἕνα πρωτότυπο, καί κατά

πάντα ἐπιστημονικό τρόπο τήν ἑρμηνευτική προσέγγιση, τόσο τοῦ μυστηρίου τοῦ βαπτίσματος καί τοῦ χρίσματος, ὅσο καί ὅλων τῶν εὐχῶν τῆς ποιμαντικῆς μέριμνας καί φροντίδας τῆς ἐκκλησίας μας ἀπό τή στιγμή πού γεννᾶται ἕνα παιδί (προβαπτισματικές εὐχές) μέχρι καί τήν ἀνάδειξή του σέ νεοφώτιστο μέλος τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Γράφει χαρακτηριστικά σέ ἕνα σημεῖο: «Ἡ κίνηση πρός τόν Θεό ἀρχίζει μέ τό μυστήριο τοῦ Βαπτίσματος, μέσῳ τοῦ ὁποίου ὁ ἄνθρωπος λαμβάνει ἐκεῖνο πού στερεῖται, τή δόξα τοῦ Θεοῦ. Ἀφοῦ διά τῆς μετοχῆς του στή Χάρη συμπληρωθεῖ ὡς ἄνθρωπος, γίνεται αὐτό γιά τό ὁποῖο δημιουργήθηκε, καλεῖται μέ τήν τήρηση τῶν ἐντολῶν, τήν ἀσκητική ζωή τῆς Ἐκκλησίας καί τή μετοχή του στά ἱερά μυστήρια, νά διατηρηθεῖ σῶος καί μέ τή Χάρη καί ἐνάρετη ζωή νά πραγματώσει αὐτό πού ἀπό τή φύση του εἶναι καί νά τελειωθεῖ ἐν Χριστῷ».... «Μέ τό βάπτισμα ὁ ἄνθρωπος ἑνώνεται μέ τόν Χριστό καί γίνεται μέτοχος τῶν θείων δωρεῶν. Κάθε δωρεά πού λαμβάνει, κάθε τελειότητα, κάθε ἀρετή διά τῆς ὁποίας καθίσταται ἱκανός νά κοινωνεῖ μέ τόν Χριστό, τόν προετοιμάζει γιά τήν τελειότητα».

Ἡ σφραγίδα τοῦ Χριστοῦ, δηλ. τό Βάπτισμα, πού παρέχεται εὐεργετικά καί ἁγιαστικά στόν κάθε πιστό, ἀποτελεῖ μία ἀνεκτίμητη καί ἀσύγκριτα πολύτιμη δωρεά τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ πρός τόν ἄνθρωπο. Ἡ φθαρτή καί θνητή φύση μας καθαίρεται, φωτίζεται καί ἁγιάζεται μέσα ἀπό τήν καθαρτική δύναμη τῆς ὑπερουσίου Τριάδος.

Ἄς εὐαρεστήσουμε τόν Κύριό μας καί ἄς δοξολογήσουμε τό Πανάγιο ὄνομά Του καθότι διά τήν πολλή του φιλανθρωπία ἔδωσε παντοτινή εὐεργεσία σέ μᾶς, διατηρώντας εἰς τούς αἰῶνας τήν ὑπόσχεση καί τή νέα διαθήκη πού ἔδωσε στόν λαό του. Ἄς προσπαθήσουμε ὁ καθένας μας νά ἀγωνιστοῦμε πνευματικά ὥστε νά γίνουμε ἄξιοι αὐτῆς τῆς ἀνυπέρβλητης δωρεᾶς, πού ἀποτελεῖ τήν ὄντως προϋπόθεση γιά τή σωτηρία μας.

Ἐνημερώνουμε τούς ἀγαπητούς μας πελάτες ὅτι: Μέ τίς εὐχές καί τή φροντίδα τῆς Α. Μ. τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κ.κ. Χρυσοστόμου Β΄, τό βιβλιοπωλεῖο μας ἀπό τίς ἀρχές Ὀκτωβρίου μετέφερε τίς ὑπηρεσίες του στό καινούργιο κτίριο πού βρίσκεται ἀπέναντι ἀκριβῶς ἀπό τό προηγούμενο. Μέ νέες ἐγκαταστάσεις πιό ἄνετες καί εὐρύχωρες τό βιβλιοπωλεῖο μας εἶναι σέ θέση νά ἀνταποκριθεῖ στό ποιμαντικό καί θεάρεστο ἔργο πού γιά 35 χρόνια προσφέρει. Καλοῦμε ὅλους σας μέ χαρά νά τό ἐπισκεφτεῖτε καί νά ἀφιερώσετε λίγες στιγμές μελέτης. Εἴμαστε σίγουροι ὅτι μέσα ἀπό τόν θησαυρό τῶν βιβλίων μπορεῖ κανείς νά βρεῖ κάποιες σελίδες πνευματικῆς ἀνάτασης καί ἀληθινῆς παρηγοριᾶς. Ἡ ψυχή τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ἀνάγκη ἀπό ὀάσεις πνευματικές καί ὀφείλουμε νά τήν τροφοδοτοῦμε ὥστε νά ἀξιωθοῦμε τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ. Ἀμήν.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ «ΦΩΤΟΔΟΤΕΣ» Λτδ.

Διεύνθυνση: Ἀδαμάντιου Κοραῆ 45-47, Λευκωσία
Τ.Κ. 1502
Τ.Θ. 21130
Τηλ. 00357 22430301 / 22344309
Φαξ 22343122
Email: fotodotes@iak.org.cy

Οἱ πρῶτοι χριστιανοί ζοῦσαν μέ τήν προσδοκία τοῦ Χριστοῦ, ανέμεναν τήν ἐπάνοδό Του γιατί πίστευαν καί χάρις στήν πνευματική τους ἐμπειρία γνώριζαν, πώς ἡ ἔλευσή Του θά ἀνοίξει τήν αἰώνια Βασιλεία τῆς ἀγάπης, τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ καί ἐν Αὐτῷ, τήν αἰώνια ζωή. Ναί, πρόσμεναν τόν Χριστό «ἐν φόβῳ καί τρόμῳ», ὅπως ἀκριβῶς πλησιάζουμε στή Θεία Κοινωνία «μετά φόβου Θεοῦ καί πίστεως», πράγμα που σημαίνει με εὐλάβεια, μέ συναίσθηση τῆς ὑπερβατικότητας τοῦ δώρου καί τῆς δικῆς μας ἀναξιότητας. Ὑπό τό φῶς τῆς κατανοήσεως ὅλων αὐτῶν μπορεῖ νά λεχθεῖ πώς ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖον ἀναφερόμαστε στή Δευτέρα Παρουσία τοῦ Χριστοῦ ἀποτελεῖ μέτρο τῆς πίστεώς μας στόν Χριστό καί τῆς ἀγάπης μας σ' Αὐτόν. Ἄν τόν φοβόμαστε μόνο, ἄν φοβόμαστε μέ τόν ἴδιο τρόπο πού ἕνας δοῦλος φοβᾶται τόν ἀφέντη του, τότε ἡ πίστη μας εἶναι ἀτελής καί ἀπουσιάζει ἡ ἀγάπη γιά τόν Χριστό. Ὅμως, ἄν προσδοκοῦμε τόν Χριστό «μετά φόβου Θεοῦ καί πίστεως», τότε γνωρίζουμε ἐπίσης πώς ἐν Αὐτῷ ἔλαμψε ἡ συγχώρεση τῶν ἁμαρτιῶν μας, πώς τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἄπειρο καί πώς ἕνα μονάχα δάκρυ ἀληθινῆς ἀγάπης καί μετανοίας ἔχει περισσότερη δύναμη ἀπ' ὅλες τίς ἁμαρτίες.

π. Ἀλέξανδρος Σμέμαν